

SPRAVODAJ

slovenskeje speleologickeje spoločnosti

2

2025

Foto: Dušan Gabriš

Spravodaj SSS 2/2025

ročník LVI

Obsah

• Peter Holúbek: Predsedníctvo Slovenskej speleologickej spoločnosti v roku 2025	3
• Jozef Váš: Nový objav v Rysej jaskyni v Slovenskom raji	5
• Dušan Hutka – Tibor Sasvári – †Zbizo Nišponský – Vladimír Manica: Päťdesiat rokov od objavenia Teplice	13
• Matúš Matejka & Eubomír Múka: Jaskyňa v ponore Valaská	18
• Peter Čarný: Ananášová jaskyňa	22
• Alexandr Komaško: Jak jsme se s Hirkem před 50 lety znovu narodili	28
• Milan Štéc: Prečo názov Jaskyňa mŕtvych netopierov	30
• Zoltán Jerg: Najstaršie údaje o niekoľkých slovenských jaskyniach	34
• Zdenko Hochmuth: Kto bol Štefan (István) Hegedús?	41
• Zdenko Hochmuth: Dripo – prístroj na počítanie kvapiek	47
• Nela Ševčíková: Speleomíting SSS 2025	51
• Miroslav Šichula: Hymna rožňavských jaskyniarov	55
• Spoločenské správy	57
• Jozef Kovalik 18. 2. 1954 – 9. 4. 2025	57
• Stanislav Šrol (1925 – 1992)	58
• Výročie Karola Brančíka a Pružinskej Dúpnej jaskyne	59
• Našla sa fotografia Pavla Andaházyho	59
• Adresár Slovenskej speleologickej spoločnosti na rok 2025	60

Fotografie na obálke

- 1. strana obálky:** Pružinská Dúpná jaskyňa, Strážovské vrchy. Foto: Pavol Staník
- 2. strana obálky:** Rysia jaskyňa, Slovenský raj. Foto: Tomáš Hovorka
- 3. strana obálky:** Výzdoba v komíne Hegedúsovej vetvy Čertovej diery. Foto: Miroslav Šichula
- 4. strana obálky:** Jaskyňa Pivnica v Rígli, Važecký kras. Foto: Vladimír Ruček

Redakčná rada: Igor Balciar, Martin Budaj, Michal Danko, Ján Kasák, Zdenko Hochmuth, Peter Holúbek, Bohuslav Kortman, Miroslav Kudla, Alexander Lačný, Nela Ševčíková

Redakčne spracoval: Bohuslav Kortman, e-mail: bohuskort@gmail.com

Graficky upravil: Juraj Kačjak, e-mail: j.kacjak@kniharstvogeorg.sk

Adresa redakcie: Slovenská speleologická spoločnosť, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš, e-mail: speleo@sss.sk

Vytlačil: Juraj Štefuň – GEORG, Žilina

PRESEDNÍCTVO SLOVENSKEJ SPELEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI V ROKU 2025

Peter Holúbek, predseda SSS

Dňa 28. marca sa v prednáškovej miestnosti Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši uskutočnilo za účasti 35 delegátov zasadnutie predsedníctva, ktoré sa riadilo schváleným programom.

Na začiatku sme si minútou ticha uctili pamiatku dvoch predsedov a ďalších členov zosnulých v roku 2024. Na základe návrhov jednotlivých skupín sa udelili ocenenia (čestné uznanie pri príležitosti životného jubilea 80 rokov: P. Chmelovi (JK Strážovské vrchy), M. Borcovanovi (OS Čachtice), 70 rokov: M. Kardošovi (JK Strážovské vrchy), S. Motúzovi (SK Rokoš), F. Ambrovi (Jaskyniari Plavecké Podhradie), M. Brandejskému (Speleo Turiec), 60 rokov: P. Meňhertovi, R. Nevařilovi, J. Vaškovej a D. Vojtovi (všetci Speleo Bratislava), J. Haránimu (Speleo Turiec), J. Galovičovi (JK Strážovské vrchy), E. Jelínkovi (Žilinský jaskyniarsky klub), S. Zagorskému (SK Nicolaus). Za prínos k jaskyniarstvu na Slovensku sa udelila pri príležitosti životného jubilea strieborná medaila SSS J. Butašovi (Jaskyniari Plavecké Podhradie) a J. Gregovi (Speleoklub Badízer Ardovo), zlatá medaila D. Hutkovi (Speleoklub Tisovec). Za zostavenie Atlasu Demänovských jaskýň predsedníctvo udelilo zlatú medailu SSS P. Herichovi (JK Demänovská Dolina).

Správu o činnosti SSS za rok 2024 predniesol P. Holúbek, správu o hospodárení a návrh finančného rozpočtu na rok 2025 B. Kortman a správu kontrolnej komisie A. Lačný. V správach sa konštatovalo, že v roku 2024 sme mali evidovaných 992 členov, z toho 5 nezaradených a 7 čestných členov. Pribúdajú členovia SSS, a tým rastie príjem z členského. Zvýšili sa aj príjmy 2 % z daní a príjem zo Speleomítingu 2024. Objem jaskyniarskych prác bol oproti predchádzajúcemu roku takmer rovnaký: 3141 akcií v roku 2023, 3157 akcií v roku 2024. Počítateľné však je to, že počet technických deníkov odovzdaných na náš sekretariát stúpol

z 1203 na 1687. V priebehu roku 2024 nebolo treba v našej spoločnosti riešiť spory medzi skupinami a jednotlivcami.

V rámci diskusie M. Danko predstavil projekt digitálnych členských preukazov. Problematikou sa zaoberá pracovná skupina v zložení M. Budaj, M. Danko, L.

Gagyí a S. Mudrák. Digitálny preukaz bude reprezentovaný QR kódom v mobilnom telefóne. Súčasne stále bude platiť starý preukaz s nálepkami. Digitalizáciou preukazov sa zároveň vyrieši problém s aktualizáciou členskej základne, kde sú doteraz členovia evidovaní len vo fyzickej kartotéke.

P. Holúbek informoval o možnostiach prístupu do Národnej databázy jaskýň, ktorá sa plánuje v budúcnosti upravovať tak, aby sa dal jej obsah lepšie využívať. Do r. 2027 by mala byť táto otázka vyriešená.

E. Múka nastolil problém žiadosti o predĺženie výnimky na speleologickú činnosť. Potrebujeme ju mať skôr než koncom roku, aby na jej základe žiadal ďalšie povolenia. A. Lačný upozornil, že sa chystá novela zákona o ochrane prírody, kde má byť sprísnené vydávanie výnimiek kvôli právam vlastníkov pozemkov, čo sa týka najmä prejazdu vozidiel.

Z. Hochmuth upozornil na nevyrovnanosť v rozpočte SSS. V položke granty boli príjmy aj výdavky neprimerane vysoké, žiada sa to objasniť členskej základni. P. Herich ozrejmil túto situáciu. Je to príjem z prác na uzáveroch jaskýň v Demänovskej doline, ktoré robil ich klub cez účet SSS a časť finančných prostriedkov tam ostala pre potreby SSS.

Z. Valenta sa vrátil k téme výročných správ, ktoré sú odovzdávané pred koncom januára, ale termín výročných schôdzí je stanovený do konca februára. Je tu nezrovnalosť, pretože správu schvaľuje výročná schôdza. I. Balciar to potvrdil s tým, že termín na výročnú správu bol stanovený termín 26. január 2025, aby predseda spoločnosti mohol urobiť sumár

a poslať správu za celú SSS do konca januára na ministerstvo ŽP a jednotlivé organizačné zložky CHKO a NP.

Predsedníctvo Slovenskej speleologickej spoločnosti v závere rokovania hlasovaním zobralo na vedomie návrh na vytvorenie digitálneho preukazu člena SSS, návrh na prístup vybraných členov SSS do Národnej databázy jaskýň,

projekt na digitálne zálohovanie dát a poverilo výbor SSS preverením podmienok predĺženia platnosti výnimky zo zákona v prípade legislatívnych prekážok predĺženia a vybavením novej výnimky na činnosť SSS zo zákona. Zápis zo zasadnutia predsedníctva vyhotovil Peter Magdolen, návrh na záverečné uznesenie zostavili E. Múka, P. Ševčík a M. Danko.

Vydareným podujatím Slovenskej speleologickej spoločnosti v roku 2024 bol 64. ročník Jaskyniarskeho týždňa SSS. Jednou z jaskýň, ktoré navštívili jeho účastníci, bola aj Pivnica v Rígli vo Važeckom krase. Foto: V. Ruček

NOVÝ OBJAV V RYSEJ JASKYNI V SLOVENSKOM RAJI

Jozef Váš, Speleologický klub Slovenský raj

Keď som v roku 2022 napísal do Spravodaja článok o Jazvečej jaskyni ako o jednom z možných paleoponorov a vstupov do Dobšinsko-stratenského jaskynného systému (DSJS), netušili sme, že o necelý rok práce v tejto jaskyni ukončíme. Dôvodom boli veľmi tvrdé a masívne sintrové platne, cez ktoré sa dalo postupovať len veľmi pomaly a s vynaložením veľkej námahy. To nás prinútilo začať uvažovať o zmene pracoviska. Niežeby sme nemali dosť pracovísk v samotnom DSJS, ale ako príjemnú zmenu a oddych z veľkej jaskyne sme si vybrali aj menšie jaskyne na svahoch Duče, ktoré často unikali väčšej pozornosti. Zo všetkých možných kratších jaskýň v masíve planiny Duča ako najperspektívnejšia prichádzala do úvahy už len Rysia jaskyňa.

História objavovania

Rysia jaskyňa bola objavená a zameraná v roku 1988 v dĺžke 28 metrov a dlho nepútala záujem jaskyniarov, nielen pre plazivkový charakter chodieb, ale najmä pre jej nízku nadmorskú výšku 909 m, čo predstavuje 40 výškových metrov pod hlavnou vývojovou úrovňou DSJS, na ktorú sa sústreďovala najväčšia pozornosť a úsilie jaskyniarov. Napriek tomu sme si povedali, že v jaskyni skúsime pokopať a uvidíme.

Známe časti Rysej jaskyne predstavovali nízku chodbičku plazivkovitého charakteru s dvomi odbočkami hneď za vchodom. Išlo o klasický zvierací brloh s nenápadným vchodom v lesnatom teréne bez výrazných skál. Na koniec jaskyne sa dalo dostať len po preplazení asi 20 metrov. Kopanie v zadnej časti jaskyne bolo kvôli vynášaniu materiálu prakticky nemožné. Preto sme sa rozhodli, že celú jaskyňu prekopeme od začiatku na výšku stojaceho človeka tak, aby sa dalo do jaskyne pohodlne vchádzať a materiál vyvážať fúrikom. Na prvej akcii sme museli vykopať ešte pred vchodom do jaskyne 10 metrov dlhý a 2 metre hlboký výkop, aby sme sa dostali ku vchodu. Nasledujúce akcie sme už kopali v jaskyni a postupne sme prehlbovali a zväčšovali známe časti. Na každú akciu sme išli s vedomím že „dnes nič neobjavíme“, ale naša motivácia postupne rástla a keď sme pri zahlbovaní narazili pod hlinou a skalami na hrubú vrstvu alochtónnych riečnych štrkov, vedeli sme, že úsilie nebude márne. To bol pre nás jasný signál, že kopeme na správnom mieste. Rovnako tvar chodby po očistení od nánosov jasne naznačoval, že nejde len o krátku korozívnu jaskyňu, ale že kopeme v takmer úplne zanesenej fluviokrasovej jaskyni. Sedimenty vyplňali chodbu v celom profile,

Začiatok kopania – pôvodný vchod. Foto: J. Váš

len niekedy sa objavila nízka, asi 1 - 2-milimetrová škáročka pod stropom, a to bolo na dlhé obdobie všetko. Veľké množstvo štrkov s veľkosťou v priemere až do 20 cm nás stále držalo vo viere, že sa raz prekopeme.

Na akciách sme sa pravidelne stretávali vo štvorici, ale boli obdobia, keď sme kopali aj piati či šiesti, či obdobia, keď boli náročnejšie akcie len v trojici. Nikto z nás si netrúfal odhadnúť, koľko akcií alebo vykopaných metrov nás ešte čaká a čo bude na

konci. Do začiatku roka 2024 sme v Rysej jaskyni uskutočnili celkovo 28 pracovných akcií, pričom sme sa na každej akcii posunuli približne 1 až 2 metre smerom dopredu, najprv v známych častiach, kde sme uskutočnili 13 akcií, a potom sme už kopali v úplne zanesenej chodbe. V určitých fázach sme napredovali relatívne rýchlo, ale občas sme narazili aj na miesta, kde boli štrky stmelené sintrom do tvrdých zlepcov, a tu sa nám postup výrazne spomalil a museli sme použiť aj kladivo a sekáč.

V roku 2024 sme uskutočnili dve akcie v zimnom období a potom sme si povedali, že pokračovať budeme počas klubového jaskyniarskeho týždňa, ktorý mávame pravidelne každý rok v doline Tiesňavy, práve celkom blízko Rysej jaskyne. Hneď prvý deň počas jaskyniarskeho týždňa sme išli kopať do „našej“ jaskyne. Najprv sme očistili okolie vchodu od zosypanej hliny a skál a potom sme pokračovali na konci jaskyne. Keď okolo poludnia zahlásil Peťo Hovorka na čelbe, že sa ukazuje nejaká štrbina, spočiatku sme to nepovažovali za nič výnimočné. No keď o polhodinu zahlásil, že cíti slabý prieván, tak sme už všetci zväžneli. Prieván v Rysej jaskyni, to tu ešte nebolo. A keď po ďalšej polhodine Peťo povedal moju obľúbenú hlášku, že „tu sa končí sranda“, tak sme vedeli, že sa niečo naozaj deje. Ani nevieme, ako prešli nasledujúce minúty; všetci sme pocítili nával energie a čerstvej sily, únava razom zmizla a vtedy sa objavil menší otvor, za ktorým bolo vidieť voľné pokračovanie chodby. Po zväčšení otvoru sme sa už vedeli preplaziť do nových priestorov a objav bol tu. Po pár metroch sa už dalo postaviť do viac ako dva metre vysokej chodby s peknou výzdobou. Po prejdení asi desiatich metrov sa nám z ľavej strany otvoril veľký priestor a naskytol pohľad do veľkého domu s nádhernou výzdobou a vodou kvapkajúcou z výšky dvadsiatich metrov. Tento priestor sme pomenovali Dóm bielych medúz podľa charakteristických nátekov na stenách, pripomínajúcich morské medúzy. Z domu vy-

Objavná chodba. Foto: J. Váš

chádzalo niekoľko odbočiek na všetky strany. Celkovú dĺžku nových priestorov sme odhadli na 200 metrov. Na druhý a tretí deň sme jaskyňu spolu s ďalším prieskumom zamerali. Celkovo bolo objavených 230 metrov, čím dĺžka Rysej jaskyne vzrástla na 290 metrov s prevýšením 30 metrov.

Opis jaskynných priestorov

Rysia jaskyňa predstavuje typickú fluvio-krasovú jaskyňu vytvorenú predchodcom súčasného potoka Tiesňavy. Hneď za vchodom nasledujú z hlavnej chodby na obidve strany dve krátke odbočky, ktoré sa po pár metroch končia zanesením. Hlavná chodba, široká 1 – 1,5 metra, pokračuje kolmo do svahu, pričom si drží generálny SZ smer. Výška chodby od vchodu až po miesto objavu na konci Fúrikovej chodby je daná našim výkopom na stojaceho človeka, približne 1,8 metra. Chodba spočiatku mierne klesá do menšieho sifónu, od ktorého potom začne mierne stúpať s celkovým prevýšením vo vykopaných častiach len 2 metre. Od miesta objavu za meračským bodom číslo 26 sa chodba mierne rozširuje a pokračuje 10 metrov až do Dómu bielych medúz. Sám dóm je vytvorený na výraznej tektonickej poruche SZ smeru a dosahuje výšku 20 metrov. Steny sú vyzdobené sintrovými nátekmi pripomínajúcimi morské medúzy. Dno je vyplnené vápencovými balvanmi, ako aj riečnymi štrkami do veľkosti 20 centimetrov. Po okrajoch dómu je vytvorená pekná sintrová výzdoba. Smerom na JV,

Objav Dómu bielych medúz. Foto: J. Váš

paralelne s prístupovou chodbou, pokračuje z dómu smerom dohora asi 20 metrov dlhá chodba plná riečnych štrkov, ktoré sa zosúvajú až do samotného dómu. Na konci tejto chodby sú komíny, ktoré pravdepodobne komunikujú s vyššou, zatiaľ neznámou úrovňou. Druhá významná odbočka sa nachádza v západnej

časti dómu. Chodba tu pokračuje kolmo na hlavný smer a na viacerých miestach sa na dne nachádzajú riečne štrky. Aj v tejto chodbe sú úzke a vysoké komíny, špirálovito stúpajúce a na konci neprielezne zúžené. Treťou významnou odbočkou z Dómu bielych medúz je nenápadná priepať pod východnou stenou dómu.

Počas prieskumu sme na jednom mieste, na dne priepasti na kraji dómu, zaregistrovali zvláštny hučiaci zvuk. Naše dohady boli rôzne. Tipovali sme, že to môže byť podzemný tok, ale prevládal

názor, že to bude s najväčšou pravdepodobnosťou prievan. To sa nakoniec aj potvrdilo. Po vyčistení Hučiacej priepasti, ako sme túto priepať pomenovali, sa ukázalo, že zvuk spôsobuje veľmi silný prievan prúdiaci smerom von z jaskyne. V letnom období to znamenalo, že jaskyňa sa správa ako spodný vchod

Hučiacia priepať. Foto: T. Hovorka

Trojkráľová chodba. Foto: T. Hovorka

rozsiahleho systému. Do konca roka sa celé naše úsilie sústredilo na čistenie priepasti smerom za prievanom. Po niekoľkých akciách sme sa dostali na dno priepasti, kde sa na boku steny objavil úzky otvor, odkiaľ fučal taký silný prievan, že nebolo možné pokračovať v ďalšom kopaní. Našťastie to bolo už v jeseni a vedeli sme, že s príchodom zimy sa prievan otočí a ďalšie kopanie bude tak oveľa jednoduchšie. To sa aj sta-

Po objave Trojkráľovej chodby. Foto: T. Hovorkeá

o celú zimu sme intenzívne pracovali na rozširovaní úzkej pukliny s prievanom. Blízkosť rozsiahleho Dobšinsko-stratenského jaskynného systému naznačuje, že jaskyne spolu tvoria jeden súvislý genetický celok, čo sme plánovali v najbližšom období potvrdiť merkaptánovou skúškou. Priama vzdialenosť obidvoch jaskýň v tom čase bola približne 150 metrov, čo mohlo znamenať niekoľkonásobne viac metrov doteraz neobjavených podzemných priestorov. Do jaskyne bol osadený nový uzáver, aby nedošlo k nežiaducemu poškodeniu peknej kvapľovej výzdoby.

Druhý objav

V úvode roka 2025 sme pokračovali v rozširovaní úžiny na dne Hučiacej priepasti. Popri týchto prácach sa Peťo Váš rozhodol, že skúsi kopať aj na konci Dómu bielych medúz v priamom pokračovaní známych častí jaskyne. Miesto sa javilo ako veľmi sľubné a logicky sa tu dalo očakávať pokračovanie jaskyne. Nás ostatných však viac priťahoval prievan na dne Hučiacej priepasti, preto sme sa sústredili skôr na toto miesto. Napriek tomu sme počas jednej akcie na chvíľu odbehli pomôcť aj Peťovi. Čím viac sme na tomto mieste kopali, tým zaujímavejšie to začalo vyzerať, a preto sme si povedali, že jednu celú akciu „obetujeme“ aj tu. Na druhý deň sme sa teda zahryzli do nánosov na konci Dómu bielych medúz a pomaly sme postupovali smerom do masívu. Miesto vyzeralo veľmi zaujímavo a začali sme veriť, že by sa nám mohol ešte dnes podariť

aj objav. A to sa splnilo. Po zakopaní do čelby sa pod stropom objavila medzera, ktorou začal prúdiť intenzívny až počuteľný prievan. Vedeli sme, že objav je tu, a rýchlo sme začali priestor zväčšovať. Po približne hodine sme sa už vedeli preplaziť do nových priestorov. Za zníženým prielezom sme sa po preplazení dostali do pekne vyzdobenej vysokej chodby, ktorá pokračovala ďalej, avšak dno prudko

Prechod medzi výzdobou. Foto: J. Váš

Úsek troch priepastí. Foto: T. Hovorka

klesalo po sintropáde do hĺbky a voľne sa pokračovať nedalo. Zaujímavosťou bol visiaci netopier, čo naznačovalo, že sa tam dostal buď odniekiaľ z povrchu, alebo zo Stratenskej jaskyne. Na konci akcie sme ešte skontrolovali prievan na dne Hučiacej priepasti. Prievan výrazne zoslabol a bolo jasné, že vzduch si našiel cestu novým prekopom a že obidva prievany smerujú do tých istých priestorov.

Na druhý deň sme ukotvili nad sintropádom lanový rebrík a mohli sme pokračovať v prieskume. Po rebríku sme zišli do hĺbky asi 5 metrov na miesto, odkiaľ hlavná časť chodby pokračovala ďalej, ale teraz pre zmenu po sintropáde šikmo hore. Lanovým rebríkom sa ešte dalo pokračovať aj dole a po rozbití zaseknuté-

Bohatá výzdoba Trojkráľovej chodby. Foto: T. Hovorka

ho kameňa sme zišli priepastou kolmo dole ďalších asi 15 metrov. Priepasť sa na dne zužovala, a tak sme prieskum v tejto časti odložili na neskôr. Hlavné pokračovanie chodby bolo vidieť nad sintropádom, kde sa jednému z nás ešte v ten deň podarilo vyliezť a prechodom pomedzi krásnu výzdobu objavíť pokračovanie chodby. V tejto chodbe nás asi po 20 metroch zastavila veľká priepasť, za ktorou bolo vidieť ďalšie pokračovanie chodby. Zaujímavosťou

v tejto časti je prudká zmena smeru chodby, kde ponorný tok náhle zmenil svoj smer a z hlavného zlomu odskočil o viac ako 90 stupňov. Tu sa náš prieskum v ten deň skončil a keďže to bolo 6. 1., dali sme novým priestorom názov Trojkráľová chodba.

O necelé dva týždne sme sa vystrojení lezeckými pomôckami a lanami vybrali na prieskum ďalších častí Trojkráľovej chodby. Po vystrojení a zlanení asi 10 m úseku kolmej priepasti sme sa dostali pod ďalší sintropád, po ktorom sme potrebovali vyliezť opäť smerom hore. S pomocou jednoduchého istenia sa to Peťovi Hovorkovi podarilo a vyšli sme späť do úrovne, kde sme boli pred zlanením do priepasti. Z tohto miesta sa dalo pokračovať ďalej a preplazením

pomedzi sintrové náteky sme sa dostali nad ďalšiu, v poradí už tretiu priepasť, ktorú bolo tiež potrebné zlaniť. Pomocou posledného zvyšku lana sa nám to podarilo a po zlanení asi 5 m hlbokého úseku sme sa konečne dostali na miesto, odkiaľ sa už dalo voľne pokračovať približne 6 m vysokou chodbou s bohatou sintrovou výzdobou. Po zliezaní a vyliezaní jednotlivých priepastí sme si chôdzu v tejto chodbe vychutnávali a pomaly kráčajúc do neznámych častí jaskyne sme si naplno užíva-

Netopierí komín. Foto: T. Hovorka

li objaviteľské pocity z nádherných priestorov, ktoré nám jaskyňa po rokoch kopania štedro odhalila. Po 50 metroch sa chodba rozdvajila do tvaru Y a obidva konce sa končili zanesením. Na jednom mieste ešte pred rozdvojením sa nám podarilo nájsť pod stenou nenápadný priechod do ďalších častí a dostali sme sa pod šikmo stúpajúci strmý komín. Tým sa nám podarilo vystúpať ešte 20 metrov dohora, ale v závere už komín pokračuje kolmo hore a na vylezenie bude potrebné prísť s pomôckami.

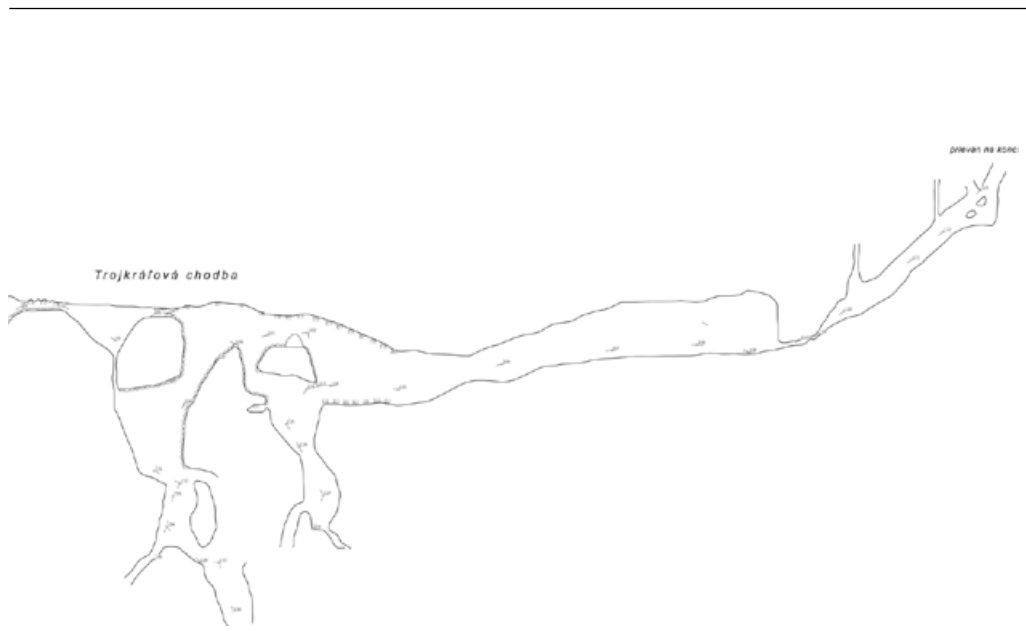
V komíne, ktorý sme nazvali Netopierí komín, je prieván a množstvo netopierieho trusu, čo naznačuje, že práve tu je ďalšie pokračovanie.

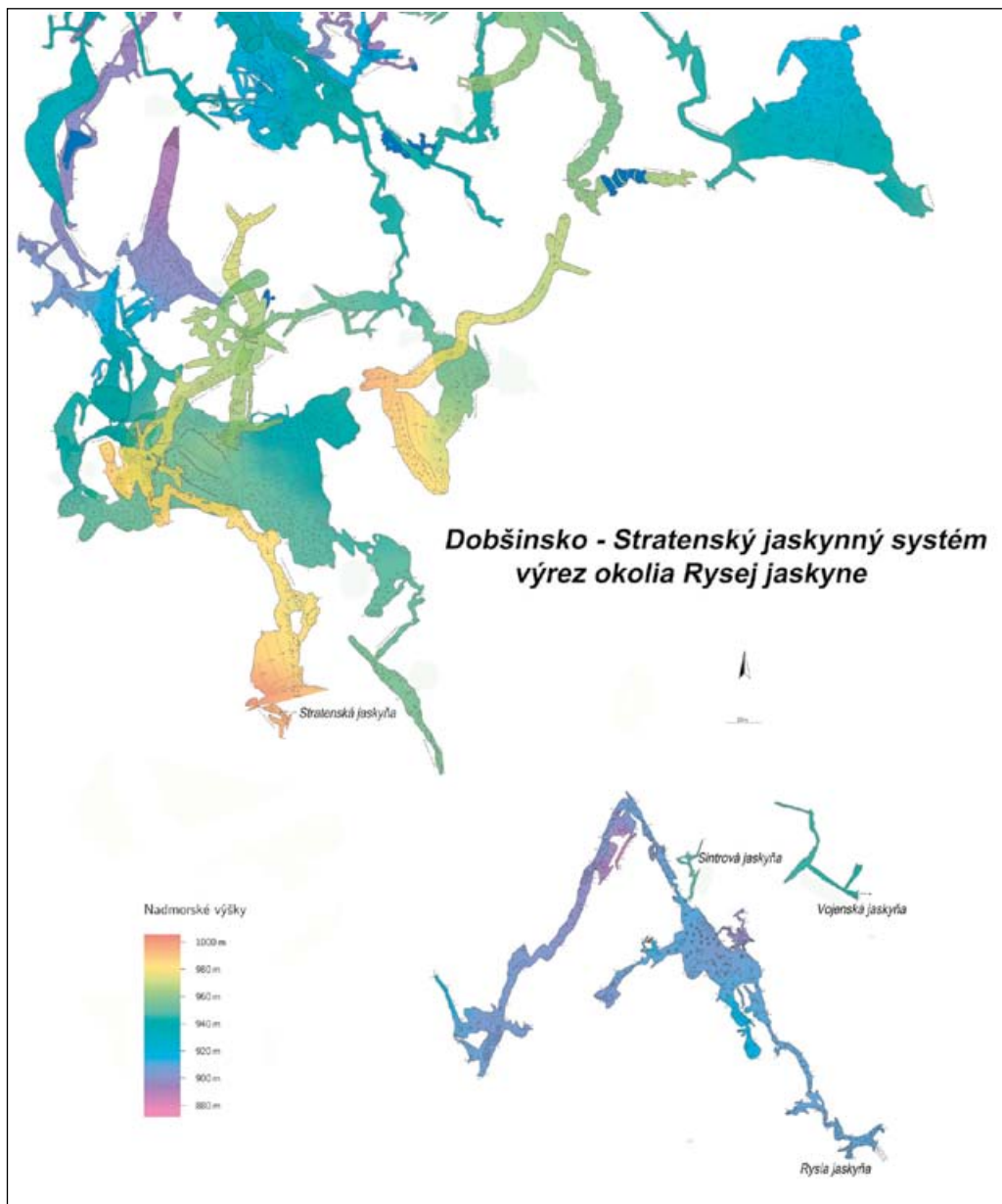
Po zameraní nových priestorov vzrástla dĺžka Rysej jaskyne na 537 metrov s prevýšením 49 metrov.

Ďalšie perspektívy

V jednom mrazivom februárovom dni sme uskutočnili merkaptánový pokus na overenie smeru prúdenia prievanu z Rysej jaskyne. Pokus bol úspešný, a tak, ako sme predpokladali, zápach sme začítali po približne 3 hodinách vo Veľkom dome Stratenskej jaskyne, kde vychádzal z dna dómu spomedzi veľkých spadnutých blokov. Tým sa potvrdilo, že Rysia jaskyňa je súčasťou Dobšinsko-stratenského jaskynného systému a naše ďalšie úsilie v súčasnosti smeruje na hľadanie prepojenia Rysej jaskyne so Stratenskou jaskyňou.

Vo Veľkom dome v Stratenskej jaskyni sa v marci 2025 uskutočnili dve akcie, pričom

na prvej akcii sa podaril nájsť medzi spadnutými blokmi, v mieste východu merkaptánu, priechod do nových priestorov s dĺžkou 15 m, ukončených veľkou priepastou. Na druhej akcii bola táto priepasť preskúmaná do hĺbky približne 80 metrov. Kvôli vyrovnanej teplote vzduchu vonkajšieho a jaskynného prostredia sme v týchto častiach nezaregistrovali žiadny prievan, a preto ďalší prieskum plánujeme

uskutočniť, keď sa oteplí a zlepšia sa podmienky. Takisto plánujeme vyskúšať výstup Netopierím komínom v Rysej jaskyni. Veríme, že nás na tejto lokalite ešte čakajú ďalšie zaujímavé objavy a že sa nám podarí Rysiu jaskyňu pripojiť k Stratenskej jaskyni.

Celkovo sa na objavovaní a ochrane jaskyne vykonal kus poctivej práce, za čo patrí všetkým zúčastneným jaskyniarom veľká vďaka.

PÄŤDESIAT ROKOV OD OBJAVENIA TEPLICE

Dušan Hutka – Tibor Sasvári – †Zbižo Nišpönský – Vladimír Manica

V uplynulom roku sme si pripomenuli päťdesiate výročie objavenia jednej z najvýznamnejších jaskýň Muránskej planiny – Teplice. Výdatný prameň v rovnomennej doline poznali miestni obyvatelia odnepamäti. Prameň nikdy nezamrzal a bol častým cieľom turistických prechádzok, podobne ako neďaleký Periodický prameň nad potokom Furmanec. V štyridsiatych rokoch 20. storočia boli obidva pramene navrhnuté ako zdroje pitnej vody pre pripravovaný mestský vodovod v Tisovci. Nad prameňom Teplice bol v roku 1943 vybudovaný betónový objekt s klenbovým stropom, ktorý sa však nepoužíval a dlhé roky chátral. Po vzniku jaskyniarskej skupiny v roku 1951 bol výdatný prameň v neustálej pozornosti jaskyniarov. Predpokladalo sa, že voda vyteká z jaskynného systému, ale nikto nevedel, ako doň preniknúť. Napriek podrobnej prehliadke okolitého terénu, ako aj pokusom o vyčistenie výveru sa situácia nezmenila. Jediná cesta viedla cez výver a predpokladaný neznámy sífön.

Potápačský prieskum vyvieracky Teplica 27. 7. 1966, zľava: Ján Gál, Palo Béreš, Adolf Materna, Zbižo Nišpönský, Peter Schír. Foto: S. Kámen

Prvé pokusy o podplávanie a preskúmanie sífönu sa začali už v roku 1952. Jaskyniari dúfali, že sífön je krátky a bude sa dať prekonať na nádych. O jeho prekonanie sa ako prvý pokúsil mladý jaskyniar a žiak miestnej priemyselnej školy Zbižo Nišpönský. Jeho opakované pokusy zanorenia pod hladinu však ukázali, že sífön klesá do neznámej hĺbky, pričom je čiastočne zanesený sedimentmi a uvoľnenými kameňmi. Od ďalších ponorov na nádych sa upustilo, ale pokračovali pokusy s cieľom znížiť hladinu prehlbovaním a rozširovaním ústia výveru. Prvýkrát sa umelo znížovala hladina výveru 19. 6. 1959. Po roku dňa 7. 10. 1961 uskutočnili jaskyniari v ústí výveru aj prvý odstrel. Ani po niekoľkých rokoch opakovaných pokusov sa však nič nezmenilo.

Začiatkom 60. rokov sa jaskyniari opäť vrátili k sífönu, ale už s potápačským vybavením. Potápači Zbižo Nišpönský a Peter Schír za asistencie Petra Béreša, Jána Gála, Adolfa Maternu a Žigmunda Štiavnického začali systematicky prehlbovať a čistiť sífön, pričom sa postupne podarilo povýťahovať skaly aj časť sedimentov. Zbižo Nišpönský nakreslil aj prvé pamäťové náčrty vyčistenej časti sífönu. Prešlo však niekoľko rokov, kým sa podarilo sífön upraviť a prehliadnúť jeho kritické časti. Problém bol na konci horizontálnej časti sífönu; pokračoval úzkou vertikálnou puklinou, v ktorej sa nachádzali uvoľnené kamene. Prechod cez úžinu bol nebezpečný a potápač musel tlačiť dýchací prístroj pred sebou.

Potápačská akcia uskutočnená 2. 2. 1974 sa zapísala do histórie slovenského speleopotápania. Po vyčistení pukliny sa vzájomným istením a tlačením potápačského výstroja pred sebou podarilo potápačovi Tiborovi Sasvárimu a Petrovi Ošustovi preniknúť do voľných priestorov neznámej jaskyne. Istenie im zabezpečoval potápač Zbižo Nišpönský.

Spomína Tibor Sasvári: *V ten deň som uskutočnil tri pokusy. Hneď pri prvom pokuse som sa vrátil od steny toho úzkeho sífönu. Druhýkrát sa o to pokúsil Peter, avšak zachytil sa o veľký*

balvan v polovici sifónu, zvrátil sedimenty. Ja som ho držal na lane a keď som videl, že sa lano mihá, ale on nevychádza, ponoril som sa držiak sa lana. Po nahmataní jeho paže som ho začal ťahať zo sifónu – a úspešne. Peter sa mi poďakoval, že som prišiel na pomoc v najlepšom čase. Po oddychovom čase som to skúsil po tretíkrát. Prišiel som ku kolmej stene sifónu, a keď som videl nad hlavou cca 2 m odlesk hladiny, dal som si dole prístroj do ľavej ruky, a tak som sa dostal cez tú úzku puklinu do jaskyne. Po krátkom oddychu som zmontoval mnou robený a so sebou donesený telefón, ktorého vodič sa ťahal priviazaný k vodiacemu lanu. Po telefonáte som oznámil úspech a povedal Petrovi, že cez zvislú puklinu si musí dať prístroj z chrbta dole tak ako ja. Peter sa objavil o niekoľko minút a musel som mu opäť pomáhať vytrhnúť fľašu nad sifón.

Potápači vzápätí telefonicky potvrdili prienik do jaskyne a vydali sa na orientačný prieskum. Po šikmom riečisku sa dostali na prvé poschodie jaskyne. Po preskúmaní zhruba 150 m voľných priestorov sa vrátili k sifónu a bezpečne ním preplávali na povrch. Vonku potápačov netrepezlivo čakal zaisťovací tím. Po návrate na jaskyniarsku základňu v Teplici o objave podrobne diskutovali. Svätopluk Kámen neskrýval radosť nad objavom, pričom Tibor Sasvári hneď nakreslil aj prvý pamäťový náčrt objavených a prejdených priestorov novej jaskyne.

Spomína Zbižo Nišpónsky (1936 – 2019): V ten deň sme boli traja pripravení na preplávanie celého sifónu – Tibor, Peter a ja. V tomto prípade som bol ako istiaci potápač. Prvý vchádza do sifónu Tibor. Pred kolmou výstupnou štrbinou si musí uvoľniť dýchací prístroj a posúva sa smerom nahor. Priestor je tak úzky a plný ostrých výčnelkov, že sa na mnohých miestach zachytáva, ale nakoniec sa mu podarí zaplavenú štrbinu prekonať a dostal sa do voľných priestorov. Novinkou bolo, že si Tibor so sebou zobral domácky vyrobený vodotesný telefón. Keď vyliezol cez úzky, 40 cm široký sifón, zatelefonoval si. Som za sifónom. Už môže priplávať aj Peter, avšak pozor, pri výstupe zo sifónu treba dať potápačský prístroj dole z chrbta. Potom nasledoval Peter. Mal však výhodu, že mu Tibor pomohol vytrhnúť prístroj úzkym sifónom. Peter sa porozhliadol a zo škatulky spod potápačského obleku vytrhol cigaretu a spokojne začal fajčiť. Po prebliadke priestoru sa potápači vracajú a oznamujú nám, čo videli. Za krátku dobu sme si pokus zopakovali už v trojici. Prvý prekonávajú sifón už druhýkrát Tibor s Petrom a ja ich tesne nasledujem. Mal som však smolu. Pri tomto pokuse sme opäť ťabali za sebou aj telefónny kábel spolu s telefónom, čím sme mali udržiavať s povrchom telefonické spojenie. Už ani sám neviem, ako som sa do toho kábla zamotal až tak, že nechýbalo veľa a bol by som tam na dne sifónu aj s káblom zostal. Zachytil som sa, akoby ma niečo držalo

za ľavú nohu. Začal som sa pretáčať a viditeľnosť klesla tak, že som prakticky nič nevidel. V duchu si hovorím to, čo som si roky vtlkal do hlavy: „Len pokoj a zhlboka dýchaj.“ Po upokojení sa mi nakoniec podarilo kábel roztrhnúť a uvoľniť sa z nepríjemného objatia. Spomínam si na výstup, ktorý bol nekonečne ťažký. Možno pol metra pred vynorením som sa zachytil a nebyť Tibora, ktorý ma doslova vytrhol z objatia štrbiny, tak neviem-neviem, ako by sa to bolo skončilo.

Jaskyniari a potápači pri jaskyni Teplica, zľava: Vladimír Manica, tretí Svätopluk Kámen, piaty Tibor Sasvári, 1973.

Posedenie po objave jaskyne Teplica, zľava: Svätopluk Kámen, Tibor Sasvári, Peter Ošust, 2. 2. 1974.

Po prvých prieskumoch vo vnútorných častiach jaskyne sa ukázalo, že by bolo možné do jaskyne preniknúť aj z povrchu. Potápači si všimli, že v blízkosti miesta ich vynorenia smeruje od riečiska k povrchu šikmý, čiastočne erodovaný komín. Neskôr sa jeho poloha spresňovala telefónom, urobilo sa zameranie s cieľom vyhlíbiť na určenom mieste šikmý alebo kolmý vchod do jaskyne. Komín bol však krátky a jaskyniari nevedeli, koľko metrov horniny ich delí od povrchu.

Potápači Vladimír Manica (vľavo) a Ján Števko pred posledným preplávaním vstupného sifónu Teplíce dňa 12. 2. 1977.

Po približnom zameraní miesta začali na šikmom svahu 23. 2. 1974 výkopyvé práce. Zemina a skalné podložie vyžadovali nielen veľa práce, ale aj použitie výbušnín, preto práca išla pomaly. Priebežne pokračoval potápačský prieskum riečiska i samotnej jaskyne.

Objaviteľské nadšenie poznačila tragédia, ktorá sa stala počas I. speleopotápačskej expedície „India '75“, keď 19. 4. 1975 pri nehode v Iráne zahynul jeden z objaviteľov jaskyne Teplica Peter Ošust. Na jeho pamiatku

bol neskôr pomenovaný aj takmer 16 m vysoký vodopád na pozemnom riečisku. Roku 2012 bola pri vodopáde osadená aj pamätná tabuľka.

Jaskyňu po jej objave skúmalo len niekoľko potápačov, ktorí dokázali prekonať vstupný sifón. Na urýchlenie prác s cieľom otvorenia suchého vchodu bolo potrebné pracovať aj zvnútra jaskyne. Na jednotlivých pracovných akciách sa potom striedali potápači Ján Števko, Vladimír Manica, Zbizo Nišpönský a Tibor Sasvári. Museli použiť výbušniny, ako aj ručné náradie. Na potápačskej akcii 12. 2. 1977 sa potápačom Vladimírovi Manicovi a Jánovi Števkovi po odstrele otvoril razený komín, ktorý prepojil obidve pracoviská, a vznikol tak vertikálny vchod do jaskyne Teplica. Pre potápačov to bola posledná potápačská akcia, kedy museli prekonať prvý sifón. Od otvorenia druhého vchodu vo februári 1977 sa v tomto sifóne už nikto nepotápal.

Spomína Vladimír Manica: *Objav novej jaskyne*

Potápač Vladimír Manica pred vodárenským objektom v Teplici 28. 12. 2023.
Foto: D. Hutka

som vnímal ako spoločný úspech členov Aquaspaelu, a preto som sa ako potápač podieľal na ďalšom prieskume jaskyne. Po oboznámení sa s objavom a preplávaním ťažkého vstupného sifónu som si uvedomil dôležitosť otvorenia suchého vchodu, ktorý jaskyniari začali kopat na povrchu. Problém bol, že od vnútorných priestorov jaskyne ich delilo niekoľko metrov horniny. Preto sme sa spolu s kolegom Jánom Števkom zamerali na kopanie a razenie komína aj zvnútra jaskyne. Niekoľkokrát sme museli preplávať vstupný sifón, odkopať napadajúci materiál, vysekať otvor, správne uložiť výbušniny a opustiť jaskyňu. Po niekoľkých akciách sa nám do sifónu už ani nechcelo ísť. Opakovane sme museli ťahať kábel, pričom všetko náradie a výbušniny sme museli preniesť pod vodou. Povzbudilo nás, keď sme po niekoľkých odstreloch zbadali v komíne korene. To značilo, že sa blí-

Uzáver jaskyne Teplica v roku 2022. Foto: D. Hutka

žime k povrchu. Náš deň bol 12. 2. 1977, keď sa po odstrele komín prepadol a vytvoril priechodný otvor. Bol to deň môjho posledného ponoru cez vstupný sifón. Dýchací prístroj z tejto poslednej akcie som si nechal ako pamiatku a dodnes ho mám doma.

Po otvorení komína a odpratání sutín sa v popoludňajších hodinách uskutočnila pre prítomných jaskyniarov prvá prehliadka jaskyne, ktorá trvala približne štyri hodiny. V priebehu jedného mesiaca sa jaskyniarom podarilo zo železiarní v Podbrezovej získať oceľovú rúru, ktorú osadili 12. marca 1977 do prerazeného vchodu a vyrobili uzáver. Vstup do jaskyne bol zabezpečený a vtedy sa začali roky podrobného suchého ako aj potápačského prieskumu. Jaskyňa sa postupne zamerala a boli nakreslené prvé mapy. Jaskyniari objavovali ďalšie suché priestory jaskyne. Potápači skúmali zaplavené priestory medzi jednotlivými sifónmi a hľadali pokračovanie jaskyne pod vodou. Vznikali pamäťové náčrty a merali sa jednotlivé zatopené priestory. O jaskyňu sa zaujímala tlač, rozhlas aj televízia, určitý čas sa uvažovalo aj o sprístupnení jaskyne pre verejnosť. Každý ponor a každý vstup do jaskyne priniesol nové poznatky.

Pri skúmaní zaplavených priestorov sa počas rokov vystriedali desiatky domácich i zahraničných potápačov, ktorí hľadali pokračovanie v jednotlivých sifónoch, ako aj koncových častiach jaskyne. Objavovanie si vyžiadalo aj prvú obeť, keď sa v zatopenom labyrinte chodieb stratil 16. 1. 1994 český potápač Miroslav Nešvera. Na najväčšej záchrannej akcii československého jaskyniarstva sa počas štyroch dní podieľalo vyše päťdesiat záchránárov a dobrovoľníkov, pričom pod vodou sa striedalo 19 potápačov. Telo sa podarilo nájsť a vytiahnuť až 19. 1. 1994. Po tejto tragédii sa v jaskyni uskutočnili ďalšie potápačské akcie až po roku 2005. Potápačom sa dlhé roky

nedarilo objaviť zaplavené pokračovanie jaskyne. Jaskyniari skúmali jaskynný systém, ale predpokladané suché pokračovanie jaskyne neobjavili.

Po niekoľkých rokoch sa nová generácia potápačov rozhodla obnoviť potápačský prieskum v Teplici. Na nový prieskum jaskyne sa podujali potápači a jaskyniari z klubov Speleo Bratislava a OS Jána Majku. Dňa 18. 6. 2016 sa oboznámili so suchými aj zatopenými priestormi jaskyne. Prieskum pokračoval už 1. augusta 2016, keď Michal Ševeček počas ponoru so Zuzanou Schustrovou v koncových častiach jaskyne vytypoval miesto možného objavu. Pokračovanie jaskyne predpokladal v úzkej pukline zanesej sedimentmi, čo sa napokon aj potvrdilo. Počas kľúčovej akcie 12. augusta 2017 Michal a Zuzana miesto prehĺbili a po odstránení sedimentov prenikli do neznámej časti pozemného toku. Objavili tak po 43 rokoch hľadané pokračovanie Teplice.

Zaplavené priestory postupne klesali až do -28 m a neskôr dno znovu stúpalo. Vynorili sa na hladine neznámeho jazera s voľným priestorom, ktorý neskôr dostal názov Dóm Zbiža Nišpónského. Zistili, že z tohto priestoru jaskyňa pokračuje priestornými zaplavenými chodbami ďalej. Počas druhej akcie s Jánom Blahom preskúmal Michal Ševeček za Dómom Zbiža Nišpónského ďalších 120 m zaplavenej chodby.

Potápačský prieskum sa po tomto objave pre veľkú vzdialenosť a náročnosť dočasne ukončil. Nový potápačský prieskum v Teplici bol obnovený koncom roka 2024, keď sa do sifónu nad vodopádom zanoril potápač Gabriel Guttman za asistencie ďalších potápačov a jaskyniarov.

Po vzniku jaskyniarskej skupiny v Tisovci v roku 1951 jaskyniari prameň Teplica skúmali medzi prvými lokalitami. Trvalo takmer štvrtstoročie, kým sa podarilo jaskyňu objaviť a preraziť suchý vchod. Jaskyniari a potápači odpracovali na objave jaskyne takmer 1500 hodín a uskutočnili desiatky akcií. Po päťdesiatich rokoch dostala jaskyňa aj dôstojnejší a bezpečnejší uzáver.

Napriek veľkému úsiliu jaskyniarov, potápačov aj dobrovoľníkov jaskyňa ani za päťdesiat rokov nevydala všetky svoje tajomstvá. Pripra-

Gabriel Guttman v Žabej chodbe v koncovom sifóne Teplice. Foto: D. Hutka

vujeme preto ďalší potápačský a jaskyniarsky prieskum, ktorý má rozšíriť naše poznatky o tejto výnimočnej jaskyni.

Literatúra

- Hutka, D. 2022: História jaskynného potápania na Muránskej planine, Nikara Krupina, 316 s.
- Kámen, M. 1978: Odkryté tajomstvo jaskyne Teplica, Krásy Slovenska, s. 7.
- Kámen, S. 1966: Prieskum podzemného systému Michňová – Teplica, rukopis, 7 s.
- Kubíni, I. 2007: Jaskyňa Teplica – 30 rokov otvorenia druhého vchodu. Tisovský mesačník, 3, s. 6.
- Nišpónský, Z. 2016: Moje zážitky z prekonávania zatopených pozemných priestorov v Tisovskom a Muránskom kráse v rokoch 1952 – 1974. In: Co všechno neodnesl čas II., Společnost pro historii potápění, Moravapress Ostrava, 384 s.
- Sasvári, T. 2016: Zo života Aquaspaelu na Slovensku a v zahraničí. In: Co všechno neodnesl čas II., Společnost pro historii potápění, Moravapress Ostrava, 384 s.

JASKYŇA V PONORE VALASKÁ

Matúš Matejka & Eubomír Múka

Náš príspevok do Spravodaja sa mal pôvodne začať úplne ináč, ale väčšina jaskyniarov najradšej objavuje a najneradšej dokumentuje. Preto vás chceme informovať, aj keď s veľmi značným oneskorením, o v tom čase (rok 2003) najnovšom objave členov OS Brezno. Nachádza sa v najznámejšej lokalite, a tým je Bystriansko-valašiansky kras, ktorý zas odhalil kúsok zo svojej podzemnej krásy.

Trochu z histórie

Na Bystrej sa objavovalo už v roku 1930, keď J. Kovalčík s bratmi E. a A. Hollmannovcami objavili Bystriansku jaskyňu. Následné objavenie Bystrianskeho závrtna a prepojenie Starej Bystrej s Bystrianskou jaskyňou dávalo šance pre nové miesta na prienik do jaskynného systému Bystrá - Valaská. Náš suchý ponor spomína už J. Majko v roku 1952, keď bol na povrchovom prieskume Suchej doliny. V roku 1970 sa prepadol kôň v obci Valaská a následná podrobná geologická štúdia dávala šancu objaviť ďalšie podzemné priestory, bola objavená jaskyňa U diery (Pri diere, Udiera).

Po týchto úspechoch sa vtedy mladí jaskyniari rozhodli sondovať v spomenutom ponore. Na lokalite pracoval Ján Múka, ale aj M. Štéc, F. Jirmer ml., P. Ďurana, D. Csala, J. Peťko, M. Ťažký, Prochádzkovi, členovia OS Terchová a Blatnica, P. Holúbek, Popovič, Klinčík, Kardhordó a ďalší nezistení účastníci akcií.

V sonde sa pracovalo na čistení do hĺbky, následne vydrevovali, sonda sa už zmenila na jaskyňu a dosiahla -12 m, ale v ďalšom postupe prieskumníkov zastavila nepriehľadná puklina s prievanom. Pre nedostatok streliva, ako aj pre nehody v skupine sa na lokalitu zabudlo na dlhých 15 rokov. V čase zabudnutia sa ponorná jaskyňa mení na odpadovú diery.

Súčasnosť

Náš záujem o lokalitu (sondu) nastal až vtedy, keď nás, ako vraví Lukáš Vlček, jaskyne vypľuli v Hornolehotskom krase a na via-

cerých miestach (sondy). Členovia skupiny pracovali niekde inde (každý si robil na svojom piesočku), čo nedávalo šance na objav. Po obhliadke Janovej sondy, ako lokalitu po tých rokoch volali, a následnom potvrdení prievanu sme tu začali pracovať intenzívne. Na lokalite sa odrobilo 50 akcií po viac ako 6 hodín práce. Spomeniem len tie najdôležitejšie:

Rok 2000. A. Bučko a E. Múka boli na povrchovom prieskume Prostredného vrchu, ako aj Suchej doliny, kde boli pozrieť opustenú Janovu sondu.

Rok 2001. Eubo Múka s Tónom Bučkom začali s vypratávaním sondy a následným opravovaním výdrevy. Na ďalších akciách sa už zúčastňujú D. Pilař, P. Molčanyi, L. Mora, M. Matejka, J. Múka, R. Magaň i naše manželky. Na lokalite sa dá pracovať len v letnom období, v zime nasáva chladný vzduch a zamrzá.

Rok 2002. Pokračujeme v sondovaní, materiál vyťahujeme na povrch. Dosahujeme hĺbku našich predchodcov, nachádzame staré vedrá a hadicu. Na akciách sa zúčastnili aj členovia OS Orava.

Rok 2003. Na lokalite pracujeme len v letnom období, pokračujeme v sondovaní v zanesenej chodbe vedľa nepriehľadnej pukliny. Pre nedostatok ľudí, ako aj problém s transportom materiálu na povrch sme sa rozhodli zasýpať bočné diery. Pokračujeme v sondovaní v zanesenej chodbe vedľa nepriehľadnej pukliny. Všetok vyťažovaný materiál ukladáme v jaskyni. Po neúspechoch skúšame šťastie v priamom smere nánosu rovno do masívu, asi po 20 minútach sondovania sme narazili na prievan. Keď na druhý deň Eubo Múka išiel sám rozšíriť plazivku a po zistení možných objavov hneď zvolal akciu, bolo objavených 20 m chodieb s peknou hráškovou výzdobou. Pri rozširovaní plazivky Tóno Bučko objavil otvor v diere, z ktorého prúdil prievan. Na ďalšej akcii Eubo s Danielom objavujú 1,5-metrovú studňu, ktorá je pekne vymodelovaná vodou a vanie z nej prievan. Po prvom prezretí sondy Eubo konštatuje nepriehľadné skalné okná. M. Matejka

s Ľubom Múkom sa pokúsili preniknúť ponad studňu, no nepodarilo sa im to. Na záver akcie ideme poprezeráť studňu a konštatujeme, že jediná cesta vedie tadeto.

Na ďalších akciách v tomto roku sa zúčastňujú Ľ. Múka (13. 9.), P. Molčányi, A. Bučko (14. 9.), Laco Mora, R. Magáň, D. Pilař a M. Matejka (20. 9.); pracuje sa za pomoci vrtačky, centrály, klinov, kladiva... Po prekonaní skalných stĺpov a rozšírení otvorov objavujeme plazivku, v ktorej sa stráca nepotier. Po tomto konštatovaní sa snažíme vyčistiť plazivku od sedimentov. Po niekoľkých hodinách sa nám to aj darí a náš najstíhlejší člen Daniel nalieza do plazivky – zistil, že pod plazivkou je niečo väčšie, do voľného priestoru tam padajú kamene a hĺina.

Dňa 27. 9. 2003 po lanovom rebríku zliezame 5 m vysoký komín a objavujeme zatiaľ najväčší priestor jaskyne, 4 × 5 m širokú a 8 m vysokú Klubovňu, a ďalších 50 m chodieb, ktoré sú však v každom smere ukončené závalmi. Voda sa v dne bočnej miestnosti trati pomedzi bloky do neznámeho podzemia. Na tomto mieste začíname sondovať po 40 akciách, počas ktorých sme kompletne vyčistili 9 m vysoký komín. Na dne komína sme narazili na puklinu, za ktorou počuť v jarných mesiacoch hučať vodu. Puklina je nepriehľadná, ale cítiť prieván. Pre nedostatok miesta a zložité transportovanie vyťaženej materiálu sme od ďalšieho sondovania upustili. Tu sa naše akcie na danej lokalite dočasne končia, lebo sa objavili nové pekne vyzdobené priestory v Líščej jaskyni.

Na ceste do Klubovne.

Občerstvenie v Klubovni, Ľ. Múka a R. Magáň.

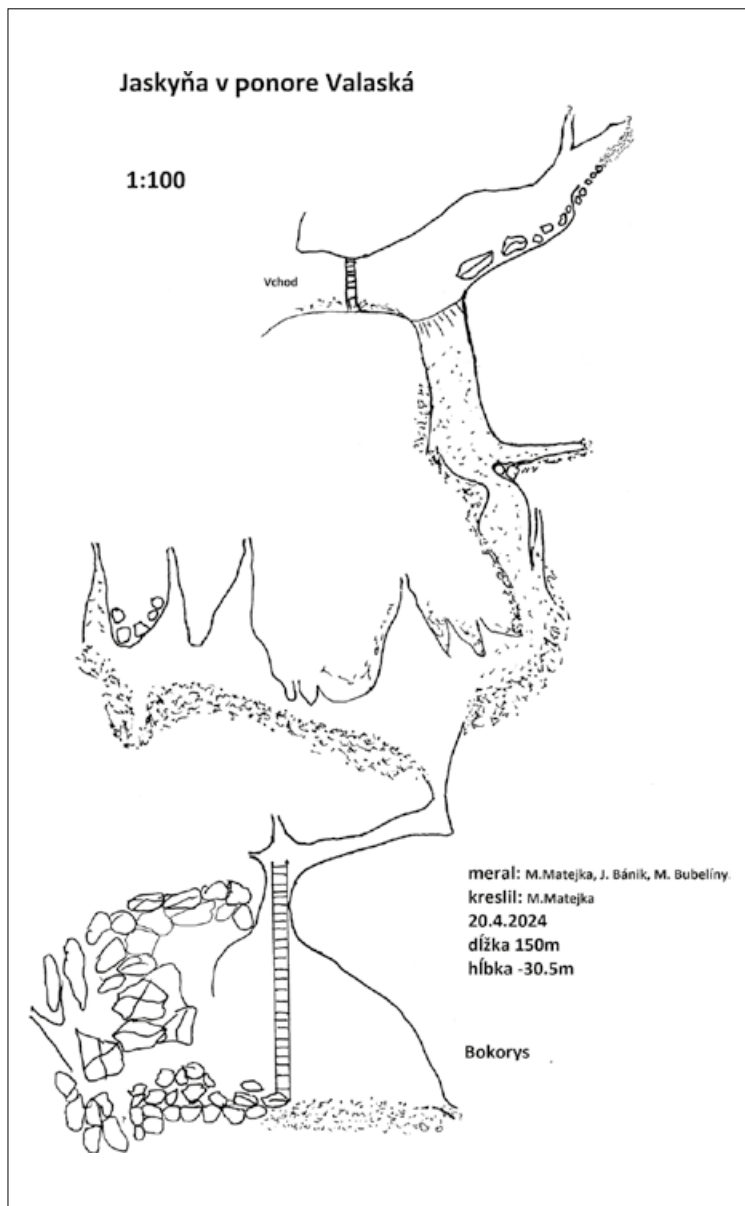

Obavitelia Klubovne: horný rad zľava Ľ. Múka, A. Bučko, P. Molčányi, dolný rad zľava D. Pilař, M. Matejka.

Na lokalitu sa vraciame až v roku 2013, keď opätovne čistíme vstupné časti jaskyne; zavalilo ich a do jaskyne sa vstúpiť nedalo. Spriechodniť jaskyňu sa nám podarilo v roku 2015. A opäť sa na lokalite nepracovalo, do jaskyne sa chodilo sporadicky na exkurziu alebo pozrieť hibernujúce netopiere. Menší objav sa v jaskyni podaril až roku 2023 – M. Matejka a Michal Bublín pri prehliadke jaskyne lokalizovali v pukline prievan a po jej

následnom rozšírení sa Michal preplazil do nových priestorov.

Na nasledujúcej akcii E. Múka, Ján Bánik a Libor Štubňa rozšírili objavenú puklinu a objavili pokračovanie nových priestorov. Nové priestory majú puklinovo-rútivý charakter, sú nestabilné a smerujú pod Klubovňu. Po ich obhliadke sme sa rozhodli pracovať v Klubovni pod severnou stenou, kde pravdepodobne odtekala voda.

Lokalizácia jaskyne

Jaskyňa v ponore (v zozname jaskýň SR sú uvedené aj jej iné názvy – Udiera dolná, Udiera II) sa nachádza v katastrálnom území obce Valaská, asi 1 km od Valaskej v Suchej doline, a to na jej ľavej strane, 200 m poniže od jaskyne U diery, o ktorej sme Vás už informovali na stránkach Spravodaja č. 1/2004. Územie patrí orograficky k Bystrianskemu podhoriu, ktoré tvorí časť Horehronského podolia. Suchá dolina dostala názov od chýbajúcich povrchových tokov; všetka voda je v podzemí, povrchové toky sa tratia v ponoroch a objavujú sa vo vyvieracích v obci (Javorová vyvieracia, Tajch).

Opis jaskynných priestorov

Jaskyňa bola vytvorená v rohovcových a dolomitických vápencoch, takisto ako blízka jaskyňa U diery. Vchod do jaskyne tvorí nápadný otvor s rozmermi 1,8 × 0,8 m, viditeľný z lesnej cesty

Jaskyňa v ponore

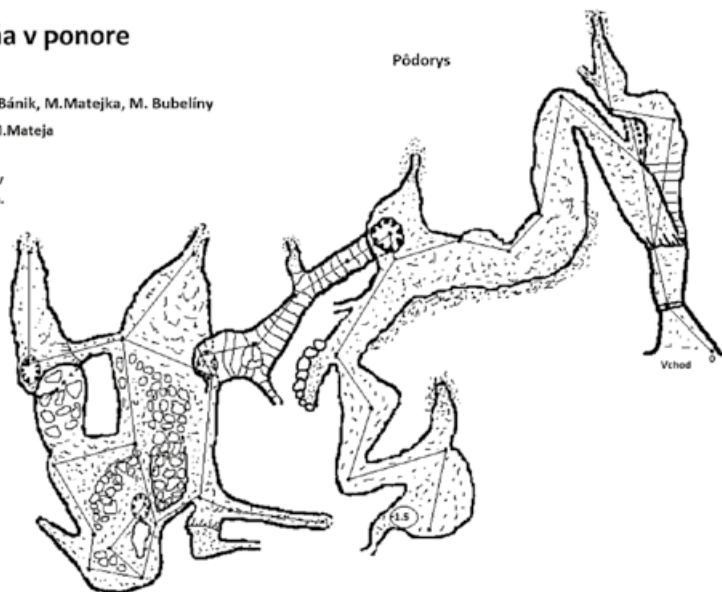
1:100

meral: J.Báňnik, M.Matejka, M. Bublíný

kreslil: M.Matejka

20.4.2024

150 metrov
-30.5 metra.

vedúcej k požiarnickej chatke. Vstupná časť je modelovaná vodou, v ktorej sa spájajú dve chodby z vyšších poschodí, prítokový meander sa po 5 m končí zasedimentovaním, zimujú v ňom netopiere. Jaskyňa pokračuje vstupnou priepasťou s hĺbkou 12 m, ktorá má teraz len -9 m, lebo sme dno vyplnili vyťaženým materiálom. V priamom smere sa chodba po dvoch metroch delí, naľavo pokračuje smerom k lesnej ceste. Priestory sú pekne modelované vodou, s bohatou hráškovou výzdobou. V poslednej sienke sme objavili v sedimentoch stoličku jaskynného medveďa a prepadnutý sediment smerom dole. Napravo chodba pokračuje studňou -2 m, potom horizontálne priamo do masívu a po 5 m sa končí nad najväčším priestorom jaskyne (sienka Klubovňa s rozmermi 4 × 5 × 8 m), kam sa zostupuje po 5 m dlhom oceľovom rebríku. Z Klubovne, ktorá je bez sintrovej výzdoby, ale s pekne korodovanou materskou horninou, pokračuje jaskyňa viacerými smermi do menších sienok ukončených závalmi. Najzaujímavejšia je chodba smerujúca na juh, ktorou sa po 2 m plazenia dostaneme do sienky tvorenej blokmi. V sienke je vertikálny stupeň s hĺbkou 5 m a zreteľne v nej cítiť prievan. Pre hroziace nebezpečenstvo závalu sme tu zatiaľ nesondovali. Zával je aj v sienke, ktorá smeruje smerom k jaskyni

U diery. Zo sintrovej výplne je v jaskyni len hrášková výzdoba v odbočke.

Záver

Na záver by som rád dodal, že pred pár rokmi bola Jaskyňa v ponore len odpadovou dierou, a teraz je z nej 150 m dlhá jaskyňa. Opäť sa raz potvrdilo, že aj staré zabudnuté lokality sú perspektívne na objavenie nových priestorov. Jaskyňa je zaujímavá hlavne z dvoch hľadísk. Je to jednak blízkosť jaskyne U diery, jednak reálnejšia možnosť dostať sa na aktívny vodný tok, ktorý je nižšie v doline. Ten chceli dosiahnuť už naši „starí páni“ na čele s F. Jirmerom. Momentálne sa v jaskyni nesonduje, ale je zabezpečená pred neželanými návštevníkmi, aby sa z nej nestala odpadová diera, ako tomu bolo v nedávnej minulosti. Len nedávno neznámi ľudia vhodili do vstupných častí jaskyne zdochnuté zviera. Naložili sme ho do plastových vriec a odviezli preč so želaním, aby sa to viac neopakovalo.

Literatúra

Lalkovič, M. 2001: Ján Majko – životné osudy jaskyniara. SMOPaJ, L. Mikuláš, 185 s. Technické denníky OS Brezno.

ANANÁSOVÁ JASKYŇA

Peter Čarný

K názvu jaskyne. Jaskyňa sa nachádza v bežnom bukovom malokarpatskom lese nad obcou Borinka, kde žiadne ananásky nerastú. Úprimne priznávam, že názov jaskyne nie je v úplnom súlade s materiálom uverejneným v našom Spravodaji č. 3/1979, ktorý sa zaoberá odporúčeniami pri tvorbe názvov jaskýň. No nadsťnosť názvu jaskyne je nepopierateľná. O pár rokov tu môžu byť ananásky, lišajníky či riasy na hladine vodnej plochy. Treba si akurát počkať...

O hydroológii okolia. Borinským krasom preteká okrem ponoreného Cúrskeho potoka

aj 6 menších vodných tokov, ktoré odvodňujú Okopanec, Kozi chrbát a Strminu, malokarpatské kopce tvoriace územie Borinského krasu a jeho bezprostredné okolie. Zväčša sa ponárajú do krasového podzemia. Niektoré z nich vytvorili známe jaskyne (Starú gardu, Vlčie jamy, Zbojnickú jaskyňu). Voda z týchto vodných tokov sa v podzemí s pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou spája s ponoreným Cúrským (Stupavským) potokom. Následne vyteká v Borinskej vyvieracke. Jeden z nich je potok v Jajcajovom jarku. Na mapke na obr. 1 má označenie 4.

Priebeh prác. Občasné ponory v Jajcajovom jarku sme si boli (Radko Nevařil, Vlado Mucha a autor) detailnejšie obzrieť 30. apríla 2005. Boli to nenápadné otvory na dne jarku, zasypané lístím a zanášajúce sa blatom. Skúšali sme ich odhrabať lopatou či nájsť nádejnejšie miesto, kde by bolo vhodné sondovať. Suchého i hnojúceho lístia bolo v jarku veľa. S pomocou lopaty sa vyše hodiny nedarilo nič schopné odkopať. Naše dielo bolo po čase na pohľad podobné rýpaniu dezorientovaných diviakov. Skrátka nič oku lahodiace. Čudná činnosť divných individuí, skonštatoval by náhodný pozorovateľ. No naša snaha bola predsa odmenená – odhrabali sme na dne jarku dva nenápadné otvory so slabým prievanom. V tomto mikroponore sme začali rozoberať sutinovú skladačku, no bolo nám jasné, že to nebude jednoduché. Hneď na druhý deň sme sa vrátili k nevelkej jame. Tú sme prehlbovali a zväčšovali. Jajcajov jark má pri ponoroch južnú stranu pomerne strmú, často so sklonom nad 50 %. Neďaleko miesta, kde sondujeme, sa počas prestávky zošmyklo zo svahu blato s lístím. V mieste, odkiaľ vypadol materiál, sa ukázal nevelký otvor. Za otvorom bol neznámy zasintovaný priestor. Po rozšírení otvoru sme sa dostali do kaverny v dĺžke 3 metre a s profilom 0,7 × 1 m. Počas samoobjavy vchodu sme sa posilňovali sušeným ananásom, tak sme lokalitu pomenovali Ananášová jaskyňa.

V spodnej časti vstupnej kaverny bolo nepriehľadné zúženie. Nevelký otvor so slabým

Obr. 1. Vodné toky v Borinskom krase. Mapu z mapy.cz upravil P. Čarný

Obr. 2. Sondovanie za vstupnou kavernou v roku 2005.
Foto: P. Čarný

prievanom sme v porovnaní s rozrytým mikroponorom v tesnej blízkosti vodného toku vyhodnotili ako perspektívnejšie miesto na sondovanie. Následne sme rozširovali a prehľbovali kavernu a jej pokračovanie. V roku 2005 tu jaskyniari zo Speleo Bratislava aj iných skupín urobili ešte 14 akcií. Výsledkom bolo vyše desať metrov zväčša vykopanej chodby s profilom cca $0,5 \times 1$ m. Chodba sa stočila a smerovala pod Jajcajov jarok v hĺbke 3 – 4 m pod jeho dnom. Tomu zodpovedal aj materiál ťažený z koncových partií – premytý štrkopiesok a kusy vápenca rôznych rozmerov.

Ďalší rok sme pokračovali v ťažení sedimentov z pokračujúcich priestorov. Postupne sme sa dostali o 14 m dopredu. Z nestabilnej časti jaskyne do síce úzkej chodby, no so stabilným stropom. Do riečiska potoka nad podzemným pracoviskom sme inštalovali dočasný hadicový obtok vody. Mal zabrániť priesakom a splavovaniu štrkopiesku na pracovisko. Neskôr sme zistili, že to pomáha len pri malom prietoku vody v potoku. Koniec jaskyne s pevným stropom a evidentným prievanom nás dovedol k úvahe nad vykopaním bezpečnej vstupnej šachty.

Obr. 3. Miesta vchodov do Ananásovej jaskyne, jar 2006. Červená šípka – pôvodný vchod do Ananásovej jaskyne, modrá šípka – miesto neskôr prerazeného vchodu do podzemia. Foto: P. Čarný

V roku 2007 sme nestabilnú časť jaskyne skúšali zapažiť zváranými roxormi a betónom (Tomáš Ďurka). Napriek vynaloženému značnému úsiliu sa však tento zámer podaril len čiastočne. Ak sa chcel niekto dostať na koniec jaskyne, čakalo ho často odpratávanie splaveného štrku, prípadne popadaných kameňov. No a ešte podliezanie skál zaistených roxormi, ktoré (možno subjektívne) navodzovali pocit neistoty. Padlo rozhodnutie, že je vhodnejšie vykopat' vystuženú šachtu, ako čakať v lepšom prípade na novú dávku splaveného materiálu. V horšom prípade by mohlo dôjsť k nežiaduce- mu testovaniu odolnosti vlastného korpusu na tlak, čo neodporúča desať lekárov z desiatich. Tomáš Ďurka navrhol šachtu hĺbiť po častiach a každý úsek hneď zaistiť pomocou kari sietí ohnutých do oblúkov, následne do otvorov medzi jednotlivými železnými prútmí vkladať kamene a stabilizovať to betónom. Nikto nemal lepší nápad. Takto postupne vznikol bezpečný vstup do jaskyne s hĺbkou 5 m.

Nasledujúci rok sme dobudovali vstupnú šachtu s celkovou hĺbkou 6,5 m. Dočkali sme sa aj objavov podstatnej časti jaskyne. V novembri sa podarilo preniknúť pod Dómi-

Obr. 4. E. Ďurková v novoobjavených priestoroch pod Dómiikom s lešením. Foto: P. Čarný

Obr. 5. Chodba v časti Luckine slzy s objaviteľom V. Muchom. Foto: P. Čarný

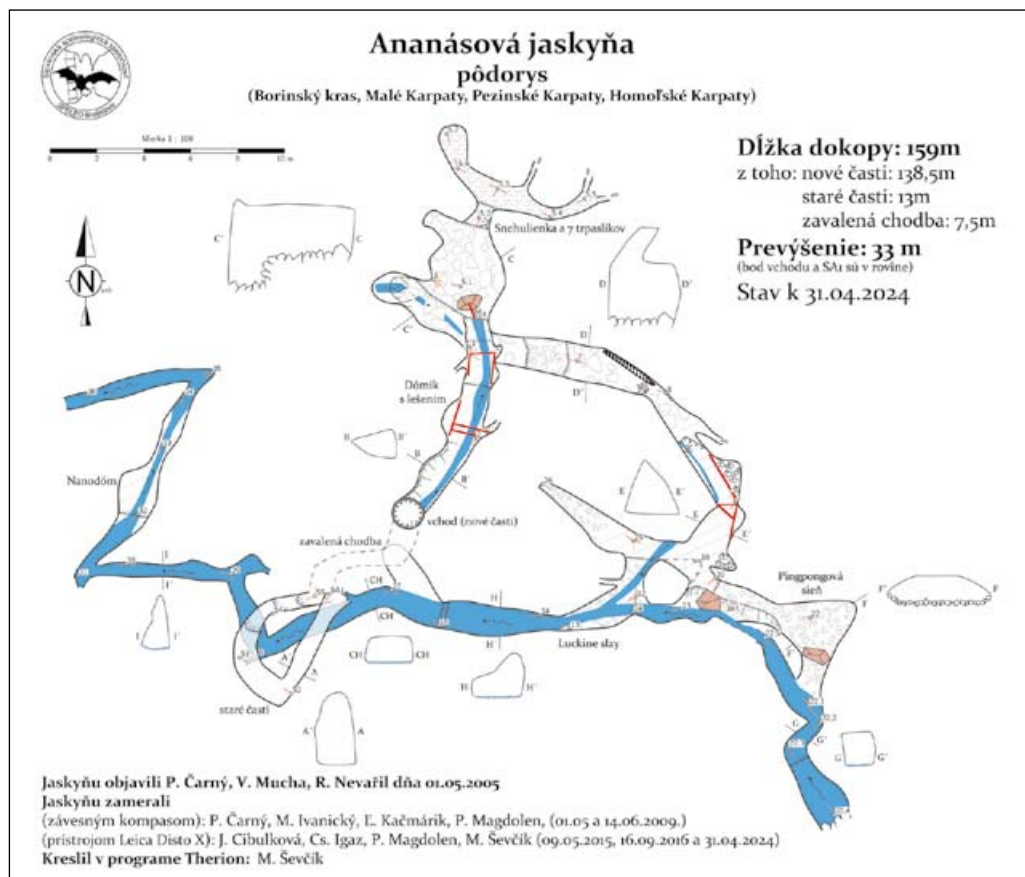
kom s lešením do voľných priestorov v dĺžke 25 m (Peter Magdolen, Eva Ďurková, Vlado Mucha, Tomáš Ďurka). Na konci s výrazným zvukom podzemného toku, ktorý však ešte nebolo vidieť. Priebežne sme v jaskyni zabudovávali výstuž z lešenárskych rúr a pažníc. V decembri 2008 Vlado Mucha a autor objavili podzemné riečiško v dĺžke 35 m. Objav riečiška vyšiel na Luciu 13. 12. 2008. Riečiško s tokom sme pomenovali Luckine slzy, keďže vzhľadom na silný zvuk tečúcej vody sme očakávali väčšie priestory. Klesajúci strop nad tokom až na 15 cm vysokú úžinu nevyšiel jednoduchý postup, no prievan nad vodou nám dodával aspoň trochu optimizmu.

V r. 2009 sme pokračovali v rozširovaní koncových miest, s postupom o 4 metre, kde väčšinou pracovali Vlado Mucha a autor. Vstupnú šachtu stabilizoval T. Ďurka betónovým obstrekom, čím zároveň poklesli priesaky vody z okolo tečúceho potoka do vstupnej šachty. Tiež bol spevnený spodok šachty betónovými múrmi. Prebehol prieskum odbočiek a črtajúcich sa pokračovaní (P. Magdolen, M. Kučera). Pritom sa podarilo objaviť okolo 25 m nových priestorov. Úsilie sme tradične venovali zabezpečeniu nestabilných blokov lešenárskymi rúrami.

V rokoch 2010 až 2016 sme sa sústredili na spriechodňovanie úžin v smere toku podzemného potoka v celkovej dĺžke 30 m. Bol objavený Nanodóm (cca 1 × 3,5 m, s výškou do 2,5 m), priestor nevelký, no dôležitý na ukladanie materiálu z rozširovaných úžin. Práce zväčša zabezpečovali dvaja striedajúci sa sondážnici, často Ondro Miklánek a autor. Prostredie na túto prácu bolo v nevelkom potoku. V zime bývala poriadna kosa od vychladenej vody, často zatečenej pod atóm-

Obr. 6. T. Ďurka stabilizuje vstupnú šachtu betónovým obstrekom. Foto: P. Čarný

Obr. 7. Ananášová jaskyňa – pôdorys (hore) a rozvinutý rez (na ďalšej strane).

Obr. 9. Geológia okolia – približná povrchová situácia v okolí Ananášovej jaskyne. Červeným sú vyznačené polohy granitu bratislavského masívu, modrým jurských vápencov Borinského krasu. Autor: M. Ševčík

Sú to hlavne nestabilné zvodnené časti jaskyne, kde je potrebné byť zvlášť opatrný. Počas prác v Ananášovej jaskyni sme sa viackrát presvedčili o tom, že všetky nástrahy sa ani pri opatrnosti nedajú predvídať. Zopár kameňov, ktoré sa javili, že sú v pohode, sa posunulo alebo spadlo. Našťastie bez vážnejších následkov.

Ďalší postup na aktívnom toku je možný, no vyžaduje odolnosť a trpezlivosť pri práci v nepohodlnom teréne. V koncovej časti jaskyne je úzka chodba so stabilnými stenami i stropom, problémy by tu však mohli nastať pri náhlom zvýšení hladiny vody, napríklad

pri silnej búrke. Prievan nad dnom toku a zvuková kulisa vody, tečúcej do neznámych priestorov, sú skutočnosti, ktoré sa určite dajú vyhodnotiť ako motivácia na ďalšie bádanie v Ananáške.

Literatúra a podklady

Spravodaje SSS: 3/1979, s. 46 – 57; 1/2006, s. 8; 1/2007, s. 11; 1/2008, s. 8; 1/2009, s. 8; 1/2010, s. 9 – 10; 1/2011, s. 8 – 9; 1/2012, s. 9; 1/2013, s. 10; 1/2014, s. 14; 1/2015, s. 15; 1/2016, s. 17; 1/2017, s. 17; 1/2023, s. 12.

Technické denníky Speleo Bratislava.

JAK JSME SE S HIRKEM PŘED 50 LETY ZNOVU NARODILI

Alexandr Komaško*

Účastníci výpravy do Červených vrchů 1975. Na snímku zleva: dole Jožo Thuróczy, nad ním Miro Hinduliak, Alexandr Komaško, René Dufek a Zdenko Hochmuth; v horní řadě Eugen Hirko, Hana Kynclová a Števo Bakoš. Foto: P. Hipman, archiv J. Thuróczyho

V srpnu r. 1975 se v Červených vrších uskutečnila cca 10-denní akce, kterou zorganizoval Petr Hipman. Hlavním cílem byl povrchový speleoprůzkum slovenské strany vrcholových partií masivu Kresanica (vrchol 2121 m n. m.).

Kromě členů detviánské speleokupiny (Števo Bakoš, Hanka Kynclová a Petr Hipman) se jí účastnili Eugen Hirko a Jozef Thuróczy z jasov-

ské speleokupiny, bratři Jozef a Eudovít Gaaľové, Karol Ďurčik a Jaro Dušek z rimavsko-sobotské speleokupiny, Zdenko Hochmuth z ružomerské speleokupiny, Miro Hinduliak z Tisovce a René Dufek a Alexandr Komaško z české speleokupiny Zlatý kůň.

S tímto průzkumem vlastně souvisela jedna akce z podzimu 1974. Během ní Zdenko

* Alexandr Komaško (nar. 1948), český jaskyniar zo skupiny Zlatý kůň, dlhoročný správca Koněpruských jaskýň, ktorý sa angažoval najmä v sedemdesiatych a tiež v osemdesiatych rokoch v jaskyniach na Slovensku. Pôsobil v Slovenskom kráse, Nízkych a Západných Tatrách. Objavil pokračovanie Drienovskej jaskyne, spolupracoval s Petrom Hipmanom pri prieskume jaskýň na Krakovej holi a prisudzuje sa mu napríklad aj objav časti Speleomaturita v Starom hrade. V jaskyniach fotografuje, zaujíma sa najmä o jaskynné minerály a ako geológ o vznik a vývoj krasových javov. Zaslúžil sa o vydanie knihy Podzemné Everesty v českej verzii (2000).

Hochmuth, Alexandr Komaško a Peter Zanvit zakrytovali plachtou ústí jedné propasti, ležící těsně pod skalní hranou vrchních partií severního svahu Tomanovské doliny. Mělo se tím docílit toho, aby sníh během zimy nezaplnil volný prostor pod ústím. Propast byla poměrně mělká, asi 5 m hluboká, a případnou cestu dolů uzavíral led, na který se změnil zfirnovatělý sníh. Petr Hipman totiž v nějaké literatuře vystrachal informaci, že jacísi polští horolezci se v ní mezi ledem a skalní stěnou probíjají údajně až do hloubky 72 m, což ho samozřejmě nemohlo nechat chladným. Jak se v létě 1975 ukázalo, podzimní akce dopadla úspěšně. Do propasti proniklo jen málo nového sněhu, ledu nepřibýlo, právě naopak. Zjistilo se, že už jde jen o ledovou zátku, pod kterou skoro v celém profilu propasti je volný prostor. Jenže... Dno puklinovitě propasti bylo zcela vyplněno klesající sutí a o cestě někam hluboko do masivu jsme si mohli nechat jen zdát.

Před akcí byly rozdány jednotlivé úkoly. Například my s Renkem jsme měli přinést pětikilovou palici a Eugen mimo jiné měl do ní zajistit násadu. Vyrobil ji z pružného dříví a velmi dobře se s ní pracovalo. Během srpnové akce probíhal povrchový průzkum a ověřovalo se, zda u některých náznaků drobných závrtů se nepodaří pro-

A. Komaško pri vchode do jaskyne Jazerný emental v Českom krase. Foto: P. Holúbek

niknout hlouběji. Počasí bylo neustálé, zprvu bouřilo a lilo, a všude přítomné mokro včetně stanu i spacáku donutilo po několika dnech Rimavskosobotaňy k předčasnému odchodu. Později se počasí mírně zlepšilo a v okamžicích, kdy se na chvíli vylepšila i viditelnost do dálky, jsme jasně viděli prosluněnou dolinu Bílého Váhu (zatímco v Košicích, kam jsem se po akci vrátil, bylo po celou dobu akce modré nebe s celodenním slunečním svitem). Holt jsme na jednu stranu měli smůlu. Počasí se postupně zlepšovalo a mraky s občasnými přeháňkami, případně i krátkými bouřkami se už točily jen nad Kresanicí.

Během našeho odpočinkového dne jsem s Eugenem Hirkem a Jožou Thuróczyem vyrazil na exkurzi do propasti Kresanica. Ústí propasti leží na východní straně hřebenu vybíhajícího z vrcholových partií, je mírně obloukovitě prohnuté, dle 50 let starých vzpomínek asi tak do 2 m široké a 20 – 25 m dlouhé. Z hlediska geneze je to gravitační trhlinka, kdy část skalního masivu poodjela směrem k údolí. Po skalních lavicích se dalo snadno sejít asi tak 5 – 6 m pod okraj, a ten, kdo chtěl ještě níž, musel by již po žebříku nebo laně, záleželo jen na tom, co si donesl. My jsme si přinesli lano. První slanił Eugen, po něm já, on pak vylezl nahoru a přijel Jožo. Vylezl jsem jako druhý a venku již trochu bouřilo. Když vystupoval Jožo, já stáčil lano a pozoroval Eugena, jak ho jistí. V duchu jsem si říkal, že ho jistí dost ledabyly. Pak jsem zjistil, že z nějakého důvodu ležím a vnímám, jak Jožo s Eugenem o něčem intenzivně diskutují. Když jsem se probral zcela, tak Jožo vyprávěl, že v propasti se trochu zablesklo, ozvala se rána, spadly nějaké kameny a přestalo být dobírané lano. Když nikdo nereagoval na volání, vystupoval dál bez jistění. Po výstupu uviděl, jak oba ležíme s částí trupu nad volným prostorem.

Po chvíli vzrušené debaty jsme pobalili lano, pomůcky, a protože bouřka se přesouvala jinam, vystoupili jsme na povrch a obhlédli okolí. Přibližně 1,5 m východně od okraje propasti byla rozházena černá humózní půda, v ní jamka o průměru asi tak 30 a hloubce 35 centimetrů. Nic viditelně zesklvatělého, nic seškvářeného, nic spáleného. Byl-li tam nějaký popílek, dešť ho smyl a smísil s černou půdou. Zůstala jen jamka s mírně přizvednutými okraji. Od ní, poněkud rozechvělí a s trochou adrenalinu v krvi, jsme zamířili k táboru.

PREČO NÁZOV JASKYŇA MŔTVÝCH NETOPIEROV

Milan Štéc

Od prvopočiatkov prieskumu sme na dne objavovaných priestorov Jaskyne mŕtvych netopierov (ďalej aj JMN) nachádzali kostičky netopierov, čo sme nevedeli prirovnať k žiadnej inej navštívenej jaskyni na Slovensku ani v zahraničí. Nešlo o jedince, ale cintoríny kostí (tanacenozy) netopierov. Pomenovanie sme považovali za naše a plne výstižné, lebo Netopierskych jaskýň podobne ako dedín s názvom Lehota máme na Slovensku neúrekom. RNDr. Paľko Mitter nás ale vyviedol z omylu. V archíve vtedy ešte nášho Múzea slovenského krasu našiel sporné pomenovania pôvodnej 60 metrov dlhej jaskyne na hrebeni Kozích chrbtov s názvom Netopierska jaskyňa aj Jaskyňa mŕtvych netopierov. Jedno pomenovanie napísal do svojich mapových plánov Dr. Droppa a ten druhý názov údajne dala jaskyni „tetka“ Jirmerová ešte v šesťdesiatych rokoch 20. storočia. Pre výstižnosť názvu sme ani neuvažovali nad premenovaním jaskyne, na čo sme podľa Mittera mali nárok, lebo objav centrálnych častí jaskynného systému možno raz pospája od nepamäti známe jaskyne roztrúsené po Kozích chrbtoch do jedného celku, kde nové vchody už nebudú opisované ako samostatné jaskyne. A tak jaskyňa zostala verná svojmu prvotnému pomenovaniu a my sme v tom prípade zostali len objaviteľmi nových častí. No a čo. Viac ma trápi, z akého počtu živých či ubynutých netopierov vychádzali tí, čo meno jaskynke dali pred nami. Veru si nepamätám v starej jaskyni také výrazné počty netopierov alebo ich kostí, ako tomu bolo až v centrálnych častiach JMN ale aj v Jaskyni studeného vetra (JSV).

Výskyt kostí netopierov v Jaskyni mŕtvych netopierov výrazne prevyšuje živých, zimujúcich netopierov. V období intenzívneho prieskumu v prakticky celom objavenom systéme chodieb, priepastí a dômov sme mali jedinečnú možnosť sledovať migráciu netopierov a nachádzať nové cintoríny kostí. Výskum RNDr. Janka Obucha v roku 1988 nám priniesol odborný pohľad na výskyt kostí. Z jaskyne vtedy odniesol kosti len z jedného cintorína na ich rozbor a výsledky boli veľmi zaujímavé (dnes tvoria súčasť jaskyniarskej expozície v SMOPaJ). Determináciou zistil, že ide prevažne o staršie kosti netopierov z obdobia pred 4 – 6-tisíc rokov. To znamená, že netopiere v našej jaskyni umierali už v dobe bronzovej, keď faraóni v Afrike začali stavať pyramídy. Z toho vyplýva, že na konkrétnom mieste hynuli niekoľko storočí až tisícročia. Vo vzorke napočítal 227 exemplárov netopiera Brandtovho (*Myotis Brandtii*) a 203 exemplárov netopiera veľkouchého (*Myotis Bechsteini*). Podľa Dr. Obucha práve uvedené najpočetnejšie druhy sú staršie, lebo v súčasnosti obývajú jaskyne len vzácné. Napodiv netopiere obývajúce jaskyne v súčasnosti majú svoje zastúpenie v odobratej vzorke v oveľa menšom počte: ucháč svetlý (*Plecotus auritus*) 91 exemplárov, netopier fúzaty (*Myotis mystacinus*) 22 exemplárov, netopier vodný (*Myotis dauben-*

tonii) 12 exemplárov, netopier riasnatý (*Myotis nattereri*) 10 exemplárov a netopier obyčajný (*Myotis myotis*) 9 exemplárov.

Ak možno v minulosti mohlo dôjsť k hromadnému úhynu netopierov z nejakých nám

Prišiel len prezimovať alebo umrieť.

neznámych dôvodov, v súčasnosti úhyn netopierov prebieha každoročne počas zimy, jednotlivo v najrôznejších častiach jaskyne a pravdepodobne prirodzeným starnutím alebo chorobou, ako je to u ľudí. Lebo čože je chorému a starému zomrieť... Aj keď sa v jaskynnom systéme našli kosti ich predátora (kuny), v niektorých prípadoch dokonca s výskytom podobných tancenóz, musíme vylúčiť hromadenie kostí z hostín po úspešnom love netopierov. Všimli sme si, že čerstvo uhynuté netopiere nik neobžral po ich páde na dnové sedimenty jaskyne. Požierať ich začali vlastní cudzopasníci – huby. Rozklad netopierov v takmer sterilnom prostredí jaskýň je dlhodobá záležitosť a urýchľuje sa len kratšou vzdialenosťou od vchodov. Ku kadáveru má v tom prípade prístup všetko unášané prúdením vzduchu alebo drobná háveď, ktorá tu ešte v difúznom svetle dovidí na svoju potravu, prípadne do podzemia nešťastnou náhodou spadne.

Najlepšia príležitosť pozorovať netopiere takmer denne nastala po sprístupnení jaskyne od roku 1990. Úplne nevedecky sme si začali netopiere viac všiamať. V letnej sezóne je ich výskyt veľmi vzácny. Objavujú sa v jaskynnom systéme na neskorú jeseň. Na svoje zimovisko nevlietajú okamžite, ale postupne, pravdepodobne pred nástupom zimy ešte využívajú nočné výlety na povrch s možnosťou dokrmovania. Určiť nejaký druh len amatérskym spôsobom je prakticky nemožné. Podľa odborníka na netopiere prof. RNDr. M. Uhrina, PhD., aj oni musia netopiera zosnať a rukolapne preskúmať ich anatómiu, aby s istotou určili, o aký druh ide. Preto v JMN sa o to ani ne-

Čerstvo uhynutý netopier odpadol zo stropu či steny rovno na firn neďaleko vchodu do JMN.

pokúšal. Zimujúce netopiere uprednostňujú „bivaky“ na strope alebo stenách vysoko nad dnom chodieb a dómov, preto sú nedostupné rovnako pre predátorov aj jaskyniarov. V JMN nevyužívajú ani hromadné zimovanie v kolóniách, ale skôr separé. A tak pri našich pozorovaniach sme uplatnili len vizuálne rozpoznanie veľkých a malých netopierov. No všimli sme si, že netopiere pravidelne prilietajú na svoje konkrétne zimoviská, ako by ich mali rezervované. My sklerotici im môžeme len závidieť, ako dokážu po roku nielen trafiť do jaskyne, do konkrétneho vchodu, v jaskynnom systéme vyhľadať svoju chodbu alebo dóm a zahniezdiť presne na

Huby v plnej kráse cudzopasia na mŕtvom tele netopiera niekoľko týždňov a potom zvädnú.

svojom mieste - ako keby tam mali zakúpenú miestenku. Teraz si spomínam, že my jaskyniari, hrdí na svoju príbuznosť k netopierom (lebo aj im pobyt v jaskyniach prospieva, ale trvale tam nedokážu žiť), pri návrate z Jaskyne studeného vetra a povinnej aklimatizačnej zastávky a colnici medzi dvomi okresmi a krajmi na Štefánikovej chate sme občas netrafili na svoju chatku.

V JMN netopiere väčšinou zimujú osamote, občas v kolóniách 3 - 6 kusov. Tým na sprístupnenom okruhu sme preto dali meno. Bez určenia druhu sme ich lokalizovali ako: Fero už doletel prezimovať, Ondro mešká a Jožo vôbec nedoletel... Vážnejšie to bolo, ak sa napríklad stratil uprostred zimy Fero z Tunelovej chodby. Začali sme prehľadávať kamenité dno a našli sme ho už po smrti. Vybrali sme vhodné miesto v blízkosti exkurzného chodníka, a získali tak jedinečnú príležitosť pozorovať rozklad netopiera od prvých dní jeho úhynu. Plesnivých zdochlín bolo v jaskyni na rôznych vývojových úrovniach neúrekom, no nie vždy s rovnakou plesňou. Preto sústredené a systematické pozorovanie malo pre nás veľký význam a brali sme ho vážne.

Prvé sa začali trhať lietačie blany. Aj v srstou zarastenom tele sa objavili dierky akoby prevrtané červíkmi. Možno larvy hmyzu. Následne telo netopiera rozkvitlo alebo skôr zakvitlo ako púpava. Po niekoľkých

Tretie dejstvo rozkladu po 20. rokoch. Lietacie blany už neexistujú a z tela je mastný flak.

Čerstvo nabromadené pomiešané kostičky netopierov ešte bielej farby.

Stanovište kadáverov na prebliadkovej trase v JMN. Zľava čerstvo uhybnutý netopier s púpavovou plesňou, staré kostičky s hnedou patinou prinesených z iného miesta, zvyšky niekoľkoročnej zdochliny z inou plesňou, v pozadí kosti medveďa a jaskynného medveďa prinesené z vyššieho horizontu.

týždňoch krásne našuchorený biely bochník náhle zvädol a postupne sa doslova rozmočil a zmizol v nenávratne. Neskôr sa na zvyškoch tela objavila iná, už masívna huba tiež bielej alebo žltej farby; tá vydržala niekoľko rokov a telo postupne požíerala. Po dvadsiatich rokoch zostane len biela kostra. Tá sa vyvaľuje na čiernej „karimatke“ – biologickom zvyšku svojho tela, čo pleseň nestránila. Tento stav zotrúva veľmi dlho, ale urýchliť ho môže napríklad skvapová voda. Tá definitívne odplaví uvoľnené kostičky z miesta odpočinku, čím sa stanú súčasťou dnových sedimentov. Možno ich voda takto sústredila do nám známych tanacénóz mimo svojich hrobov, tu ich premiešala s ostatnými smrteľníkmi splavenými do podzemia aj z povrchu, napríklad drobnými hľadavcami, a preto ide skôr o kostnicu ako o cintorín.

A podľa vzoru netopierov sme si v jaskyni zriadili aj náš jaskyniarsky cintorín, len dvadsať metrov od hlavného vchodu. Rovnako aj náš cintorín, aj keď symbolický, sa začal tiež pozoruhodne rozrastať. Pri posúvaní náhrobných kameňov, aby sa uvoľnilo miesto pre ďalšieho nášho člena, sme objavili uhybnutého podkovára, ukrytého za mramorovou doskou len 20 cm nad kamenitým dnom chodby. Zazimoval až nebezpečne nízko na dosah predátorom, napriek tomu bol ušetrený a zomrel prirodzenou smrťou. Možno sem naposledy ľadva doletel a z posledných síl si našiel najbližšie zimovisko. Možno sa bál výšok a predstava smrteľného pádu zo stropu jaskyne na jej dno ho dohnala k tomuto podivnému bivaku. Jedinec nazývaný „Kristus“ nepadol zo steny na dno vysokej chodby, ale rozložil sa na stene zakvačený ako klobása. Fosília už nemala lietacie blany, a tak uvoľnené ruky sa gravitáciou rozpažili. Kostí všetkých končatín ešte držali v kĺboch šľachy pokope a telo netopiera predstavovalo nášho (ľudského) ukrižovaného Krista, ale hore nohami. Nohy zakvačené v stene chodby, široko rozpažené dlhánske ruky a medzi nimi hlava, z ktorej už vytŕčali tesáky. Telo napolo rozloženého netopiera bolo morbidné, a zároveň krásne. Možno by sa stal skutočným symbolom jaskyne pod Ďumbierom, keby sme vtedy mali fotoaparát. Keď sa tak stalo, netopier už opadával ako jesenné

lístie. Najskôr odpadla ťažká hlava, potom široko roztriahnuté ruky a napokon opadlo aj telo.*

Na jar preživšie netopiere jaskynný systém znova opúšťajú. Budiček z hibernácie im robí zmena prúdenia vzduchu, lebo ten prináša do podzemia vôňu jari. Najskôr začnú s rozlietaváním v jaskynných chodbách, potom s nočnými výletmi na povrch ešte so zasneženou krajinou a koncom mája, keď je na povrchu dostatok lietajúceho hmyzu, jaskyňu definitívne opúšťajú. Tie, čo naveky zostávajú v jaskyni, píše pre človeka dejiny, a tak je tento názov ojedinelý, odôvodnený a pravdivý. Jaskyňu mŕtvych netopierov si netopiere vybrali za svoje pohrebisko, a záleží len na vedcoch, aby to dokázali. Ako kedysi dávno povedal RNDr. Ján Obuch: „Nález uhybnutého krúžkovaného netopiera by túto srandovnú hypotézu posunul dopredu alebo do zatratenia.“ Ale napriek tomu si jaskyňa v Kozích chrbtoch tento morbidný názov plne zaslúži.

V Jaskyni mŕtvych netopierov sa našla aj kostra kozy.

* Ďalší kuriózný prípad bol netopier, cez ktorého počas jeho hibernácie v chodbe pred ľadovým dómom narástol ľadový stalaktit, takže telo netopiera bolo takmer celé zaliate v čírom ľade. Čo bolo s netopierom po roztopení ľadu, nevedno, miesto sme neboli v lete skontrolovať. Pozn. M. Budaj.

NAJSTARŠIE ÚDAJE O NIEKOĽKÝCH SLOVENSKÝCH JASKYNIACH

Zoltán Jerg

Úvod

Keď som nedávno študoval ročenky Uhorského karpatského spolku (ďalej len UKS) z obdobia pred roka 1918, objavil som nenápadný článok od jedného pre mňa dosiaľ úplne neznámeho autora. Prekvapilo ma najmä to, že sa v ňom okrem všeobecných informácií turistického charakteru nachádzajú aj zmienky o troch slovenských jaskyniach, ktoré až doteraz akosi unikli pozornosti bádateľov. O tomto prameni sa nezmienil ani Ľubomír Viliam Prikrýl vo svojej publikácii *Dejiny speleológie na Slovensku* (Prikrýl, 1985), a ani historik speleológie Marcel Lalkovič. Cieľom predloženého príspevku je nielen analyzovať cenné údaje z tohto článku, ale tiež priblížiť aspoň základné informácie o jeho autorovi.

István Liftner

Autorom článku bol István (Štefan) Liftner. Narodil sa 15. júla 1852 v Rimavskej Soboti. Jeho otec Gáspár Liftner bol úradníkom Coburgovského panstva v obci Muráň. Jeho matka sa volala Johanna Hirsch. Boli rímskokatolíckeho vierovyznania. Liftner pravdepodobne vyrastal pod Muránskym hradom. O jeho štúdiách som našiel iba málo údajov. S istotou sa dá povedať, že v školskom roku 1864/1865 bol žiakom 3. triedy a v školskom roku 1867/1868 žiakom 6. triedy hlavného katolíckeho gymnázia v Banskej Štiavnici (Anonym, 1865, s. 2; 1868, s. 1). V školskom roku 1870/1871 (a podľa niektorých zdrojov aj v školskom roku 1871/1872) bol poslucháčom Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici. Vyučil sa za lesníka, no z mne neznámych dôvodov vysokoškolský diplom lesníka získal až v roku 1888 (Vadas, 1896, s. 337 – 338; Kalnovičová, 1996, s. 68; Náhlik et al., 2008, s. 94).

Liftner celý život pracoval ako lesník Coburgovského panstva, a to na rôznych miestach v rámci niekdajšej Gemerskej a Spišskej župy. Nižšie uvedené údaje, ktoré sa mi podarilo zistiť, sú však iba čiastkové. Napríklad v rokoch 1878 – 1879 bol úradníkom na lesníckom úrade princa Augusta Coburga (1818 – 1881) v obci

Šumiac (Anonym, 1878, 1879). Matričné zápisy o narodení jeho potomkov dokazujú, že minimálne v rokoch 1884 – 1886 pôsobil ako lesník v obci Vernár, presnejšie na Pustom Poli. Podľa matričného zápisu z roku 1893 bol v tom čase hlavným lesníkom v obci Vernár. Od bližšie neznámeho roku až do svojej smrti bol lesmajstrom princa Filipa Coburga (obr. 1) v obci Hrabušice. Liftner ako lesník bol samozrejme dlhoročným členom Celoštátneho lesníckeho spolku, a tiež Maďarského celoštátneho poľovníckeho spolku. Nejaký čas bol členom i UKS. Okrem nižšie analyzovaného článku publikoval Liftner v ročenke UKS aj jeden krátky článok o úspešnom presídlení dvoch párov svišťa vrchovského z Vysokých Tatier na Kráľovu hoľu na jar v roku 1868 (Liftner, 1884).

Liftner sa v bližšie neznámom roku oženil s Laurou Andrejkovits (1859 – 1941), rodáčkou z obce Stotince. (Táto maličká obec bola až do roku 1960 samostatnou obcou. Zlúčením obcí

Princ Filip Coburg (1844 – 1921), pre ktorého István Liftner pracoval ako lesník. Zdroj: Arcanum Digitális Tudománytár. Reprodukcia: Zoltán Jerg

Majerka a Stotince vznikla v roku 1960 obec Ihľany v okrese Kežmarok.) Liftnerova manželka bola gréckokatolíckeho vierovyznania. Z ich manželstva sa narodili tri deti: syn Emil (1884 – 1944) a dcéry Klotild (1886 – ?) a Margit (1893 – ?). Zápisy o ich pokrstení sa nachádzajú v rímskokatolíckej matrike obce Červená Skala. (Zápis o sobáši Istvána Liftnera a jeho manželky sa v tejto matrike nenachádza).

Lesmajster István Liftner zomrel v Hrabušiciach 13. septembra 1902 vo veku iba 50 rokov (<https://dspace.oszk.hu>). Pochovali ho 15. septembra 1902 na obecnom cintoríne v Hrabušiciach. (Podľa informácie z Obecného úradu v Hrabušiciach hrob Istvána Liftnera už nevidujú. Štefan Flimer – emailová informácia.) Keďže ako lesník vždy s láskou podporoval turistiku, napríklad vo svojej horárni neraz pohostil študentské výlety a pod., po jeho úmrtí jeho priatelia a členovia UKS pomenovali jeden vodopád v rokline Suchá Belá na jeho počesť Liftnerovým vodopádom (Karoliny, 1909, s. 16 – 17). Ten má v súčasnosti názov Misové vodopády. Laura Andrejkovits, vdova po Istvánovi Liftnerovi, prežila svojho manžela o takmer štyri desaťročia. V presne nezistenom roku sa presťahovala do Budapešti, kde ju pravdepodobne doopatroval jej syn Emil. Zomrela v Budapešti 16. apríla 1941 vo veku 81 rokov.

Z obsahu článku Istvána Liftnera

V roku 1883 vyšiel v ročenke UKS článok Istvána Liftnera s názvom *Kirándulás Poprádról a Murányi-várba* (Výlet z Popradu na Muránsky hrad; obr. 2). Treba dodať, že prvých desať ročníkov ročeniek UKS vychádzalo dvojязыčne a až od roku 1884 ako samostatné maďarské a nemecké mutácie. Jeho príspevok teda vyšiel nielen po maďarsky, ale aj po nemecky pod názvom *Von Poprád nach Schloss Murányi*. Stručne

Kirándulás Poprádról a Murányi-várba.

Liftner István-tól.

Husz apónak kedves parkja góczpontja a turistáknak. Innen özönlik a szélrózsza minden irányában a kirándulások után epedő közönség; s ha kitűzött programm szerinti pályáját befutotta, ide tér vissza, hogy az öreg apónak újabb útmutatásait kikérje, vagy pedig, ha nagyon kifáradt, tagjait megpihentesse.

Obr. 2. Ukážka úvodu maďarskej verzie Liftnerovho článku z roku 1883. Zdroj: Arcanum Digitális Tudománytár. Reprodukcia: Zoltán Jerg

z obsahu článku (bez zmienok o jaskyniach):

Východiskovým bodom Liftnerom opísaného výletu bol tzv. Huszov park v Poprade, obľúbené oddychové miesto mnohých turistov. (Park dal vybudovať Dávid Husz (1813 – 1889), významná osobnosť podtatranského regiónu. Zaslúžil sa o rozvoj turistiky a cestovného ruchu. Pekný nekrológ o ňom aj s jeho fotografiou vyšiel v ročenke UKS; pozri: Wünschendorfer, 1889). V článku sa, žiaľ, nespomína ani presný dátum, ani mená účastníkov tohto výletu. Liftner však písal v množnom čísle, čo poukazuje na skupinku turistov. Tí sa vybrali južným smerom, smerom na Vernár, pričom Liftner po trase spomenul Kvetnicu, rieku Hornád, Hranovnicu, nejakú pílu i jeden teplý prameň – tzv. Hranovnické pleso. Potom opusťli Spiš a prešli na územie vtedajšej Gemerskej župy. Prvá obec, ktorú už na Gemeri dosiahli, bola obec Vernár. Liftner poznamenal, že nízke drevené domčeky bez komínov veru nepôsobili na pozorovateľov príjemne. Uviedol i to, že tamojší obyvatelia boli gréckokatolíci a živili sa lesnými prácami (ťažbou dreva, pálením drevného uhlia a ich dopravou). Z obce Vernár potom nasledoval strmý výstup do sedla Popová (1071 m; výškové údaje všade uvádzam podľa Liftnera – pozn. autora), hranice medzi údoliami riek Hornád a Hnilec. Liftner prerozprával aj povest' o pôvode názvu kopca Popová.

Z Popovej nasledoval zostup na Pusté Pole, kde v tom čase bol nielen hostinec. Medzi majestátnymi smrekmi stál dom vo švajčiarskom štýle – poľovnícky kaštieľ princa Coburga. Pred kaštieľom bola pekná fontána. Po výdatnom občerstvení v hostinci (kde si turisti mohli vychutnať okrem iného napríklad aj pivo Gambrius), nasledovala asi najnáročnejšia časť túry – výstup na Kráľovu hoľu z východnej strany, cez tzv. Martalúzku. Liftner stručne opísal majestátnu Kráľovu hoľu i výhľady z nej. Krátko sa zmienil o obci Šumiac, kam však nezostúpili, keďže sa po tej istej trase, po hrebeni, vrátili späť na Pusté Pole. Z Pustého Poľa viedla štátna cesta dvomi smermi. Na východ, popri rieke Hnilec smerom k svetoznámej Dobšinskej ľadovej jaskyni. Druhá cesta, ktorou pokračovali v túre, viedla na juh

a stúpala do sedla Besník (1012 m) – hranice medzi údoliami riek Hnilec a Hron. Liftner tu spomenul malý prameň asi 20 m pod sedlom – pramenisko Hrona. Odtiaľ zostúpili do Telgártu, prvej obce v údolí Hrona.

Liftner po stručnom opise obce uviedol, že cesta pri Červenej Skale sa opäť rozdvaja. Jedna vedie západným smerom, pozdĺž rieky Hron, kde sa nachádzajú obce Zlatno, Valkovňa, Švábolka, Pohorelá a ďalšie. Tu sa Liftner tiež zmienil o pôvode názvu obce Červená Skala (maďarsky *Vereskő*). Druhá cesta, ktorou sa skupina vydala, viedla na juh, do sedla Javorinka. Tam opustili štátnu cestu, a pokračovali lesnou cestou približne na západ-juhozápad, až na tzv. Veľkú lúku pod Muránskym hradom.

V tom čase tam panoval čulý život. Zástupy žien a dievčat hrabali seno, na lúke sa páslo veľké stádo oviec, na ktoré dozeral bača, opierajúci sa o veľkú palicu, i so svojimi pastierskymi psami. Unavenú skupinku turistov miestny gazda ponúkol zinčicou a inštruoval ich, ako sa najľahšie dostanú k zrúcaninám hradu. Dodal, že práve tu, na tejto lúke pod Muránskym hradom, rastie najkrajšia tráva a tu pripravujú najslávnejší tvaroh. Skupinka sa cestou ešte zastavila u miestneho horára v jeho horárni, kde ich horárova žena pohostila maslom a mliečnymi výrobkami. Potom už nasledoval výstup do cieľa tejto dlhej túry – na Muránsky hrad. Liftner vo svojom článku opísal vtedajší stav hradných ruín a pomerne veľký priestor venoval aj bohatej histórii hradu. V závere článku ešte uviedol, že vtedajším majiteľom celého muránskeho panstva bol princ Filip Coburg.

To, že Liftner veľmi zaujíma-vo a pútavo opísal práve oblasť medzi Popradom a Muránskym hradom, zrejme nebola náhoda. Práve v tejto oblasti sa ako lesník celý život pohyboval, a bezpochyby ju musel dobre poznať. Keďže ročenky UKS sú zdigitalizované a ľahko dostupné na internete, čitateľom ovládajúcim maďarský alebo nemecký jazyk môžem len odporučiť, aby zaujímavý 13-, resp. 15-stranový článok Istvána Liftnera prečítali celý.

Zmienky o jaskyniach

Lesmajster Liftner sa vo svojom článku zmienil o troch jaskyniach, jednom ponore a jednej vyvieracke, a to z rôznych krasových oblastí Slovenska. Podrobnú analýzu týchto zmienok som sa rozhodol spracovať v samostatnej kapitole.

Liftner opísal prvú jaskyňu takto:

„Keď vyjdeme z obce [Vernár], postupujúc popri križi, po ceste vedúcej napravo od štátnej cesty, po dobrej polhodine dosiahneme zaujímavý bod. Na pomerne strmom mieste v útrobach lesa silným hukotom sa valí nadol jeden horský potok. Ako keby vykonal nejaké zlo a snaží sa utiecť pred svojimi prenasledovateľmi, zrazu sa dostane pred otvárajúcu sa skalnú hlbočinu, a aby sa vyhol trestu, celou svojou silou sa rúti do hlbočiny. Keď sa postavíme na okraj hlbočiny, padanie vody je celkom zvislé; do určitej vzdialenosti môžeme sledovať očami biele peny, kým sa úplne stratia v tme. Kde potom voda vyteká z tejto podzemnej jaskyne, doteraz nie je konštatované; spravili sa už všelijaké pokusy, ale tie zatiaľ nevedli k istému výsledku. I keď sa aj spustíme do hlbočiny, čím ďalej tým viac sa uzatvárajúca voda a strmosť prienik nižšie znemožňujú.

Toto miesto obyvateľstvo nazýva Kešelovou dierou (Keselylyuk; čítaj: Kešej-juk – pozn. pre-

Wenn wir das Dorf verlassen und neben dem Kreuze den von der Landstrasse rechts abbiegenden, dem Walde zuführenden Weg verfolgen, so gelangen wir nach halbstündiger Wanderung an eine interessante Stelle. In der Waldes-tiefe stürmt auf abschüssiger Fläche mit kräftigem Gebrause ein Gebirgsbach hernieder und sucht, als hätte er irgend einen muthwilligen Streich verübt, vor seinen Verfolgern in der Flucht seine Rettung. Mit einem Male befindet er sich einer klaffenden Tiefe gegenüber und stürzt sich, um der drohenden Strafe zu entgehen, mit ganzer Wuth in den Abgrund. Stellen wir uns an den Rand desselben, so dünkt uns der Wasserfall ganz senkrecht, wir können den weissen Schaum bis zu einer gewissen Entfernung mit den Augen verfolgen, bis er endlich im Dunkeln ganz verschwindet. Wo das Wasser aus dieser unterirdischen Höhle hernach wieder an die Oberfläche gelangt, konnte bislang nicht konstatiert werden. Die diesbezüglich angestellten Versuche führten zu keinem sichern Resultate. Der jähe Abgrund und das nach unten mehr und mehr zusammengeengte Wasser vereiteln jedes weitere Vordringen. Diese Stelle nennt das Volk „Kešelova Dera“ (Kesely-Loch) und zwar mit Bezug auf einen jungen Ochsen, den die Vernärer in Telgárt gestohlen haben sollen; diesen, Kesely benamseten Vierfüßler versteckten sie in der Höhle und verspeisten ihn sodann bei den Klängen eines Dudelsackes in fröhlicher Stimmung.

Obr. 3. Zmienka o Kešelovej diere v nemeckej verzii Liftnerovho článku. Zdroj: Arcanum Digitalis Tudománytár. Reprodukcia: Zoltán Jerg

kladateľa). Vernárčania údajne ukradli v Telgárte jedného koňa, ktorý mal meno Kesely, schovali ho do tejto jaskyne, kde spravili veľkú hostinu a pri zvuku gajdy ho vo veselej nálade skonsumovali.“ (Liftner, 1883, s. 304 – 305; resp. 318; obr. 3).

Vďaka tomu, že Liftner ponorovú jaskyňu v katastri obce Vernár nielen presne opísal, ale uviedol i jej v tom čase všeobecne známy (a mimochodom dodnes zaužívaný) názov, môžeme jeho zmienku s istotou stotožniť s jaskyňou Kešelova diera v Národnom parku (NP) Slovenský raj. I keď bola jaskyňa miestnemu obyvateľstvu zrejme známa od nepamäti, podľa mojich vedomostí je to zatiaľ najstaršia známa zmienka o tejto jaskyni. Hodnotu tejto zmienky zvyšuje i to, že v pomerne skromnej literatúre k tejto jaskyni (Bella et al., 2018) absentujú akékoľvek údaje spreď roka 1945, a ako najstarší údaj sa spomína výskum Múzea slovenského krasu v roku 1958 (pozri napríklad: Miháľová & Miháľ, 2000, s. 17; Novotný & Tulis, 2000).

Za zmienku stojí aj miestna povesť o pôvode názvu jaskyne, ktorý bol odvodený od mena koňa. Povesť je síce známa vo viacerých, mierne modifikovaných variantoch, no základná myšlienka, že názov jaskyne pochádza od mena koňa, zostala počas histórie nezmenená. Napríklad Dr. Anton Droppa už spomenul taký variant, že „podľa tradície tamojšieho ľudu jej meno pochádza od koňa Kešela, ktorého zbojníci ukradli vo Vernári a ukryli v jaskynnej diere, kde ho potom náhodou občania našli“ (Droppa, 1959, s. 72). Ďalšie varianty sú uvedené napríklad na webovej stránke NP Slovenský raj. Tu by som ešte doplnil význam slova Kešel. Slovo *kesely* v maďarčine označuje také domáce zviera – najmä koňa, ktorého srst je tmavšej farby, ale farba srsti na jeho nohách je do určitej výšky biela.

Liftner sa okrem pokusov o prienik do jaskyne zmienil i o tom, že miestni obyvatelia sa už v 19. storočí neúspešne pokúsili zistiť, kde sa objavuje voda, ktorá sa stráca v jaskyni. Škoda, že Liftner v tejto súvislosti neuviedol žiadne bližšie údaje, lebo

použil iba všeobecnú formuláciu, že „sa spravili všelijaké pokusy“ (Liftner, 1883, s. 305; resp. 318). Či to boli notoricky známe pokusy „s tromi kačkami“, alebo iné, seriózne činnosti, to je otázka, na ktorú už asi nikdy nebudeme poznať odpoveď. Ďalšie neúspešné pokusy sa potom uskutočnili až počas výskumu Múzea slovenského krasu v povojnovom období. V minulosti sa všeobecne predpokladal výver vŕd severovýchodným smerom na Vernár. Stopovacia skúška členov SK Slovenský raj v roku 1999 však dokázala zložitý systém odvodňovania, keďže voda, ktorá sa ponára v jaskyni Kešelova diera, tečie v podzemí približne južným smerom a objavuje sa vo vyvieracke V 2 v doline Hnilca (Novotný & Tulis, 2000).

Zaujímavá je aj ďalšia Liftnerova zmienka s takýmto cenným obsahom:

„Pod Telgártom voda Hrona už poháňa mlyn a ďalej vytvára pekné meandre, na obidvoch brehoch polievajúc zelené lúky. Striedavo lesom pokryté údolie sa zrazu zúži. Na okraji lesa, pri prvom moste dolava vedie lesná cesta do malebnej dolinky, do tzv. Stračaníka (Sztracsanik). Tu nedávno objavili jaskyňu, ktorá ešte nie je celkom preskúmaná, a len ďalšie prieskumy odhalia jej celkovú veľkosť a rozlohu. Podľa doterajších meraní vchod má výšku 80 cm a šírku 2 m; vo vzdialenosti 24 m od vchodu sa chodba jaskyne zväčší na šírku 3 m a výšku 2 m; odtiaľ ďalej už

Telgárt alatt a Garam vize már malnot hajt, s hovatovább szép kanyarulatokat tesz, zöld réteket öntözvén mindkét partján. A felváltva erdő borította völgy azonban egyszerezre összeszűkül. Az erdő szélén az első híd mellett balra erdei út kies völgyeskébe visz, az úgynevezett Sztracsanik-ba. Itt nem rég barlangot fedeztek fel, mely még nincs egészen átkutatva, s így annak teljes nagyságát és kiterjedését csak is további kutatások fogják felderíteni. Eddigi felvételek szerint a bejárás magassága 80 cm., szélessége 2 m.; 24 m. távolban a barlang menete kitágul 3 m. szélességre és 2 m. magasságra, s innen továb már 8—10 m. szélességet és magasságot mutat. A falakon cseppegőkővek is láthatók.

A barlang fölött felülről egy hegyi patak folyik lefelé, mely annak közelében kis tavat képez. A víz itt a földre szivárog, s hogy hol folyik ez ki, eddig nem lehetett biztosan meghatározni. Innen azonban ha éjszaki irányban haladnak a Garam vize felé, az erdő szélén zöld fenyvesek között érdekes vízesésre bukkanunk, mely a sziklák között több helyen tör ki. S minthogy az év különböző szakában a patak kisebbedésével vagy nagyobbodásával ezen vízesés nagysága is változik, többen azt akarják tudni, hogy a Sztracsanikban elenyésző víz itt fakad ki.

Obr. 4. Liftnerova zmienka (nielen) o Ladzianskeho jaskyni v maďarskej verzii jeho článku. Zdroj: Arcanum Digitális Tudománytár. Reprodukcia: Zoltán Jerg

ukazuje šírku a výšku okolo 8 – 10 m. Na stenách vidieť aj kvaple.

Povyše jaskyne tečie zhora nadol jeden horský potok, ktorý v jej blízkosti vytvára malé jazero. Voda tu vsakuje do zeme, a kde vyteká, sa zatiaľ nedalo s istotou určiť. Keď ale odtiaľ postupujeme severným smerom k vode Hrona, na okraji lesa medzi zelenými smrekmi natrafíme na zaujímavý vodopád, ktorý vyviera medzi skalami na viacerých miestach. A keďže počas rôznych období roka so zmenšovaním a zväčšovaním potoka sa mení aj veľkosť tohto vodopádu, viacerí chcu vedieť, že voda ponárajúca sa v doline Stračaník vyviera práve tu.“ (Liftner, 1883, s. 309; resp. 323 – 324; obr. 4).

Vďaka pomerne presnej lokalizácii a údajom o charaktere začiatočných úsekov (zrejme väčšej) jaskyne vieme Liftnerom spomenutú jaskyňu stotožniť s dnešnou Ladzianskeho jaskyňou. Ide o mimoriadne cenné údaje, keďže zatiaľ nepoznáme ani rok jej objavenia. Najstarší datovaný nápis v jaskyni pochádza z roku 1886 a jeho autorom bol v tom čase iba mladý, 20-ročný vojak – neskorší rožňavský mäsiar András Mojses (Jerg, 2021). Údaje publikované Liftnerom dokazujú, že Ladzianskeho jaskyňa bola v roku 1883 už známa, a András Mojses tak nemohol byť jej objaviteľom. Je tu však ešte jeden dôležitý údaj, ktorý som objavil v dobovej tlači. 15. novembra 1881 denník *Függetlenség* (Nezávislosť) pomerne obsérne informoval o zasadnutí výboru UKS, ktorý sa uskutočnil 12. novembra v Spišskej Novej Vsi. Na zasadnutí boli prerokované mnohé aktuálne veci, okrem iného napríklad aj obsah pripravovanej ročenky UKS na rok 1882. Prednášajúci a zároveň predseda redakčnej rady Márton Róth informoval prítomných o príspevkoch, ktoré mali byť zaradené do tejto ročenky. Medzi nimi spomenul i článok Istvána Liftnera o turistickom výlete z Popradu na Muránsky hrad (Anonym, 1881). Tento údaj dokazuje, že Liftner svoj článok napísal a odovzdal redakčnej rade ročenky UKS už prinajmenšom na jeseň 1881. Teda samotný výlet sa musel uskutočniť ešte počas leta 1881 (prípadne o jeden rok skôr?). Takže Liftnerom publikované údaje sa s najväčšou pravdepodobnosťou vzťahujú k roku 1881. Jeho článok mal pôvodne vyjsť už v deviatom ročníku v roku 1882. Pretože sa tam pre značnú naplnenosť ročenky už ne-

zmestil, napokon bol presunutý do desiateho ročníka a vyšiel až roku 1883. Tieto skutočnosti poukazujú na to, že Ladzianskeho jaskyňa musela byť objavená už pred rokom 1883, najskôr v roku 1881 (príp. 1880?). I keď presný dátum objavenia jaskyne stále nepoznáme, vďaka údajom publikovaným Istvánom Liftnerom sme sa aspoň o kúsok opäť posunuli ďalej v poznatkoch. História prieskumov v Ladzianskeho jaskyni je zhrnutá v prácach Tibora Máté a kol. a Jozefa Psotku (Máté, 2003, 2012; Máté & Horčík, 2004; Psotka, 2008, 2019).

Liftner okrem Ladzianskeho jaskyne tiež spomenul aj jeden ponor a jednu vyvieracu. V tomto prípade ide o ponory Stračaníka povyš jaskyne a o vyvieracu Stratený potok na severozápadnom úpätí Dlhého vrchu, v údolí Hrona. Podľa Liftnera miestni obyvatelia na základe sledovania výdatnosti už v tom čase predpokladali, že vody ponárajúce sa v ponoroch Stračaníka vytekajú vo vyvieracke Stratený potok. Dnes už vieme, že ich indície boli správne, čo potvrdili aj viaceré neskoršie stopovacie skúšky (pozri napríklad: Kámen, 1963, s. 43, tab. III.; Pap et al., 2004, s. 41 – 42; Psotka et al., 2019, s. 202). Predpoklad existencie neznámych podzemných priestorov medzi ponormi a vyvierackou sem prilákal za posledných 100 rokov niekoľko generácií jaskyniarov z viacerých jaskyniarskych skupín a štátov. História prieskumov v tejto oblasti je pekne zhrnutá v príspevkoch Igora Papa a kol., ako aj Jozefa Psotku (Pap et al., 2004, s. 33 – 35; Psotka, 2017; Psotka et al., 2019).

V skratke len toľko, že v ponoroch Stračaníka sa napriek veľkému úsiliu zatiaľ nepodarilo preniknúť hlbšie do podzemia. Väčšie úspechy sa dosiahli vo vyvieracke. Prvé pokusy dostať sa do podzemia z opačnej strany – cez vyvieracu, sa uskutočnili už pred 100 rokmi, ale prienik sa napokon podaril až koncom roka 2003, keď bola objavená jaskyňa Stratený potok. Jej dve hlavné vetvy pretekané aktívnymi vodnými tokmi smerujú na sever (na jaskyňu Homoľa) a na juh (k ponorom Stračaníka). Na konci prvej etapy prieskumu mali známe časti jaskyne dĺžku 1542 m. Neskôr na istý čas upadla do zabudnutia. Od roku 2013 členovia Speleoklubov Drienka a Šariš obnovili prieskum jaskyne a v roku 2015 sa im na konci Severnej vetvy podarilo dostať do rozsiahleho pokračovania jaskyne v dĺžke 1718 m. Ku koncu roka 2016

mala jaskyňa Stratený potok celkovú dĺžku 3189 m, pri denivelácii 40 m (Psoťka, 2017; Psoťka et al., 2019). Silný prievan v závale na konci Hornej úrovne však naznačuje, že jaskyňa ešte asi nepovedala posledné slovo.

Tretia Liftnerova zmienka je z obsahovej stránky najchudobnejšia a znie takto:

„Medzi Červenou Skalou a Zlatnom leží aj jedna pila. Pri nej je viditeľná jedna približne 300 m dlhá kvapľová jaskyňa.“ (Liftner, 1883, s. 310; resp. 324; obr. 5).

betrachtet zu werden. Zwischen Vereskő und Zlatnó befindet sich auch eine Kunstsäuge, nächst welcher eine beiläufig 300 M. lange Tropfsteinhöhle zu sehen ist.

Obr. 5. Stručná zmienka o Márnikovej jaskyni v nemeckej verzii Liftnerovho článku. Zdroj: Arcanum Digitalis Tudománytár. Reprodukcia: Zoltán Jerg

Táto krátka zmienka okrem približnej dĺžky jaskyne neobsahuje žiadny jej bližší opis ani jej názov. No vďaka pomerne presnej lokalizácii, ako aj údajom už známym z iných prameňov (pozri: Jerg, 2023) môžeme túto jaskyňu s istotou stotožniť s dnešnou Márnikovou jaskyňou. Liftnerom uvedený údaj o jej dĺžke síce z dnešného pohľadu nebol veľmi presný, ale aspoň naznačuje, že už v druhej polovici 19. storočia bola jaskyňa známa v dĺžke najmenej 300 m. (Ktovie, či Liftner poznal článok Jozefa Bahéryho z roku 1881?.) O histórii Márnikovej jaskyne som písal nedávno (Jerg, 2023), ale vtedy som o článku Istvána Liftnera ešte nevedel. Našiel som ho až neskôr. Dá sa teda konštatovať, že Liftnerova zmienka z roku 1883 je nateraz štvrtou najstaršou zmienkou o Márnikovej jaskyni.

V súvislosti s históriou Márnikovej jaskyne by som tu ešte dodatočne doplnil zopár ďalších údajov. Premonštrát Evermód Ráth (1853 – 1916), v rokoch 1880 – 1887 učiteľ na hlavnom katolíckom gymnáziu v Rožňave, publikoval v školskej ročenke gymnázia v roku 1885 obsiahnejšiu štúdiu o prírodných pomeroch Gemersko-malohontskej župy. Nachádzajú sa v nej i zmienky o viacerých jaskyniach z územia dnešného Slovenska. Údaje do svojej štúdie čerpal najmä z dostupnej literatúry (napríklad od Bartolomeidesa, Hunfalvyho a ďalších známych autorov), čo dokazuje i pomerne bohatý zoznam použitých prameňov na konci jeho práce. Jeho zmienka o Márnikovej jaskyni je z obsahovej stránky úplne identická s tou, ktorú

uviedol Hunfalvy v roku 1867: „Aj medzi Zlatnom a Červenou Skalou sa nachádza jaskyňa, a tá má názov Nad Márnikovi Sztodola.“ (Ráth, 1885, s. 9). Napriek tomu, že Ráth iba prebral údaj od Hunfalvyho, môžeme konštatovať, že jeho zmienka z roku 1885 je zatiaľ piatou najstaršou zmienkou o Márnikovej jaskyni.

V úvode môjho príspevku o histórii Márnikovej jaskyne som sa pokúsil stručne vymenovať novodobé aktivity v jaskyni (Jerg, 2023, s. 49 – 50), no v správach o činnosti som jeden údaj akosi prehliadol, a tak v príspevku nebol uvedený. Ide o túto informáciu: Členovia SK Drienka na asi dvoch akciách v roku 2007 pracovali v Južnej vetve, kde prenikli puklinou na vodu, ale ďalšie pokračovanie je neprieľezné (Lesinský – Máté – Horčík in Kortman, 2008, s. 14; resp. Jozef Psoťka – emailová informácia).

Záver

István Liftner (1852 – 1902), lesník Coburgovského panstva, publikoval v roku 1883 zaujímavý opis výletu z Popradu na Muránsky hrad, pričom sa zmienil o troch jaskyniach, jednom ponore a jednej vyvieracke z rôznych krasových oblastí Slovenska. Tieto údaje sa vzťahujú na jaskyňu Kešelova diera (Slovenský raj), Ladžianskeho jaskyňu, ponory Stračanika, jaskyňu a vyvieracku Stratený potok (Muránska planina), a na Márnikovu jaskyňu (Horehronské podolie). Keďže Liftnerov článok vyšiel s istým časovým oneskorením, ním uvedené údaje s najväčšou pravdepodobnosťou odzrkadľujú stav poznania z roku 1881. V prípade Kešelovej diery a Ladžianskeho jaskyne ide o zatiaľ najstaršie známe zmienky, v prípade Márnikovej jaskyne ide o štvrtú najstaršiu zmienku. Piatu najstaršiu zmienku o tejto jaskyni publikoval Evermód Ráth v roku 1885, i keď išlo iba o údaj prevzatý zo staršej literatúry.

Poďakovanie. Za poskytnutú informáciu ohľadom hrobu Istvána Liftnera ďakujem p. Štefanovi Flimerovi z Obecného úradu v Hrabušiciach. Takisto ďakujem bratrancovi Tiborovi Máté za technickú pomoc a grafickú úpravu príloh.

Literatúra

Anonym (1865): A Selmeci Kir. Kath. Gynnasium tanulóinak érdemsorozata 1864/5 tanév végével. Selmecz, 3 s.

- Anonym (1868): A Selmeci Királyi Kath. Gynasium tanulónak érdemsorozata 1867/8 tanév végével. *Selmecz*, 3 s.
- Anonym (1878): Gyűjtéseink. Az árvízkárosultak javára. *Pesti Napló*, 29, 234 (8. 10. 1878), s. 2.
- Anonym (1879): Részletes kimutatása. Szász Coburg Góthai. *Pesti Napló*, 30, 91 (15. 4. 1879), s. 2.
- Anonym (1881): A „Kárpát-egylet“ választmányi ülése. *Függetlenség*, 2, 315 (15. 11. 1881), s. 2.
- Bella, P. – Hlaváčová, I. – Holúbek, P. (2018): Zoznam jaskýň Slovenskej republiky (stav k 31. 12. 2017). *SMOPaJ, Liptovský Mikuláš*, 528 s.
- Droppa, A. (1959): Krasové zjavy pri Vernári. *Slovenský kras*, 2, 68–74.
- Jerg, Z. (2021): O najstaršom nápise v Ladzianskeho jaskyni. *Spravodaj SSS*, 52, 4, 63–71.
- Jerg, Z. (2023): Z histórie Márnikovej jaskyne na Horehroní. *Spravodaj SSS*, 54, 4, 49–56.
- Kámen, S. (1963): Príspevok k poznaniu hydrologických pomerov Muránskeho a Tisovského krasu. *Slovenský kras*, 4, 34–45.
- Kalnovičová, M. (1996): Abecedný zoznam poslucháčov Baníckej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici z rokov 1771 – 1918. Štátny ústredný banký archív v Banskej Štiavnici, Banská Štiavnica, 136 s.
- Karoliny, M. (1909): A Glatz környéke. A Magyarországi Kárpátgyesület évkönyve, 36, 7–29.
- Kortman, B. (2008): Správa o činnosti Slovenskej speleologickkej spoločnosti v roku 2007. *Spravodaj SSS*, 39, 1, 4–39.
- Liftner, I. (1883): Kirándulás Poprádról a Murányi-várba. [Von Poprád nach Schloss Murány]. A Magyarországi Kárpátgyesület évkönyve, [Jahrbuch des Ungarischen Karpathen-Vereines], 10, 4, 302–314, [315–329].
- Liftner, I. (1884): A havasi morga (Arctomus marmota) a Királyhegy alatt. A Magyarországi Kárpátgyesület évkönyve, 11, XIV–XV.
- Máté, T. (2003): Ladzianskeho jaskyňa ako kľúč od podzemia Dlhého vrchu. *Spravodaj SSS*, 34, 3, 12–16.
- Máté, T. (2012): Ladzianskeho jaskyňa. Výsledky speleologického prieskumu. Diplomová práca. (Rukopis), Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta, Košice, 67 s. + grafické prílohy.
- Máté, T. & Horčík, M. (2004): Nové objavy a poznatky o Ladzianskeho jaskyni na Muránskej planine. *Spravodaj SSS*, 35, 4, 6–12 + mapová príloha.
- Miháľová, O. – Miháľ, F. (2000): Prieskum Vernárskeho krasu. *Spravodaj SSS*, 31, 3, 7–17.
- Náhlík, A. a kol. (2008): Az erdészeti felsőoktatás 200 éve. Emlékkönyv Selmecbánya 1808 – Sopron 2008. III. kötet. Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Sopron, 772 s.
- Novotný, L. – Tulis, J. (2000): Farbiace skúšky v oblasti Pustého Poľa. *Spravodaj SSS*, 31, 1, s. 71.
- Pap, I. – Šmída, B. – Macháň, R. – Szunyog, J. (2004): Novoobjavená jaskyňa Stratený potok pod Muránskou planinou. *Spravodaj SSS*, 35, 1, 33–44.
- Prikryl, E. V. (1985): Dejiny speleológie na Slovensku. Veda, SAV, Bratislava, 162 s.
- Psotka, J. (2008): Nové objavy v Ladzianskeho jaskyni v rokoch 2006 – 2007. *Spravodaj SSS*, 39, 3, 24–26.
- Psotka, J. (2017): Nové objavy v jaskyni Stratený potok (Muránska planina). *Sinter*, 25, 22–24.
- Psotka, J. (2019): Prehľad histórie speleologického prieskumu SV výbežku Muránskej planiny. *Sinter*, 27, 1, 6–7.
- Psotka, J. – Papáč, V. – Imrich, P. (2019): Výsledky speleologického prieskumu a mapovania jaskyne Stratený potok. *Slovenský kras*, 57, 2, 197–228.
- Ráth, E. (1885): Gömör-Kishont vármegye természeti viszonyainak leírása. In: Nátafalussy, K. (1885): A Rozsnyói Kath. Főgimnázium értesítője az 1884/5. tanévről. Kovács Mihály könyvnyomdája, Rozsnyó, 3–34.
- Vadas, J. (1896): A Selmeczbányai M. Kir. Erdőakadémia története és ismertetője. „Pátria“ Irod. Váll. Részvénytársaság könyvnyomdája, Budapest, 383 s.
- Wünschendorfer, K. (1889): Husz Dávid, szül. 1813. november 28-án, meghalt 1889. január 21-én. Biographiai vázlat. A Magyarországi Kárpátgyesület évkönyve, 16, 5 s.

Internetové zdroje

- www.arcanum.com
<https://dspace.oszk.hu/>
www.familysearch.org
<https://real-j.mtak.hu/9787>
<https://slovensky-raj.sk/?objekt&oid=277&e-id=&>

KTO BOL ŠTEFAN (ISTVÁN) HEGEDÚS?

* 16. 1. 1904 – †16. 1. 1976

I. Hegedűs v uniforme sprievodcu Baradly.

Podobizeň z roku 1953.

Osobnosť Istvána (Štefana) Hegedúsa sa stala známa, keď 16. 4. 2022 členovia skupiny Adonis z Moldavy n. B. prenikli v systéme Čertova diera-Domica cez vtedy vyschnuté riečisko a objavili 525 m dlhú chodbu smerujúcu k ponoru. Na konci objavov našli na kameni vyrytý podpis Hegedűs Ist. II. 5. 1939. Teda už pred 83 rokmi ich niekto predbehol. Okolnosti objavu sú opísané v príspevku S. Danka a kol. v bulletine vydanom k 18. kongresu UIS a v mojom príspevku v Spravodaji č. 3 z r. 2024. Objaviteľ István Hegedűs však nedal o objave nikomu vedieť, resp. táto informácia sa nedostala na relevantné miesta. Nevedel o tom Benický, Droppa ani

Bella. A ani maďarskí spoluautori monografie Jaskynný systém Domica-Baradla (Gaál – Gruber, 2014).

My sme však mali už dávnejšie indície, že o akejsi chodbe sa vedelo, ale v Maďarsku. V Spravodaji č. 4 z roku 2015 (s. 10, pozri ďalej) som publikoval výrez z málokomu známej maďarskej mapy z atlasu Domice-Baradly autorov Konráda a Kesslera, kde chodba z priestorov Domice odbočuje niekde od Panskej chodby a vedie k „Ponoru Čertovej diery“. Túto chodbu sme sa dlho neúspešne snažili nájsť. Napokon sa teda našla, odbočuje na inom mieste, ako sme predpokladali, ale vzhľadom na celkovo schematickú mapu sa dá veriť, že je to asi ono.

Podpis I. Hegedúsa na skale z r. 1939. Foto: Z. Hochmuth

Samozrejme sa vynorili rôzne otázky:

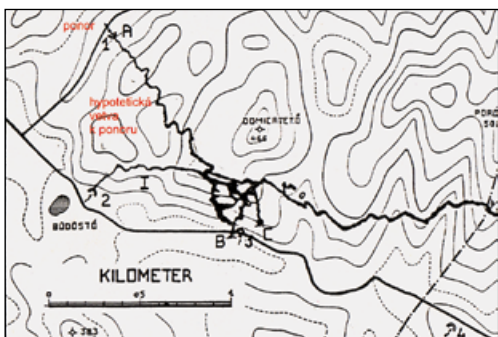
1. Šiel z Domice, je to dosť dlhý a náročný úsek, vari 2 hodiny chôdze, alebo od Čertovej diery, čo je namáhavejšie? Na skale je jeho podpis a pod ním čosi nečitateľné, možno ďalší podpis. Svedčí to o tom, že chodbu objavil sám, resp. s kým? Je to výkon, ktorý zasluhuje uznanie.

2. Dátum (1939) je zjavne už po tzv. Viedenskej arbitráži, vznikol teda po zabratí jaskyne pod maďarskú správu Baradly. Jej správcom bol spomínaný Hubert Kessler a ten asi informáciu o existencii chodby prevzal od Istvána, ktorý pokračoval ako sprievodca i v inom štáte. Ale prečo sa potom s objavom nepochválil,

zrejme sa okrem Benického mohol osobne stretnúť aj s Droppom?

3. Problematiku sme osobne preberali s maďarskými kolegami. Tvrdili, že vchod do tých častí môže byť niekde zamaskovaný a o tajnostkárstve Huberta Kesslera, správcu jaskyne v tom období, sa vedelo z iných miest. Mapu síce publikoval, ale keďže to bolo už v inom štáte, nedozvedeli sme sa o tom.

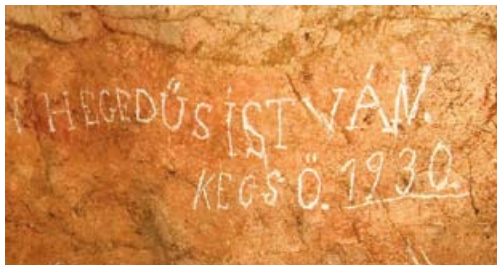
Takže klobúk dole, uznanie patrí všetkým. Avšak treba tiež niečo napísať o osobnosti pána Hegedúsa, lebo sa takto posmrtno zaradil medzi významných objaviteľov. Čo o ňom vieme?

Mapa Konrada – Kesslera z atlasu Domice od sk. Vörös Meteor.

S priezviskom Hegedús sme sa stretli v počiatkoch nášho záujmu o jaskyňu Domica, v rokoch 2013 – 2014. Vtedy sme chceli inštalovať zrážkomer na dvore osamelého domu pri ceste z Dlhej Vsi k Domici. Dom bol obývaný a jeho majiteľka, pani „Juliška“ Hegedúsová, ochotne súhlasila s umiestnením prístroja. Ten je tam dodnes a funguje. Každé 2 – 3 mesiace tam chodíme sťahovať údaje, a tak sme sa kadečo podozvedali. Napríklad že maďarské slovo hegedús značí huslista. Jej nebohý manžel pochádzal z Kečova a bol príbuzný inému Hegedúsovi, Istvánovi (Štefanovi) z Kečova. Na podpis tohto mena sme narazili už v r. 2015 v labyrinte plaziviek pri Prístave, keď sme ich zameriavali. Zaujal rok 1930, to bolo ešte pred sprístupnením Domice, v období prekopávania vchodu. Ale jeho meno sme si začali všimáť a hľa, stretli sme sa s ním v príspevkoch V. Benického (1935, 1956) i v monografii M. Lalkoviča (2001).

Z článku v Krásach Slovenska (1945 – 46, 2, s. 135) sa dozvedáme, že po oslobodení v r. 1945 poveril najprv Alojz Lutonský z Klu-

Podpis paličkovým písmom v plazivkách pri prístave lodiek. Foto: Z. Hochmuth

bu československých turistov a lyžiarov (vlastníkov Domice) už v máji opravami vojnou poničenej jaskyne bývalých zamestnancov A. Šeďa z Hosúsova (Dlhej Vsi) a Š. Hegedúsa z Kečova. Keďže front tade prešiel na prelome rokov 1944 – 1945, z vlastnej iniciatívy opravili dvere na vchode.

V ďalšom čísle Krás Slovenska (7) sa Benický zmieňuje o vojnovom využívaní Domice. Doslovne uvádza, že zo Slovenska niekedy v r. 1943 poslali pozdrav „snaživému sprievodcovi Štefanovi Hegedúsovi“, ktorý mal z toho nepríjemnosti a odporúčanie nového správcu (H. Kessler) neodpovedať. Až 31. 10. 1945 sa do Domice dostavil aj V. Benický, kde ho už čakali Šeďo a Hegedús s pripravenými lampami, a vykonali spolu prehliadku škôd. Na str. 152 sa dostávame k zaujímavej informácii. Neolitickú nádobku, ktorá je jedným zo symbolov Domice, odniesli za maďarského záboru do archeologického múzea v Aggteleku. Iba na príhovor Š. Hegedúsa bola prinesená späť na pôvodné miesto.

Benický sa v ďalších dňoch zoznámil s blízkymi speleologickými lokalitami. V monografii M. Lalkoviča sa o tejto akcii píše na str. 68. Sprievodcovia boli J. Majko, dcéra Milada a Š. Hegedús s O. Šeďom. V roku 1947 za prítomnosti Štefana Hegedúsa sa začal prieskum priepasti Lavička, kde pracoval spolu s J. Jakubcom (str. 76). Štefan tiež upozornil J. Majka (str. 77) na III. kečovskú vyvierajúcu, kde pracoval už r. 1939 – 1940 a našiel tu i archeologické nálezy. Spoločne jaskyňu zamerali v dĺžke 135 m (s. 78). V r. 1947 pracoval aj v priepasti (jaskyni) na Kečovských lúkach; jaskyňu ukázal J. Majkovi, ale pravdepodobne on sám sa tu najviac angažoval, inštaloval nad priepastou rumpál na vyťahovanie kameňov.

Toľko literárne zdroje. Ale rozhodli sme sa dozvedieť o Istvánovi niečo osobné, vyhľadať

možných príbuzných, spomienky, fotografie. Niečo o jeho živote a osobnosti. Z Benického článku sme sa dozvedeli, že pochádzal z obce Kečovo, cca 3 km od Domice. Napokon aj jaskyňa leží v chotári Kečova. Odtiaľ boli aj najatí robotníci, ktorí v r. 1930 – 1932 pracovali za mzdu u V. Benického, povereného sprístupňovacími prácami. Je to tak dodnes, aj terajší správca a viacerí sprievodcovia sú odtiaľ.

Kečovo, po maďarsky Kecső, dedinka v doline potoka, ktorý pramení z krasových vyvieráčiek Silickej planiny a odteká cez hranice do Maďarska. Zovretá medzi škrapovými svahmi. Dnes koncová dedina, kde sa, ako píše v monografii A. Lőrincz, „aj tuláci obracajú“. Samozrejme sa tu hovorí po maďarsky, hranica, tzv. „trianonská“, ju delí dnes od Jósfaľó i Agteleku. Večná trauma Maďarov prešla prirodzené spojenia. I v podzemí. Ale nie všetko je a bolo zlé, v predvojnovom Československu bola predsa len vyššia životná úroveň a práva menších lepšie ako predtým v Uhorsku. Na zamyslenie je, že v obci ako ev. farár pôsobil aj známy rozprávkar Pavol Dobšínský a po vojne člen predsedníctva SSS učiteľ Turkota. Objav Domice sem doviedol turistov. Myslím si, že aj v dnešnom Slovensku sa tu žije podobne ako v Maďarsku. Po vstupe do Schengenu hranice prakticky neexistujú a problémy s odchodom mladých a vyludňovaním vidieka sú analogické. Jaskyňa, ktorej mrežu sme otvorili, nás spája. Asimilácia tu samozrejme je, ale na vidieku menej badateľná a dvojjazyčnosť je dnes aj v turizme devízou.

Teda tu najímali Benický v r. 1930 – 1932 robotníkov, ktorí ocenili skutočnosť, že si mohli niečo zarobiť. Práce sa začali intenzívne po prerazení pohodlného vchodu (dnešný východ z jaskyne) na základe zamerania Ing. Palonczyho. Medzi nimi bol pravdepodobne aj István, pretože jeho podpis pri Prístave s datovaním 1930 je práve z toho obdobia. Menovite robotníkov Benický nespomína, najskôr preto, že im nerozumel, keďže rozprávali po maďarsky. Asi lepšie si rozumel s O. Šedom z Hosúsova, kde zrejme slovenský živel bol silnejší.

Najprv sme sa opýtali pani Julišky, u ktorej sme mali spomínaný zrážkomer. Je vdova, manžel to nebol, avšak jeho bratranec (už tiež nebhý), možno áno, sedelo by aj krstné meno. Poslala nás za pani Jankou (Hegedúso-

vou), sprievodkyňou v Domici. Tá potvrdila, že jej svokor, teda otec manžela, sa volal István a pôsobil azda aj v Domici. To by mohlo byť ono, iba nás miatol dátum narodenia okolo r. 1915. Nápis z roku 1930 by písal ako 15-ročný. Dozvedeli sme sa, že v čase 2. svetovej vojny bol v armáde (maďarskej), zajatý v Rusku (Sovietskom zväze), odkiaľ sa vrátil r. 1946. Teda nemohol sprevádzať Benického v r. 1945. Posedeli sme u nich doma v Kečove a spomínali aj na iných Hegedúsovcov. V obci je ich asi tretina, druhá tretina sú s priezviskom Lőrincz. Napokon sa zistilo, že pravdepodobná vnučka nášho Istvána (v obci známy ako Pišta-báči) žije v Košiciach. Je to pani RNDr. Erika Barťošová. Od nej sme sa dozvedeli podrobnosti jeho života. Dokonca poznáme aj pravnučku, ktorá zhodou okolností chodila do gymnázia s mojim synom (!).

István sa narodil 16. 1. 1904 v Kečove rodičom Jozefovi a Terézii, rod. Kubik, matka predčasne zomrela, od 6 rokov bol teda polosirota. Vyučil sa za stolára a tesára a týmto remeslom sa aj živil. Staval napr. strechy domov. Dodnes sa zachovali jeho stolárske nástroje a výtvary, napr. tzv. ponk. Na dne zásuvky komody, ktorú zrejme vyhotovil pre svoju nastávajúcu Júliu (r. Kubik), je aj jeho podpis, v prepise: Hegedús István Kecső, 1927 év január 31dikén elsejen nősült. Preklad: *Hegedúš István, Kečovo v r. 1927 31. januára sa oženil.*

Podpis s venovaním v zásuvke komody.

Podpis je veľmi podobný tomu na kameni v objavenej vetve Čertovej diery, teda identita pisateľa je zrejماً. Niekedy v r. 1929 – 1930 si postavili rodinný dom, 13. 3. 1930 sa im narodil syn Štefan († 2020). O jaskyne sa zaujímal

zrejme už vtedy, mal informácie o existencii jaskýň v blízkosti obce.

V rodine sa traduje, že pri sprístupňovaní práve on bol autorom nápadu splavenia Styxu a tiež vyrobil prvé loďky. Nápadom sa chválil A. Lutonský a loďky síce podľa Benického vyrábali J. Klepáč, hoci by sme si tipli, že stolárske skúsenosti Ištvána neboli na zahodenie. Možno on je na fotografii v Benického príspevku z r. 1935 na str. 57 vpravo, so sekerou pri stavaní hrádze.

Odstúpenie územia s Domicou i Kečovom a vojnové udalosti obec silne zasiahli. Časť mužov narukovala a mnohí sa už nevrátili. Ištván však mal niečo ako dnešná „modrá knižka“ (zo zdravotných dôvodov). Ostal, a tak sa mohol živiť sprevádzaním po Domici. Už to nebola Domicia, ale Baradla, vchod Domicia. Sprievodcovia dostali úžasnú uniformu, aby bolo zrejme, o koho ide. Z tohto obdobia sa v rodine zachovalo viacero fotografií. Ištván je aj na jednej z nich s datovaním 14. 7. 1938 pri hraničnej mreži. Je to vari príprava na demontáž? Definitívne rozhodnutie o hranici a odstúpenie území aj s Kečovom padlo neskôr, 2. 11. 1938. Objav spomínanej vetvy jaskyne bol práve z obdobia ešte jej vyššej návštevnosti na začiatku vojny, neskôr už silne klesala a asi práce pre sprievodcov príliš nebolo a museli sa živiť ináč. Po skončení bojov sa ujal obnovy jaskyne už v januári 1945, ako spomína Benický i Lutonský, pomáhal pri obnove. Istý čas bol dokonca fakticky jej správcom, v medziobdobí pred príchodom Benického na jeseň 1945.

Možno práve podáva či preberá kameň v jame s objavom archeologického nálezu, Š. H. v klobúku. Neznáme miesto a rok, na dne jamy možno Majke (?).

V archíve rodiny sa našli aj 2 obrázky z jeho speleologickej aktivity. Je to asi z obdobia, keď ukazoval lokality V. Benickému. Podľa prilieb a rebríka čs. výroby to bolo asi už po vojne.

Dom, v ktorom bývali v Kečove, už dnes nestojí; v 60 – 70-tych rokoch ho prestavali na veľký nový modernejší, ktorý je tam dodnes, hoci z rodiny tam už nik nebýva. Ištván sa angažoval pri obnove pomerov v obci. O serióznosti

Štefana svedčí, že po oslobodení a obnovení čs. štátnosti bol menovaný ako predseda miestnej správnej komisie v Kečove (M. Lalkovič, 2001, str.180).

V ďalších rokoch ho plne pohltila práca na povojnovej obnove a zveľadení obce. Ďalej pôsobil v obci s prestávkami ako predseda miestneho národného výboru (1955 – 1956 bol predseda Jozef Kubík). Bola to funkcia v podstate zhodná s dnešným starostom. Síce musel byť lojálny režimu, ale v týchto funkciách boli prevažne zodpovední a obľúbení ľudia.

Neznáme miesto a rok, možno vchod do Jaskyne na Kečovských lúkach, Š. H. v klobúku tretí zľava.

Na verande pôvodného domu s manželkou a synom, cca r. 1940.

Počas jeho pôsobenia v tejto funkcii v rokoch 1957 – 1960 medzi jeho zásluhy patrí aj:

- zakladanie JRD (Jednotného roľníckeho družstva) v r. 1957,
- elektrifikácia obce Kečovo v r. 1959,
- zavedenie vodovodu v Kečove až do Domicie v r. 1960.

Dostal za to neskôr vysoké štátne vyznamenanie Za zásluhy o výstavbu, podpísané predsedom vlády L. Štrougalom.

István sa okrem verených funkcií venoval najmä rodine svojho syna (Štefan, 1930 – 2020), jeho druhý syn Viktor zomrel v detskom veku. V rodine vychovali ešte sirotu, dievčatko Júliu, ktoré bolo dcérou brata Štefanovej manželky Júlie.

Štefan ml. po vyštudovaní na SVŠT v Bratislave pôsobil v závodoch chemického priemyslu v Slavošoviaciach, Strážskom a Humennom a VSŽ v Košiciach. Postupne pribúdajúce vnúčatá (Erika, Viktor, Vlasta, Judita) spôsobili, že Štefan im všemožne pomáhal až tak, že sa k nim odsťahoval do Humenného a zamestnal sa v Chemku Strážske minimálne do r. 1963. V r. 1963 začal syn pracovať vo VSŽ a bývať v Košiciach, takže Štefan st. sa na dôchodok vrátil do Kečova.

Začal sa venovať záhradkárčeniu a spolu so synom založili vinicu so 120 rastli-

nami. Vysadil aj ovocné stromy a pestovali s manželkou aj zeleninu. V r. 1972 začali so synom prestavovať starý dom do dnešnej podoby. Bol aj nadšený poľovník.

Po zdravotných ťažkostiach zomrel na infarkt myokardu v nemocnici v Rožňave, presne na deň narodenia, 16. 1. 1976. Preto možno mnohé svoje informácie neodovzdal vtedy sa obnovujúcemu slovenskému jaskyniarstvu.

Ostáva ešte zaujať postoj k jeho objavu a príčinám. Asi sa už nedozvieme, prečo sa

vybral na vzdialený koniec jaskyne. Možno bolo práve vtedy sucho (oplatilo by sa to zistiť) a indície mohol mať od Majka. Prečo si nechal objav pre seba, je možné dedukovať vzhľadom na to, že sa asi nemal v láske so správcom Kesslerom a dal mu iba čiastočné informácie. Prečo si to však Kessler neoveril, je skôr úloha pre maďarských bádateľov. A prečo sa tým nepochválil po vojne, keď zjavne obnovenie republiky i pomerov Domici vítal? Možno bol sklamaný vývojom situácie a konfrontácie medzi Majkom a Benickým. Droppa možno o chodbe nevedel a vzhľadom na vodu a blato sa mu do toho nechcelo. Totiž práve úsek medzi Panenskou chodbou a Čertovou dierou zameral len veľmi chematicky a miesto, kde Hegedúsova vetva odbočuje, už vôbec nedo-

Pri montáži či demontáži mreže roku 1938.

Neznáma jaskyňa, azda Ponorná priepať pri Brezovej, v klobúku I. Hegedús, s karbidkou J. Majko (?)

Nábrobok na cintoríne v Kečove. Foto: Z. Hochmuth

meral, iba dokreslil bez polygónového ťahu, lebo býva zaplavované. Bolo to v čase, keď sa István angažoval úplne v iných sférach. Dostal sa do funkcie ktorú určite neplánoval, tak asi „nevedel, kde mu hlava stojí“, a na jaskyňu už nemal čas. Neskôr si zas mohol myslieť, že už je to aj tak neaktuálne, že odvtedy to už objavili ďalší. Ale napriek tomu časť toho, čo vedel

o jaskyniach v okolí, odovzdal, ako sa dozvedáme z Benického i Lalkovičových publikovaných informáciách.

Jeho vnúčatá sa už do obce nevrátili, prešli na mestský štýl života. Najstaršej z nich, pani RNDr. Erike Bartošovej, som vďačný za všetky informácie. István s manželkou spočívajú na cintoríne v Kečove. Verím, že tento príspevok možno oživí spomienky na rozprávania o tejto významnej a v obci verejne známej osobnosti a dozvieme sa viac o nedoriešených otázkach.

Literatúra

Baradla Barlang, 1989: Magyarország barlangtérképei 7, Magyar Karszt és Barlangkutató Társulat, KPVDSz Vörös Meteor Természetbarát Egyesült, Budapest 1989.

Benický, V. 1935: Sprístupňovacie práce v Domici. Krásy Slovenska, 11, 2-3, 54-63.

Benický, V. 1945 - 1946: Domica opäť naša. Krásy Slovenska, 23, 7, 146-153.

Danko, S., Šupinský, J. 2022: New Discoveries in Domica - Čertova diera, Slovak Karst National Park. Bulletin of the Slovak Speleological Society issued for the purpose of the 18th International Congress of Speleology - UIS, Savoie 2022, pp 49-51.

Gaál, L. - Gruber, P. (eds.) 2014: Jaskynný systém Domica-Baradla. Jaskyňa, ktorá nás spája. Aggteleki Nemzeti park, Aggtelek, 512 s.

Hochmuth, Z. 2015: Prieskum a mapovanie chodieb „Za Nebezpečným dómom“ v systéme Domice. Spravodaj SSS, 46, 4, 10-13.

Hochmuth, Z. 2024: Cez ponor do Čertovej diery. Spravodaj SSS, 55, 3, 7-15.

Lalkovič, M. 2001: Ján Majko, životné osudy jaskyniara. Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva L. Mikuláš. 183 s.

Lutonský, A. 1945 - 1946: Domica žaluje. Krásy Slovenska, 23, 7, 137-135.

K fotografiám: okrem uvedeného sa autorstvo nedá overiť, pochádzajú z rodinného archívu rodiny Bartošovej, ktorá ich poskytla na uverejnenie.

Napísal Zdenko Hochmuth za pomoci Dr. Eriky Bartošovej

DRIPO – PRÍSTROJ NA POČÍTANIE KVAPIEK

Skúsenosti s používaním

Zdenko Hochmuth

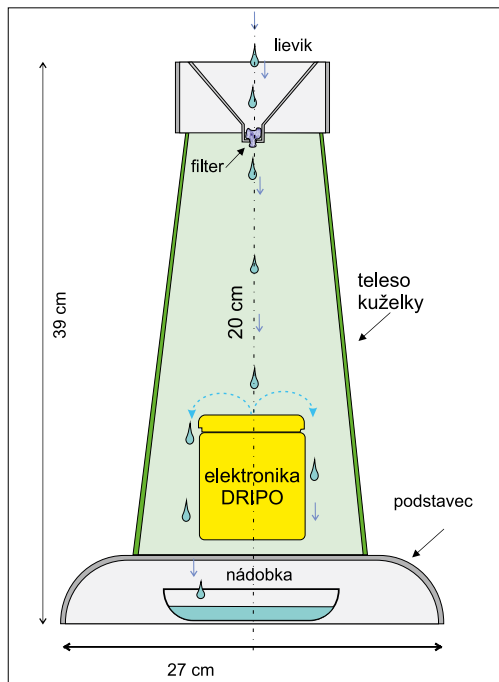
Na pravidelnej návšteve Kysackej jaskyne 11. 5. 2023 s priateľom Miklošom nás prekvapili zaujímavé zelené plastové kužele, ktoré tam pred pár dňami umiestnili dr. A. Gessert so študentkou prírodovedeckej fakulty Máriou Pavlikovskou na získavanie dát pre bakalársku prácu.

Šlo o prístroje na meranie intenzity skvapu, ktoré pracujú na inom princípe ako „kvapkomer“, o ktorom sme písali na stránkach Spravodaja (Hochmuth Z., 2019; Hochmuth, Šuty, 2019).

Vedeli sme, že vo svete existujú aj iné princípy počítania kvapiek, a to na základe impulzov citlivého mikrofónu. Kolegyňa A. Gessert videla prístroj Dripo* v jednej prezentácii na konferencii Eurospeleo v Anglicku (Yorkshire Dales v roku 2016). Prístroj testovali, resp. používali v jaskyniach v Anglicku a Austrálii. Prístroj vyrába firma Goodsell Systems Ltd. Firma vyrába a dodáva aj iné prístroje na merania jaskynnej klímy, možno si pozrieť na ich stránke <http://www.goodsellsystems.co.uk/>. Kolegyňa získala prostriedky z projektu Ústavu geografie UPJŠ a kúpila 3 ks na využitie v pedagogickom procese i vede. Takže nás zaujímalo, o čo je nový prístroj lepší ako náš, ktorý udržujeme na dvoch lokalitách už ôsmy rok.

Ako to vyzerá a funguje?

Zelený plastový kužeľ je viditeľná solídna časť, ale vlastný merač sa skrýva vo vnútri. Je to plastová nádobka podobná tej na zavaraniny, s otočným plechovým viečkom s priemerom 70 mm. Vnútri je elektronika priskrutkovaná na viečko. Jej podstatnou časťou je membrána, mikrofón, ktorého impulzy zariadenie zaznamenáva. Základ na plošnom spoji je multifunkčný, meria i teplotu a tlak vzduchu. Napájaný je 2 batériami, jedna AA, druhá gombíková CR1632, 3 V. Dáta sa ukladajú na pamäťovú kartu micro SD, ktorá sa po otvorení nádobky a vybratí elektroniky dá vybrať a dáta sa prehrávajú do PC, resp. mobilu. O funkčnosti prístroja sa môžeme

Obr. 1. Schematický prierez kuželom s meračom Dripo.

presvedčiť svietiacou diódou. Dáta sa zobrazujú aj na miniatúrnom displeji, ale nie trvalo, ale iba po poklepaní na viečko.

Kolegyňa dr. Gessert komunikovala s výrobcom, za čo jej ďakujem. Získala ďalšie informácie o prístroji: Má dva pevne nastavené intervaly vzorkovania (zaznamenávania) – 30 minút alebo 60 hodín. Dôležité je dodržanie minimálnej výšky skvapu 20 cm. V ponuke sú aj prístroje s odlišnými výškami skvapu.

Technické parametre:

- Žltá LED indikuje zaznamenanú kvapku
- Rozsah počítania: 65 535 (16 bitov) × 255 (8 bitov) = až 16 711 425 kvapiek
- Frekvencia detekcie: max. 4 kvapky/sekundu
- Vzdialenosť detekcie kvapky: min. 20 cm
- Teplota: Presnosť: $\pm 0,25$ °C
- Tlak: Rozsah: 300 – 1100 hPa, presnosť 1 hPa
- Hodiny sú nastavené na GMT a nie je možné ich meniť

* Pozn.: Drop po anglicky znamená kvapka, „to drip“ znamená kvapkať.

- Zobrazuje: počet kvapiek, teplota (°C), tlak (hPa), čas
- Názov súboru: dripXXX.txt (XXX = sériové číslo)
- Výdrž hodín bez hlavnej batérie: až 3 roky
- Teplota prevádzky: -10 až +65 °C
- Hmotnosť: 90 g
- Obsahuje balíček silikagélu proti vlhkosti

Obr. 2. Kompletná nádobka merača. Viditeľné odliapanie polepu na vrchnáku, možná príčina vniknutia vody.

Obr. 3. Elektronika s displejom OLED, číslom (16) a nosičom micro SD karty.

2. Skúsenosti s prevádzkou

Bol som prítomný pri prvom odčítaní študentkou 29. 6. 1923. Dáta sa sťahovali do mobilu tak, že kužeľ sa otočil, pomerne náročne sa vytiahol vlastný merač, otvoril a vybrala sa karta, ktorá sa zasunula do mobilu a tu sa dáta uložili. V jaskyni boli prístroje umiestnené na 3 stanovištiach: v Kostnici (č. 13), na kvapli pri jazierku v Dvorane (č. 16) a v Sieni legionárov (č. 12). V Kostnici ani v Dvorane prístroj nenameral žiadne údaje. Možno bola na vine zle zasunutá karta, bude treba skúsiť neskôr. Iba v Sieni legionárov (č. 12) sa dáta stiahli do mobilu úspešne. Pre istotu som aj odmeral na hodinách intervaly medzi 2 kvapkami:

- Kostnica cca 20 min,
- Dvorana 5 – 7 s,
- Legionárska 2 min.

Dňa 20. 7. prebehlo ďalšie sťahovanie dát s dr. Gessert; 23. 8. stiahnutie dát v mojej prítomnosti, údaje nejednoznačné, spravidla 0, v Kostnici skvap z pôvodného miesta úplne prestal, prístroj sme preto premiestnili; 4. 9. ďalšia akcia Hochmuth + študentka. Žiadny z prístrojov nenameral nič.

Začali sme uvažovať o príčinách. Prístroj síce zaznamenáva teplotu a tlak, teda elektronika sčasti funguje, ale skvap nemeria. Napadlo nám, že príčina môže byť v nestabilnom a neopakovateľnom umiestnení na hromádke skál, kde sa dá ťažko dosiahnuť vertikálna umiestnenia. Urobili sme pokus: Z kužeľa sme vybrali škatuľku „kvapkomera“ a položili presne pod miesto skvapu. Fungovalo to! Teda príčina bola práve v tom umiestnení.

Bolo treba vyrobiť špeciálne plošiny, na ktoré sa prístroje umiestnia. Iniciatívne som sa toho ujal. Najprv som pokusne nahradil kopy skál plošinkou z novoduru, ale už 13. 9. sme spolu s J Miklošom inštalovali solídnu betónovú dlaždicu v Sieni legionárov a nad kvapľom v Dvorane novodurovú plošinku na nastaviiteľných nôžkach a vylepšenú i v Kostnici. Horizontálnu polohu plošienok sme kontrolovali vodováhou. Označili sme presne čiarami miesto, kam sa má prístroj po demontovaní umiestniť. Tiež sme vyriešili stiahnutie dát do PC na mieste, kde sme mali aj lepšiu možnosť kontroly pri otvorení v exceli. Po 2 dňoch som bol skontrolovať prístroje, všetky fungovali, rovnako aj 22. 9. a 13. 10.

Obr. 4. Súčasné umiestnenie prístroja v Dvorane.

Už sme sa tešili, že je po problémoch a dáta už budú nabiehať dlhodobo automaticky. Ale ďalšie problémy na seba nenechali dlho čakať. 11.11. v Kostnici úplne vymizol skvap (suchá jeseň), to by však nebolo najhoršie. Zistili sme prederavenie plastovej nádobky na zachytávanie vody na chemické analýzy. Akiste drobný cicavec vnikol cez otvor v stene kužela dovnútra. Myš

Obr. 5. Umiestnenie prístroja v Kostnici.

prehrýzla aj nádobku Dripa, provizórne sme ju zalepili záplatou na pneu bicyklov. Zátkami sme utesnili otvory v kuželi pred možnými ďalšími útokmi hlodavcov.

V nasledujúcom roku – 14. 1. 2024 stiahla dáta Alena Gessert, úspešne z č. 14 a 15, avšak v Dvorane (č. 16) vnikla do prístroja voda a úplne prestal fungovať. Zobrali sme ho domov a tu sa zistilo, že zanikli aj dáta na karte, teda úsek od posledného stiahnutia. Voda vnikla pravdepodobne nedokonale utiahnutým vrchnákom, ale možno i odliepajúcim sa polepom (obr. 2). Prístroj bol poslaný výrobcovi do Anglicka. Kritickú situáciu sme vyriešili už 17. 1. inštaláciou klasického prístroja WH 1090 na miesto na kvapli, ale so zníženým výkonom vysielача, aby neovplyvňoval náš dl-

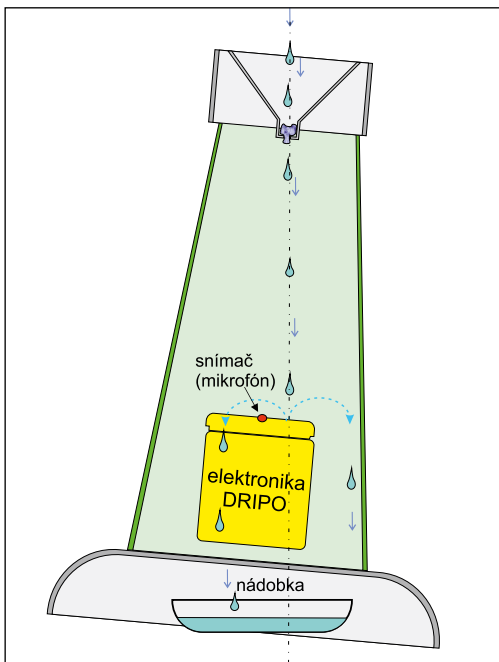
hodobo umiestnený WH pod plachtou. Trvalo 2 mesiace, kým prišiel opravený prístroj, avšak s novonaformátovanou micro SD kartou. 6. 3. prebehla kontrola, Dripo 13 a 14 sú funkčné.

Hodnotenie

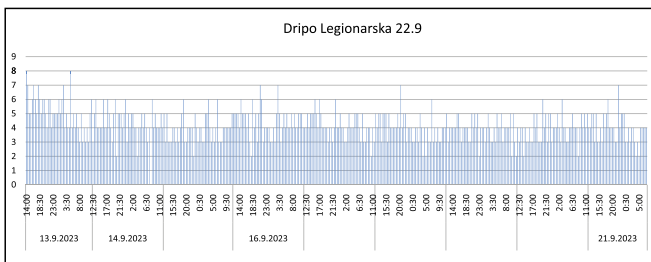
Prístroj Dripo je zaujímavý, dostupný, ale k jeho konštrukcii máme niekoľko výhrad.

1. Elektronika v laboratórnych podmienkach funguje. Ale neboli sme schopní samostatne formátovať kartu, zmeniť čas po vynulovaní ap. A museli sme prístroj odoslať na opravu výrobcovi, hoci pri inom riešení by priemerný IT odborník mal tieto operácie zvládnuť. Tiež najkratší interval 4 s medzi kvapkami je príliš dlhý – často kvapky padajú aj rýchlejšie. Navyše nedá sa využiť pri meraní z plochy (plachta, viac bodov skvapu), lebo tam sa tieto hodnoty môžu dosiahnuť ešte častejšie. Na SD karte sa dáta nepremazávajú, takže je možné sledovať aj staršie dáta, ale je tu riziko straty dát pri zničení karty.

2. Spracovanie dát. Tradičnými metódami sa s txt súborom dobre pracuje, avšak vyskytujú sa tu „vrcholy“ s vysokým počtom, nezapadajúcim do radu dát. Napr. po 34, 34, 32 nasleduje 196. To je vtedy, keď sa prístroj rozoberal a sú to dotyk a šumy. Tie treba manuálne odstrániť v súbore.

Obr. 6. Pri naklonení nepadá kvapka na správne miesto

Obr. 7. Chod intenzity skvapu.

3. Drsnějšíe jaskynné prostredie však vyžaduje častejšiu kontrolu, zameranú hlavne na overenie funkčnosti, zabezpečenie vysušovania vnútra a najmä presné umiestnenie. V prípade dlhodobějšího pobytu v jaskyni hrozí okrem od cudzenia aj pohnutie živočíchmi (myši, kuny), o poškodení hryzením sme sa už zmienili.

4. Kužel. Riešenie umiestnenia prístroja v kuželi (podobnej známym kolkom našim z ciest) má svoje „záľudnosti“. Popri solídnosti plní na jej vrchole umiestnený lieviek s handričkou ako filtrom aj referenčný a nemennú výšku skvapu nezávislú od podmienok v jaskyni (min. 20 cm). Je iste vhodné na betónovom chodníku či vodorovnom múriku, v jaskyni je to však problém. Tým, že jadro prístroja je vnútri, kvapká naň presne z lievika s filtrom iba vtedy, ak je s veľ-

Príklad: dáta z Dripa vo formáte txt

Kvapiek	Dátum, čas	Teplota	Tlak
3	9/5/2023 8:30	17.69	982.51
0	9/5/2023 9:0	11.81	983.18
2	9/5/2023 9:30	9.81	983.20
0	9/5/2023 10:0	8.94	982.99
1	9/5/2023 10:30	8.56	982.82
0	9/5/2023 11:0	8.38	982.61
1	9/5/2023 11:30	8.38	982.43
0	9/5/2023 12:0	8.31	982.13
0	9/5/2023 12:30	8.25	981.86

kou presnosťou na vodorovnej podložke. Keď sa len trochu vychýli od tejto roviny, resp. zvislej osi, kvapka padá mimo a nezaznamenáva nič. Už pri vychýlke 5° padá voda na okraj vrchnáka. To bolo aj podstatou štartovacích problémov v začiatkoch použitia. Presne odmerať vertikálnu os nie je možné práve pre kužeľový tvar. Keďže pod stalaktitom spravidla „rastie“ stalagmit, čo s tým? Iste lepšia by bola solídna trojnožka, je napokon na našej plastovej plošinke.

Záver

Po vychytaní „múch“ a detekčných chorôb a dôkladnom oboznámení s prístrojom sa ukazuje, že prístroj by sa mohol rozšíriť aj medzi ďalších záujemcov o túto problematiku. Ďakujem kolegyni Alenke Gessert za impulz na modernizáciu prístrojového vybavenia speleológov a mám dobrý pocit z toho, že som mohol pomôcť uviesť zariadenie do života.

Literatúra

- Hochmuth, Z. 2019: Využitie meteostanice WH 1019 v speleológii. Spravodaj SSS, 54, 4, 22–26.
- Hochmuth, Z., Šuty, A. 2019: Príspevok k sledovaniu dynamiky skvapových vôd. Spravodaj SSS, 54, 4, 27–30.
- Hochmuth, Z., Šuty, A., Gessert, A. 2024: 5 rokov sledovania skvapových vôd v Kysackej jaskyni. Spravodaj SSS, 54, 4, 20–24.

Nela Ševčíková

Speleomítting SSS sa konal 29. – 30. marca 2025 v priestoroch Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva. Toho roku bol program naozaj bohatý. Tešili sme na prednášky o domácich objavoch v rôznych kútoch Slovenska, zahraničných expedíciách, ale i na technickejšie prednášky o bezpečnom kotvení, digitalizácii SSS a na historické filmy dokumentujúce život jaskyniarskych osobností. Prvýkrát sme sa pokúsili zrealizovať online prenos podujatia, avšak pre technické problémy sme ho predčasne ukončili. Online bola odprezentovaná jedna prednáška. Celkove sa zaregistrovalo 162 registrovaných účastníkov, z toho 33 dôchodcov (vstupné 3 €, resp. 1 €), na vstupnom sa vyzbieralo spolu 418 €.

Z 25 prihlásených príspevkov (vrátane máp) bolo 13 zaregistrovaných pred termínom uzávierky a 12 po termíne uzávierky prihlasovania. Jeden príspevok nebol prijatý, pretože bol prihlásený tesne pred podujatím po naplnení časovej kapacity programu a súčasnom zadaní plagátov do tlače, a teda autorovi bolo odporúčané prihlásiť sa o rok. Jeden prednesený príspevok nebol vopred prihlásený; dva prihlásené príspevky neboli prednesené ani neboli organizátori informovaní o zrušení účasti prezentujúcich na podujatí. Z prihlásených príspevkov 40 % tvorili prednášky alebo filmy ohľadne speleologického prieskumu na Slovensku, 16 % mapové diela, 12 % speleologické aktivity v zahraničí; 8 % populárno-vedecké príspevky; 4 % príspevkov sa týkali ochrany krasu a jaskýň, ostatné by sa dali zaradiť do kategórie „rôzne“.

Nasleduje text sumarizujúci priebeh podujatia. Text je členený tematicky, zaradenie prednášok v programe sa mohlo líšiť.

Priebeh podujatia

Z domácich objavov sme si vypočuli novinky z oboch strán Nízkyh Tatier: o nedávnom zdanom prekopaní Eurotunela v Jaskyni mŕtvych netopierov, technických dielach a úsilí, ktoré k tomuto úspechu viedlo, ďalej sme sa dozvedeli o najnovších veľkých objavoch v Demänovskej

SPELEOMÍTING 2024

Čiernej jaskyni (Mieru) a histórii objavovania v Demänovskej doline. Bol nám predstavený

i čerstvo publikovaný Atlas Demänovských jaskýň, ktorý bol distribuovaný pre každý speleoklub SSS, a účastníci si mohli zakúpiť na mieste za dobrovoľný príspevok i vlastnú kópiu (táto možnosť trvá, v prípade záujmu kontaktujte autora). Nato sme sa presunuli na západné Slovensko a ponorili do hlbín a úžin jaskyne Starý plášť v Plaveckom krase, ktorá mala i vystavené mapové dielo. Pokračovali sme ešte podzemím Malých Karpát, kde sme sa dozvedeli o histórii, objave a re-objave siení za studňou Beznádeje v jaskyni Sedmička. Na západe je ešte čosi nového – ťažká úloha preskúmať jaskyne na území, kde „nič nemá byť“ sa podarila a my sme sa dozvedeli viac o krase Myjavských kopaníc, Záhoria a Brančských brál. Presunuli sme sa do Nitry pod hladinu podzemných vôd, kde prebieha speleopotápačský prieskum v Jaskyni Dezidera Horváta. Nitrianski jaskyniari predstavili krásnu mapu JDH i s malým pohostením. Jaskyniari z Varína nám odprezentovali objavovanie Utešenej jaskyne, kde aplikovali inovatívne prístupy k prieskumu vrátane vývoja nevidaného a cenovo dostupného „aquanautského“ overalu. Ďalej sme si vypočuli veľmi zaujímavé výsledky archeologického výskumu realizovaného v Hučivej diere v Belianskych Tatrách, kde sa vyskytuje absolútne unikátne nálezisko magdalénienskej kultúry. Posledné novinky z domácich objavov a postupov poskytol film z podzemia Muránskej planiny. Domáci blok prednášok bol ukončený milým pozvaním na spoluprácu pri hodnotení významnosti jaskýň pomocou špeciálnej metodiky vyvinutej v spolupráci SSJ a SMOPaJ, v prípade záujmu stačí kontaktovať autorku (laura.dusekova@ssj.sk).

Zo zahraničných výprav sme sa spoločne pozreli do USA, kde sa piati členovia zúčastnili miestneho jaskyniarskeho kongresu a prebádali nielen podzemie, miestne zvyklosti, obrovské jaskynné systémy, ale i betónovú džungľu New Yorku. Vypočuli sme si zaujímavé poznatky z expedície do rozsiahlych jaskýň Číny, kde prebieha

geomorfologický výskum na základe dlhodobej spolupráce. Ďalej sme zavítali do zaujímavých jaskýň Turkmenistanu, ktoré sú krásne vyzdobené a prebieha v nich interdisciplinárny výskum, v rámci ktorého sa skúmajú i zaujímavé druhy slimákov. Bratia Česi nám priniesli krásny film o prepotápaní systému Amatérskej jaskyne za 24 hodín dvomi speleopotápačmi, ktorý sa natočil vďaka rozsiahlemu podpornému tímu.

Dva príspevky nám priblížili život významných osobností slovenskej speleológie – film z archívu Československej televízie z roku 1979 s názvom Dominik o D. Čunderlíkovi zo Starých hôr, druhým bol dokument so spomienkami na Alfonza Chovana, niekdajšieho predsedu SSS. Jeden príspevok nám predstavil moderné a hlavne bezpečné prístupy v oblasti kotvenia a vystrojovania jaskýň spolu s odkazmi na užitočnú literatúru. Ďalej sme sa dozvedeli viac o medzinárodnej súťaži Speleofotografia 2024 a pozreli si ocenené fotografie. Ako dôležitú súčasť pokroku, ktorý implementuje i Slovenská speleologická spoločnosť, nám jaskyniari z Košíc predstavili nový a veľmi zaujímavý elektronický systém pre členov SSS vrátane predstavenia úplnej novinky – elektronického jaskyniarskeho preukazu, ktorému sa poteší hlavne mladšia generácia jaskyniarov. No veríme, že i značná časť staršej generácie

neodolá možnosti si túto novinku vyskúšať. Chalani nás samozrejme ubezpečili, že pre všetkých, ktorí tomu pokroku až tak neholdujú, sa nič nemení a ich pekné papierové preukazy budú rovnako platné i funkčné ako doteraz a nik a nič ich nebude nútiť sa týmto zmenám prispôbovať alebo využívať tieto systémy.

Výstava mapových diel sa tiež podarila, zaznamenali sme značný záujem členov SSS vystavovať svoje mapy – všetky veľmi kvalitne spracované. Spolu sme vystavili šesť máp a pre budúcnosť budeme výstavné plochy zrejme musieť rozšíriť. Autori vystavili mapy: Ananášová jaskyňa (Borinský kras), Borinský jaskynný systém (Borinský kras), Čertova diera (mierka 1 : 300) ako súčasť systému Domic-Baradla (Slovenský kras), Hačova jaskyňa (Plavecký kras), Jaskyňa Dezidera Horváta (Tribeč), jaskyňa Starý plášť (Plavecký kras).

Na Speleomítingu boli udelené ocenenia:

- kolektívu jaskyniarov pod vedením Jána Tuliša za dokumentáciu jaskýň v Slovenskom raji,
- kolektívu jaskyniarov za objavy a dokumentáciu nových objavov v Čiernej jaskyni (Mieru) v Demänovskej doline,
- kolektívu jaskyniarov za objavy a dokumentáciu jaskýň v Bosne a Hercegovine,
- Karolovi Kýškovi za prieskum vodou zatopených jaskýň pri príležitosti životného jubilea,

Prednáška, ktorá rozprúdila najzaujímavejšie diskusie, bola zameraná na digitalizáciu SSS. Digitalizácia sa nedotkne a neovplyvní tých členov, ktorí o ňu záujem mať nebudú.

- divácka cena za najlepší príspevok prednesený na Speleomítingu 2025 – Marek Velšmid (Jaskyniari Plavecké Podhradie): Významný objav na Starom plášti (Plavecký kras),
- divácka cena za najlepšie mapové dielo – Marek Velšmid: Závrt na Starom plášti.

Nedeľný program ponúkal tri exkurzie, niektoré vhodné i pre deti, a dve pracovné akcie. Exkurziu do jaskyne Letné slnko, ktorú organizoval Ľubo Múka, absolvoval okrem miestnych jaskyniarov jeden účastník, akcia bola úspešná. Pracovnej akcie do Pivnice v Rígli pod vedením P. Holúbeka sa zúčastnili dvaja poľskí jaskyniari, zamerali 40 m priestorov a postúpili asi 1 m. Tiež sa kopalo v záreze čiernovážskej železnice, kde sa zúčastnili traja jaskyniari. Veľká exkurzia sa organizovala do Jaskyne mieru; časť (asi 21 ľudí) absolvovala trasu po nesprevádzaných častiach Jaskyne slobody, prešli po pripravenej turistickej trase ďalej Jaskyňou mieru a von, pričom ich sprevádzal a zaujímavým výkladom prispel Miro Kudla. Druhá partia zložená dominantne z poľských jaskyniarov a pod vedením L. Vlčeka mala za cieľ fotografovať v Jaskyni mieru.

Do budúcnosti

Z počtu prihlásených príspevkov vyplýva, že sme aktuálne na hornej hranici kapacity programu na jeden prednáškový deň. Záujem členov SSS prednášať bol značný, a keďže v budúcnosti

by sme chceli dať priestor všetkým členom, ktorí o to prejavia záujem, budeme musieť zväziť dva dôležité aspekty: 1. Časové obmedzenie pre jednu prednášku sa bude musieť striktnie dodržiavať. Toho roku sa nám nepodarilo tento limit ustrážiť (možno aj preto, aké zaujímavé vaše prednášky boli!). No stálo nás to úctyhodný, triapolhodinový časový sklz, a tak do konca podujatia to s nami vydržali iba tí najskalnejší poslucháči. Preto upozorňujeme, že o rok budeme dôslednejší, čas sa bude exaktne merať. Po uplynutí vyhradeného času bude prednáška (v prípade potreby i predčasne) ukončená. 2. Keďže záujem prednášať je relatívne veľký a viacerí možno toho roku i zvažovali prednášku, no neprihlásili ju, v ďalších ročníkoch Speleomítingu bude potrebné zväziť, či realizovať dve nezávislé sekcie prednášok prebiehajúcich paralelne, alebo podujatie rozšíriť aj na nedeľu. Vaše postrehy s radosťou uvítame. Online verzia podujatia bola spontánnym nápadom zrealizovaným na poslednú chvíľu, a tak i dopadla. Pre budúcnosť neuvažujeme o ponechaní alebo skvalitňovaní online prístupu k podujatiu. Speleomíting je o tom, že sa stretneme. Fyzicky. A tak nech to zostane.

Ďakovanie

Za organizovaním podujatia stojí vždy viac ľudí, preto by sme chceli poďakovať všetkým, ktorí pomohli a podieľali sa na organizácii Speleomítingu. Ďakujeme Mirke Devečkovéj

Mapové diela mali veľký úspech a boli dobrým podkladom pre mnohé debaty.

Ocenení prítomní za najvýznamnejšie speleologické úspechy v roku 2024.

za skvelé moderovanie, Mirke Kardošovej za registráciu účastníkov podujatia a celému Speleoclubu Chočské vrchy za pohostenie. Vďaka patrí Mirke Strmenskej za prichytenie materiálov na registráciu účastníkov. Peťovi Holúbkovi ďakujeme za vybavenie priestoru v múzeu a organizáciu pracovných akcií. Ľubovi Múkovi, Mirovi Kudlovi, Janovi Šmollovi a Paľovi Herichovi

ďakujeme za zorganizovanie terénnych exkurzií a pracovných akcií. Janke Novákovej ďakujeme za krásnu grafickú úpravu plagátov. Mišovi Dankovi, Lacimu Gagymu, Stachovi Mudrákovi, Petrovi Ševčíkovi a Petrovi Holúbkovi ďakujeme za operatívne technické zásahy počas podujatia. A všetkým prednášajúcim a autorom ďakujeme za ich skvelé príspevky, mapy a filmy.

Zoznam prednášok a krátkych filmov, ktoré odzneli na Speleomítingu 2025

Stacho Mudrák (SK Ďumbier)	Prekopanie Eurotunela v JMN
Pavel Herich (JK DD, SSJ)	Demänovské jaskyne – poučenia a výsledky dokumentovania 500 jaskýň jednej doliny
Pavel Herich (JK DD)	Objavy v Demänovských jaskyniach
Marek Velšmid (Jaskyniari Plavecké Podhradie)	Významný objav (2023) na Starom plášti (Plavecký kras)
Marianna Cvachová, Pavol Cvacho (Jaskyniarsky klub Varín)	Utešená jaskyňa
Števo Mlynárik (SK Banská Bystrica)	Biblia kotvení, alebo čo (hrdzavé kotvenie) oko nevidí, to srdce nebolí
Števo Mlynárik (SK Banská Bystrica)	Dominik (krátky film)
Marián Soják, Pawel Valde-Nowak (Oblasťná speleologická skupina Rimavská Sobota)	Hučivá diera v Belianských Tatrách na základe aktuálnych archeologických svedectiev
Michal Danko, Ladislav Gagyi (Cassovia)	Digitalizácia SSS / Digitalizácia členských preukazov
Tomáš Lánczos, Gabriel Guttmann, Martin Tkáčik (SK Nitra, Speleodiver)	Speleopotápačský prieskum v Jaskyni Dezidera Horváta
Alena Gessert (Speleoklub UPJŠ)	Za jaskyňami provincie Guizhou v Číne
Peter Holúbek (SK Nicolaus)	Spomienka na Alfonza Chovana
Peter Magdolen, Zuzka Podmanická, Radko Nevařil, Radovan Dočolomanský, Lukáš Markovič (Speleo Bratislava)	Jaskyňa Sedmička – postupy pod Horným vchodom
Radovan Dočolomanský (Speleo Bratislava)	Piati v Amerike
Laura Dušeková a kolektív SSJ-SMOPAJ	Hodnotenie významnosti jaskýň Slovenska – návrh na spoluprácu
Petr Šimon Janíček, Jan Siretek (ČSS ZO 6-25 Pustý žleb)	Dokumentárny film Cestou ztracené řeky
Matej Ševčík, Radovan Dočolomanský (Speleo Bratislava)	Krasové javy Záhoria a Myjavských kopaníc
Jozef Grego, Philippe Crochet, Philippe Audra (Badizér-SK, KRAC-FR)	Expedícia KoytenDag 2024, Turkménsko (online)
Lukáš Vlček, Robert Pest (Speleoklub Muránska planina, Speleoklub Tisovec, EXPLORomania)	Prieskum jaskýň Muránskej planiny v roku 2024
Pavol Kočiš, Majka Ošková, Lukáš Vlček, Michal Danko: Speleofotografia 2024	Medzinárodná fotografická súťaž s tematikou jaskýň a jaskyniarstva – 22. ročník

HYMNA ROŽŇAVSKÝCH JASKYNIAROV

Miroslav Šichula, JS Arachnos – Slovenský kras

Podklady a recenzia Zuzana Kraupová

Už roky pri spoločenských jaskyniarskych akciách (prípadne aj nejas-kyniarskych) spievame pesničku, ktorá sa v našich kruhoch uchytila hneď od svojho vzniku a dodnes pri jej prezentácii zaznamenáva úsmevný úspech. Stala sa v podstate takou hymnou rožňavských jaskyniarov. A tak, hoci s odstupom času, by nebolo od vecí podeliť sa o ňu aj s ostatnou jaskyniarskou verejnosťou. Mimochodom, jej autorov (zároveň autorov tohto príspievku) táto pesnička sprevádza prakticky celým jaskyniarskym životom.

Než sa dostaneme k samotnej pesničke, tak trochu z histórie jej vzniku:

Keď sme sa, pôvodne štyria Zvolenčania, začali v roku 2001 zoznamovať s jaskyniarstvom, a to systémom niekoľkodňových „výprav“ do Rožňavy – mestského centra Slovenského krasu, ešte sme netušili, ako sa to všetko vyvinie a kam to pre niektorých z nás napokon povedie. Boli sme v kontakte so skupinou Speleo Rožňava, konkrétne s Janym Drenkom a Bercim Šturmannom (žiaľ, dnes už nebohým), ktorí nás vtedy vskutku srdečne a oduševnene podchytili. Na týchto našich výpravách bola nenahraditeľnou rekvizitou okrem iného aj moja gitara, ktorá po večeroch na jaskyniarskej chate nikdy nezahľala. Boli sme vcelku spevávajúca partia, a Berci, Jany i ďalší jaskyniari či ich rodinní príslušníci sa k nám spontánne pridávali. V našom (mojom) repertoári, okrem iného, bolo aj niekoľko paródií na motívy známych pesničiek, medzi nimi aj „hymna“ paraglajdistov, ktorá sa mimoriadne páčila a spievali sme ju azda každý večer.

Jeden taký večer pri ohni prišiel ktosi s nápadom, či by sme nevymysleli aj jaskyniarsku hymnu. Zuzka sa toho chytila a hneď na druhý deň sa vytrasila s návrhom pesničky, ktorá by sa

k tomu hodila: Prachovské skály (Horolezci) od Ivana Mládka. Hneď načrtla aj základný motív refrénu, ktorý bol v podstate jednoznačný. Nápad bol spontánne prijatý a hneď sme sa pustili do rozvíjania textu. Boli sme natoľko namotivovaní, že základ sme zbúchali za jeden deň. A tak sa 16. november 2001 (posledný deň našej štvrtej jaskyniarskej výpravy) stal dňom vzniku tejto recesnej paródie.

Vychádzali sme najprv z pôvodného textu, ktorý

je notoricky známy, len sme ho pretransformovali z horolezectva na jaskyniarstvo. Preto sa jej začiatok môže zdať trochu naivný. Dnes by sme to možno napísali inak, ale vtedy sme to cítili tak. Druhú slohu sme už poňali inak, takže s pôvodným textom nemá už nič spoločné.

O dva mesiace nato sme boli na VČS prijatí za členov Speleo Rožňava a SSS. Po schôdzi sa išlo samozrejme, do krčmy, a tam sme prvýkrát túto pesničku odprezentovali. Písal sa 11. január 2002. Stretla sa s veľkým ohlasom a stala sa našou nalezajstnou neoficiálnou hymnou. Spievali sme ju potom na každej akcii, kde som mal gitaru.

A dnes? Dvaja z našej partie s jaskyniarstvom po niekoľkých rokoch prestali. Zuzka časom zamenila (snáď dočasne) jaskyniarstvo za materské povinnosti. Ja som sa však kvôli jaskyniam zanedlho presťahoval natrvalo do Rožňavy. Už síce nie som v Speleo Rožňava a neviem, či tam mám nejakého gitarového následníka a či sa k tejto pesničke hlásia aj dnes. Ale v mojom či našom (JS Arachnos) repertoári zostala naďalej a s úspechom ju príležitostne producujeme medzi jaskyniarmi iných skupín i nejas-kyniarmi.

Prikladám text s akordmi. Noty netreba, melódia je všeobecne známa. Kto ste muzikálny, skúste, hádam sa zapáči aj vám a vašim poslucháčom.

Hymna rožňavských jaskyniarov

Hudba: Ivan Mládek

Text: Zuzana Kraupová a Miroslav Šichula (+ Ivan Mládek)

Kresba: Eduard Piovarčí (zo spevníčka Pesničky spod prilby, SSS 1993)

Dmi
1. Nezatváraj oči, zlatko,
A7 Dmi D7
povolilo zlaňovátko.
Gmi
Dávaj pozor na ten spit,
E7
pod tebou je stalagmit.
A7 Dmi
Žuch! Nemusíš mať veľké obavy,
E7 A7 Dmi C7
na lane je uzol, ten ťa zastaví.

F
R: Lampa, žumar, lano,
C7
ide nám to samo,
F C7 F C7
jucháj-jucháj-dá!
F
Nie je taká hĺbka,
C7
ktorá by nás zhltna,
F C7 F C7
jucháj-jucháj-dá!

B F
Jaskyniari, jaskyniarky, jaskyniarčatá,
G7 C7
nelezte do diery, čo je veľmi kľukatá!
F
Zablúдите rýchlo,
C7
nenájdete východ,
vyhorí vám karbid,
F (A7)
jucháj-dá!

2. Sleduj toho netopiera,
tamtým smerom bude diera.
Prekopeme puklinu,
objavíme jaskyňu.
Ach, bol to omyl, nemám na to slov,
z diery na mňa čumí desať baníkov.

R: Lampa, žumar, lano...

JOZEF KOVALIK 18. 2. 1954 – 9. 4. 2025

Väčšina staršej generácie jaskyniarov dobre poznala člena Speleoklubu UPJS Jozefa Kovalika z pracovných akcií v Jánskej a Demänovskej doline, zo Speleomítingov a napokon z posledného veľkého diela – prekopávania horného vchodu na jaskyni Skalistý potok. V miniatúrnej 3-člennej skupine sme každý týždeň stúpali vysoko do svahu Jasovskej planiny, kde sme si zaumienili vyraziť nový vchod, prístupný aj nepotápačom. Bez neho by sme asi túto akciu úspešne neukončili, ale asi ani nezačali. Preto všetkých rozlútočila správa o jeho odchode na večnosť.

Jozef Kovalik sa objavil v našej potápačskej komunite 11. 2. 1989. Vtedy sme pôsobili pod komisiou pre speleopotápanie, ktorú vtedy mala SSS. Na Skalistom potoku sme mali už značné úspechy, Jozef bol medzi mnohými záujemcami o túto činnosť. Bol vtedy zamestnancom požiarného útvaru a mal potápačské skúsenosti aj výstroj zo Zväzarmu (Zväz pre spoluprácu s armádou), podobne ako vtedy väčšina potápačov. Mal aj nejaké turistické a jaskyniarske skúsenosti, neorganizovane už bol v niektorých jasky-

niach a samozrejme v opáľových baniach na Dubníku.

Prešovčan, rodák z Bertotoviec, kde sa narodil v rodine šoféra. Vyrástol v Prešove a neskôr býval v Chminianskej Novej Vsi, v dome rodičov. Ako mnohí chlapi, otec, aj on chcel byť šoférom kamiónu, aby mohol cestovať po západnom svete. Nevyhol sa síce vojenčine ani 1- ročnej práci v ostravských baniach, ale sen sa mu splnil, jazdil ako vodič kamiónu v Československu i zahraničí. Až neskôr začal pôsobiť ako člen Požiarneho zboru – Hasičov.

Toho 11. 2. 1989 v spoločnosti Ivana Šimkoviča a Andrey Čongrádyovej na Skalistom potoku zaplávali až do 11. sifónu. Mali sme radosť z nového člena, ktorý mal skúsenosti aj vlastný výstroj. Znova bol na akcii až 15. 10. v tom istom roku, keď na Ružine zabezpečil diely pre lezecký stĺp, 30. 12. asistoval pri transporte materiálu za sifóny a naposledy potápал 1. 10. 1990. Došiel až po sifón 17. 4., kde prekopával priechod, zatiaľ čo ostatní členovia riešili zavedenie telefónnej linky a rozmotávali narušené šnúry. Potom sa Jozef na isté obdobie odmlčal. Pohltila ho eufória z možnosti podnikat a náležite to aj využil.

Splnil si svoj sen, začal podnikat v kamiónovej doprave. Precestoval rôzne krajiny aj na východ od našej hranice, dokonca zašiel až za Ural a do Kazachstanu, o čom nám neskôr rozprával na akciách, keď obnovil svoju činnosť v jaskyniach. Postihli ho zdravotné problémy, infarkt, bajpas. Postavil chatu na Ružine, pokúšal sa rozchodiť gáter, dokonca vlastnil aj masážny salón či realizoval výškové práce. Obzvlášť mu ale záležalo na jeho rodine. Postavil dom v Haniske pri Prešove, kde býval do konca života. Po skončení speleologickkej aktivity sa venoval chovu včiel.

My sme medzitým dosiahli maximum na Skalistom potoku a začali sa orientovať na prieskum a mapovanie, teda klasickú speleológiu. Jozef skúšal ešte niečo na vlastnú päsť, na Ružine, spolupracoval so skupinou Šariš. Ale vrátil sa do skupiny, členovia ktorej sa už nepotápali. Boli tu krásne akcie v Jánskej doline, spomíname na večery na chatke Stanišová,

skúmali a mapovali sme Stanišovské jaskyne, ale aj Jaskyňu zlomísk. Tiež Moldavskú jaskyňu. Jeho meno nájdeme na všetkých mapách z tých čias. Ešte nedávno, v roku 2020, sme spoločne zameriavali Objavnú chodbu v Jaskyni slobody v Demänovskej doline a zúčastnili sa 100-ročnice jej objavenia.

Návrat na Skalistý potok. Okolo roku 2000, keď už ťažisko potápačských prác prevzali českí potápači, sme sa rozhodli pre jednu z možností, ktorej nik neveril – preraziť horný vchod. Bez Jozefovej fyzickej sily, schopnosti presvedčiť iných a vytrvalosti by vchod dodnes nebol. Dňa 17. 11. 2007 sme si štrngli pri dokonanom 30 m dlhom prekope. Ale to ešte nebol koniec, otvorila sa brána pre „suchých“, budovali sme traverz a bádali sme v horizontálnych horných poschodiach, prekonalí sme tunelom sífón

17.13. až keď zhoršujúce sa zdravie Jozefovi bránilo podieľať sa na ťažších akciách.

V roku 2013 sa presúvame do Domic. Jozef bol cenným pomocníkom pri laserovom skenovaní celej jaskyne a tiež v počiatočných prácach na ponore Izolátor, ktorého úspešného zakončenia sa už nemohol osobne zúčastniť.

Zdravotné problémy – slabnúce srdce – mu už znemožnili posledné roky spolupracovať s nami v teréne. Ale aspoň sme sa mu chodili domov pochváliť našimi úspechmi, na ktorých mal podiel. Odišiel z tohto sveta nedlho po svojich 71. narodeninách. Jeho strata je samozrejme najväčšia pre manželku, syna a vnuka. Ale tiež pre nás, ktorí sme s ním dlho tvorili nerozlučnú trojicu.

*Za členov Speleoklubu Univerzity P. J. Šafárika
Zdeno Hochmuth, Jozef Mikloš*

STANO, NEZABUDLI SME

Stanislav Šrol (1925 – 1992) je známy jaskyniar z Liptovského Mikuláša, ktorý v bol v povojnovom období významnou postavou slovenskej speleológie. V roku 1943 uTž pôsobil v jaskyniach Nízkych Tatier a o rok neskôr vstúpil do Jaskyniarskeho zboru KSTL. Roku 1949 bol pri založení Slovenskej speleologickej spoločnosti a v tom období sa stal profesionálnym jaskyniarom. Pracoval v Jánskej doline a podieľal sa na prepojení Pustej jaskyne na Jaskyne slobody v Demänovskej doline.

V pamätnom roku 1952 spolu s P. Droppom a P. Revajom objavili rozsiahle pokračovanie Ladovej jaskyne v Demänovskej doline, ktorému dali pomenovanie Jaskyňa mieru. Týmto činom sa Stano stal jaskyniarskou legendou a až do svojej smrti pôsobil najmä v Jánskej doline v zrube nad vyvieračkou Hlbokô. Tu sníval svoj sen zažiť ešte raz objav rozsiahlej jaskyne ako v Demänovskej doline. No bohužiaľ bol už iba pri čiastkových postupoch v Ladovej priepasti na Ohništi, Jaskyni zlomísk, Starej Poľane, Občasnej vyvieračke v Medzibrodí alebo Novej Stanišovskej jaskyni...

Stano Šrol a Peter Droppa pri výkopových prácach v jaskyni, zbierka SMOPaJ

Kus poctivej jaskyniarskej roboty zostal po ňom aj v Slovenskom krase, Horehroní, Strážovských vrchoch a Červených vrchoch v Západných Tatrách.

V lete tohto roku by sa Stano dožil 100 rokov. Ak by mu to bolo dopriate, tak by určite šomral a hundral, ale určite by sa tešil z postupov mladších jaskyniarov. Stano, doteraz kráčať v tvojich stopách a máme stále takú istú nádej ako Ty, keď si otváral mnohé sondy nielen v Jánskej doline.

Nielen za jaskyniarov z Jánskej doliny si spomenul Peter Holúbek

Karol Jozef Brančík
(1842 Stará Bystrica – 1915 Trenčín)

VÝROČIE KAROLA BRANČÍKA A PRUŽINSKEJ DÚPNEJ JASKYNE

Účastníci 15. ročníka podujatia JK Strážovské vrchy s názvom ZELENÁ MODRÁ si počas dňa otvorených dverí Pružinskej Dúpnej jaskyne poslednú júnovú nedeľu pripomenuli 110. výročie úmrtia MUDr. Karola Brančíka a zároveň 130. výročie prvého známeho výskumu tejto jaskyne. Jaskyňu, o ktorej písali už roku 1860 Slovenské noviny vo Viedni, Brančík roku 1895 preskúmal a sprístupnil turistickým chodníkom.

O významnej, všestrannej osobnosti tohto lekára, múzejníka a prírodovedca aj so vzťahom k jaskyniam sme písali našom časopise (Jaskyniar 1991, Spravodaj SSS 4/2022) a v zborníku Slovenský kras (2001). V ročenke Trenčianskeho prírodovedného spolku uverejnil Brančík články o prieskume jaskýň na Ostrej Malenici a pri Pružine v Strážovských vrchoch. Bol autorom prvej známej mapy Pružinskej Dúpnej jaskyne, okrem archeologických nálezov v nej našiel i kosti jaskynných medveďov. Je po ňom pomenovaný náučný chodník vedúci k jaskyni z Pružiny-Priedhoria.

B. Kortman

Našla sa fotografia Pavla Andaházyho

Na začiatku roku zavolať do múzea Ivan Andaházy (1956) z Revúcej, že by sa chcel dozvedieť viac o Pavlovi Andaházym (1885 – 1945), jaskyniarovi pôsobiacom v Prosieckej doline

P. Andaházy (vpravo) niekedy na prelome 30. a 40. rokov minulého storočia. Archív I. Andaházyho

v Chočských vrchoch, ktorý tragicky zahynul na konci vojny. Po čulej korešpondencii sme zistili, že ide o vnuka známeho nadšenca pre jaskyne. Po tragickej smrti jeho starého otca sa rodina presťahovala z celkom pochopiteľných príčin z Liptova. Ivanov otec Gejza Andaházy (1925 – 1997) o minulosti svojim potomkom nerozprával a iba po jeho odchode do večnosti sa začal jeho syn zaujímať o svojich predkov. Dňa 2. apríla navštívil s rodinou Prosiek a s M. Oravcom sme mu ukázali hrob jeho starého otca v Prosieku a cintorín rodiny Andaházy, ktorý sa nachádza neďaleko Liptovskej Mary. Bolo to milé stretnutie, plné emócií. Potom sme sa presunuli do Prosieckej doliny, kde sme navštívili vyvieracku a ukázali rodine I. Andaházyho vchod O-3, kde pracoval aj P. Andaházy od roku 1929. Týmto vchodom sa prepracovali

do jaskynného systému jaskyniari združení okolo J. Szunyoga a naplnili tak myšlienku, ktorú začal prakticky realizovať P. Andaházy pred desiatkami rokov.

Je tu istá paralela medzi Karлом Machom (1922 – 2003) z Prahy, ktorý pôsobil v podzemí Jánskej doliny a keď sme ho intenzívne hľadali, ešte žil, a G. Andaházom – aj ten nám teoreticky mohol porozprávať o svojom otcovi, o ktorého sme sa tiež intenzívne zaujímal na začiatku 90. rokov minulého storočia. No čo už, taký je život...

Čitateľom nášho Spravodaja prinášame s veľkou pravdepodobnosťou historickú fotografiu P. Andaházyho niekde v Prosieku alebo Zádieli. A na záver si dovoľím trochu optimizmu. Aj tento príbeh uka-

P. Andaházy s rodinou, pri ňom sú pravdepodobne jeho deti Pavel (1922 – ?1932) a Gejza (1925 – 1997). Archív I. Andaházyho

zuje, že i zdanlivo načisto stratená informácia možno niekde existuje, len treba vyvinúť úsilie a mať samozrejme kus šťastia...

Peter Holúbek

ADRESÁR

Slovenskej speleologickej spoločnosti na rok 2025

Oficiálna adresa SSS: Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš, www.sss.sk
 Sekretariát: 0908 931 034 (M. Strmenská), speleo.sss@gmail.com, speleo@sss.sk
 úradné hodiny: pondelok, utorok, piatok 8.00 – 13.00 hod.

Výbor SSS

Meno	funkcia	telefón	e-mail
Ing. Peter Holúbek	predseda	044/552 20 61, 044/552 51 74 044/432 77 08, 0904 333 613	peter.holubek@smopaj.sk
Mgr. Pavel Herich	podpredseda	0944 108 618	herich@speleodd.sk
Mgr. Karol Kýška	tajomník	0948 693 191	mgr.kyska@airtrend.sk
Mgr. Bohuslav Kortman	ekonóm	0905 488 028	bohuslav.kortman@speleostrazov.sk
RNDr. Martin Budaj, PhD.	člen	0910 615 053	m.b@speleo.sk
Doc. RNDr. Peter Magdolen, PhD.	člen	02/602 96 603 0904 141 186	peter.magdolen@uniba.sk magdolen@fns.uniba.sk
Mgr. Pavol Pokrievka ml.	člen	0902 263 520	palopokrievka@gmail.com

Kontrolná komisia			
Meno	funkcia	telefón	e-mail
RNDr. Alexander Lačný, PhD.	predseda	0908 895 769	sasol@speleott.sk
Mgr. Michaela Pancuráková	členka	0907 101 132	kosc@zladiera.sk
Miroslav Zverka	člen	0902 852 502	zverka@ovsiste.sk

Jaskyniarske skupiny/kluby			
Názov	predseda	telefón	e-mail, www
Jaskyniarska skupina Adama Vallu	Tomáš Hampl	0948 392 752	tomashampl@azet.sk
Adonis Ten	Attila Dobos	0903 656 664	dobosati007@gmail.com
Jaskyniarska skupina Aragonit	Eduard Piovarči	0904 800 011	piovarci.aragonit@gmail.com
Jaskyniarska skupina Arachnos – Slovenský kras	Ladislav Juhász	0911 226 472	vizy18@gmail.com
Speleoklub Badizer Ardovo	Alexander Skokan	0910 502 457	skokan.alexander@gmail.com
Speleoklub Banská Bystrica	Ing. Štefan Mlynárik	0903 514 704	stevo.mlynarik@gmail.com www.speleo.sk
CUC Bratislava	Miroslav Zverka	0902 852 502	zverka@ovsiste.sk
Speleo Bratislava	Peter Ševčík	0908 983 646	petersevo@gmail.sk www.speleobratislava.webnode.sk
Speleo Brezno	Eubomír Múka	0905 269 845	speleobrezno@gmail.com, https://osbr.sss.sk/
Speleoklub Cassovia	Ing. Jozef Thuróczy	0905 515 979	thuroczyjozef@gmail.com https://cassovia.sss.sk/
Oblasťná skupina Čachtice	Lukáš Kubičina	0914 230 387	oscachtice@gmail.com
Speleologický klub Červené vrchy Slovakia	Ján Šmoll	0903 512 283	jansmoll1@gmail.com www.cervenevrchy-speleo.sk
Jaskyniarsky klub Demänovská Dolina	Bc. Pavel Herich	0944 108 618	herich@speleodd.sk www.speleodd.sk
Speleo-Detva	Elena Hipmanová	0910 993 703	ehipmanova@gmail.com, https://speleodetva.sss.sk/
Speleoklub Drienka Košice	Ing. Jozef Psotka	0904 338 683	jozef.psotka@gmail.com, www.drienka.netkosice.sk
Jaskyniarsky klub Dubnica nad Váhom	Peter Medzihradský	0905 380 671	pmedzihradsky@gmail.com www.dubnica.sss.sk
Speleoklub Ďumbier	Mgr. Stacho Mudrák	0919 225 273 0905 135 535	s.m@speleo.sk www.jmn.sk

Jaskyniarske skupiny/kluby			
Názov	predseda	telefón	e-mail, www
Meander – Hájsky klub športovej speleológie	Tomáš Fussgänger	0944 592 831	hufihu@seznam.cz www.hkss.sss.sk
Jaskyniarsky klub Handlová	Peter Strečanský	046/547 36 81 0908 642 970	peter.strecansky@gmail.com www.jkhandlova.webnode.sk
Speleoclub Chočské vrchy	Ing. Juraj Szunyog	0910 555 654	juraj.szunyog@mondigroup.com www.schv.sk
Oblasťná skupina Inovec	Ing. Ivan Demovič	0908 420 545	ivan.demovic1@gmail.com
Oblasťná skupina Jána Majku	MVDr. Zbyněk Valenta	0948 383 178	zvcave@email.cz www.osjm.sk
Oblasťná skupina Liptovská Teplička	Vlastimil Knapp	0908 903 798	knapp.vl@gmail.com
Oblasťná skupina Liptovský Mikuláš	Mgr. Eubica Luhová Mareková, PhD.	0908 447 205	lub.luhova@gmail.com
Jaskyniarsky klub Liptovský Trnovec	Martin Vrabec	0902 827 348	vrabecma@gmail.com
Speleoklub Malá Fatra	Ing. Pavol Pokrievka st.	043/422 37 01 0908 964 754	pavolpokrievka@zoznam.sk http://speleomalafatra.webnode.sk/
Speleoklub Minotaurus	RNDr. Jaroslav Stankovič	058/734 34 26 0905 412 048	stankov@ke.psg.sk www.krasnohorska-jaskyna.sk
Speleoklub Muránska planina	Milan Poprocký	0905743148	speleopp@gmail.com
Speleoklub Nicolaus	Ing. Peter Holúbek	044/552 20 61 044/552 51 74 0904 333 613	peter.holubek@smopaj.sk https://nicolaus.sss.sk/
Speleoklub Nitra	Doc. Mgr. Tomáš Lánczos, PhD.	0911 260 644	, tlanczos@gmail.com Boris Blaškovič: 0918 533 492, felidae@felidae.sk Mário Sadecký: 0949 269 221, mariosadecky90@gmail.com
Oblasťná skupina Orava	Štefan Poláčik	0903 950 231	speleo.orava@gmail.com stp.supran@gmail.com
Jaskyniari Plavecké Podhradie	JUDr. Marián Grúz	0918 432 640	marian.gruz@gmail.com mariangruz@speleopp.sk www.speleopp.sk
Oblasťná skupina Prešov	Rudolf Košč	0905 237 565	kosc@zladiera.sk www.zladiera.sk
Oblasťná speleologická skupina Rimavská Sobota	Stanislav Scholtz	0908 714 306 0904 862 248 (Igor Balciar)	ossrs@jaskyne.info www.jaskyne.info
Speleoklub Rokoš	Ľubomír Kubíček	0948 879 898	lubomir.kubicek@gmail.com

Jaskyniarske skupiny/kluby			
Názov	predseda	telefón	e-mail, www
Speleo Rožňava	Mikuláš Repaszký	0925 756 833	mikulas.repaszky@gmail.com www.speleoroznava.webnode.sk
Oblasťná skupina Ružomberok	Bc. Miroslav Jurečka	0905 793 351 0907 041 625	jurecka@rknet.sk www.speleork.sk
Speleologický klub Slovenský raj	Ing. Branislav Tulis	0905923625	tulis@tulis.sk speleorajsk@gmail.com www.speleoraj.sk
Sekcia speleopotápania	Peter Kubička	0905 108 699	kubi@kubi.sk www.kubi.sk
Speleodiver	Mgr. Karol Kýška	0948 693 191	mgr.kyska@airtrend.sk
Jaskyniarska skupina Spišská Belá	Eubomír Plučinský	0944 214 107	lplucinsky@gmail.com
Jaskyniarsky klub Strážovské vrchy	Mgr. Bohuslav Kortman	0905 488 028	bohuslav.kortman@speleostrazov.sk www.speleostrazov.sk
Speleoklub Šariš	Ing. Peter Hurný	0907 955 243	hurny.peter@condornet.sk, speleosaris@gmail.com www.speleosaris.estranky.cz
Speleoklub Tisovec	Ing. Dušan Hutka	0908 914 017	hutkatisovec@gmail.com
Trenčiansky speleoklub	Miroslav Sova	0918 602 869	sovamiro@gmail.com
Speleoklub Tribeč	Mgr. Vladimír Prutkay	0902 949 921	pqq@post.sk
Speleoklub Trnava	Doc. RNDr. Alexander Lačný, PhD.	0908 895 769	sasol@speleott.sk www.speleott.sk
Jaskyniarsky klub Speleo Turiec	Mgr. Pavel Pokrievka ml.	0902 263 520	palopokrievka@gmail.com www.speleoturiec.sk
Oblasťná skupina Uhrovec	Jozef Kováčik	038/760 70 38 0903 273 475	jzfkvck@gmail.com
Speleoklub Univerzity P. J. Šafárika	Doc. RNDr. Zdenko Hochmuth, CSc.	0908 977 594	zdenko.hochmuth@upjs.sk www.speleoupjs.sk
Jaskyniarsky klub Varín	Pavol Cvacho	0905 365 688	jkvarin@centrum.sk, cvachopalo2@gmail.com https://speleovarín.sss.sk/
Oblasťná skupina Veľká Fatra	Zuzana Hric	0910 198 325	zuzuvackova@gmail.com
Žilinský jaskyniarsky klub	Tibor Pajtina	0903 772 579	jaskyniari@gmail.com www.jaskyniari.sk

Contents

• Peter Holúbek: The annual assembly of club chairs in 2025	3
<i>The event covered an awards ceremony, formal activity reports, digitalization issues and discussion of current concerns and strategic planning.</i>	
• Jozef Váš: New discovery in the Rysia Cave in the Slovenský raj karst area	5
<i>Two important discoveries in 2024 and 2025 extended an originally tiny cave to a length of 537 m and denivelation of 49 m.</i>	
• Dušan Hutka: Fifty years since the discovery of the Teplica Cave	13
<i>A brief overview of the exploration of a cave accessible only to divers because of the sump in the entrance, including some of the divers' personal recollections.</i>	
• Matúš Matejka & Eubomír Múka: Cave in the Valaská Sink	18
<i>A belated report on the digging and discovery of a 150 m long and 30 m deep cave in 2001–2003.</i>	
• Peter Čarný: The Pineapple (Ananásová) Cave	22
<i>An account of exploration activities since 2005 with maps and photos.</i>	
• Alexander Komaško: Hirko's and my brush with death 50 years ago.	28
<i>The dramatic story of two cavers' near-death experience while one of them was belaying a third caver deep in a cave in the Červené vrchy Mts.</i>	
• Milan Štéc: How did the Cave of Dead Bats get its name?	30
<i>An amusing story of how bats live and die in this cave and what happens to them after.</i>	
• Zoltán Jerg: The oldest mentions of some Slovak caves	34
<i>New information about Kešeľova diera, Ladziánskeho jaskyňa, and Márnikova jaskyňa caves based on an article from an 1883 journal.</i>	
• Zdenko Hochmuth: Who was Štefan Hegedus?	41
<i>Some biographical information about the man who discovered one of the passages in the Domica Cave but didn't make his discovery public.</i>	
• Zdenko Hochmuth: Dripo — an instrument for counting water drops	47
<i>A brief description of a UK-made tool and how it compares to an older device used to measure the drip rate in caves.</i>	
• Nela Ševčíková: Speleomeeting 2025	51
• Miroslav Šichula: The anthem of Rožňava cavers	55
<i>Lyrics, chords and the story of how this anthem was created.</i>	
Social news	57
Jozef Kovalik (1954 – 2025)	57
Stanislav Šrol (1925 – 1992)	58
An anniversary of Karol Brančík and the Pružinská Dúpná Cave	59
Photographs of Pavol Andaházy found	59
Address book of the Slovak Speleological Society in 2025	60

Cover Photos

Front cover: Pružinská Dúpná Cave, Strážovské Hills. Photo: Pavol Staník

Inside front: Rysia Cave (Lynx Cave), Slovak Paradise. Photo: Tomáš Hovorka

Inside back cover: Flowstone formations in the chimney of the Hegedúš branch of the Čertova diera (Devil's Hole). Photo: Miroslav Šichula

Back cover: Pivnica v Rigli Cave, Važecký Karst. Photo: Vladimír Ruček

Editorial board: Igor Balciar, Martin Budaj, Michal Danko, Zdenko Hochmuth, Peter Holúbek, Ján Kasák, Bohuslav Kortman, Miroslav Kudla, Alexander Lačný, Nela Ševčíková
Compiled by: Bohuslav Kortman, e-mail: bohuskort@gmail.com
English texts: Martin Budaj
Layout: Juraj Kačjak, e-mail: j.kacjak@kniharstvoeorg.sk
Publisher: Slovak Speleological Society, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš, Slovak Republic, e-mail: speleo@sss.sk
Printed by: Juraj Štefuň – GEORG, Žilina

